2026

ПЕДАГОГІЧНІ СТУДІЇ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
(БАКАЛАВР, МАГІСТР,
ДОКТОР ФІЛОСОФІЇ PHD)
ТА НАУКОВИХ КЕРІВНИКІВ

ВИПУСК 4

КРЕМЕНЕЦЬКА ОБЛАСНА
ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА
АКАДЕМІЯ ІМ. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КРЕМЕНЕЦЬКА ОБЛАСНА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ ІМ. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

ПЕДАГОГІЧНІ СТУДІЇ

Збірник наукових праць
здобувачів вищої освіти *(бакалавр, магістр, доктор філософії PhD)*
та наукових керівників

Випуск 4, 2026

Збірник наукових праць
(виходить два рази на рік)

УДК 378(062.552)

Педагогічні студії. Збірник наукових праць здобувачів вищої освіти (бакалавр, магістр, доктор філософії PhD) та наукових керівників. Вип.4. Кременець: ВЦ КОГПА, 2026. 128 с.

Редакційна колегія

АНТОНОВА ОЛЕНА ЄВГЕНІЇВНА, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління *(Житомирський державний університет імені Івана Франка).*

БЕНЕРА ВАЛЕНТИНА ЄФРЕМІВНА, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки, дошкільної та початкової освіти *(Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка).*

БОРОВА ВАЛЕНТИНА ЄВГЕНІВНА, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти *(Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»).*

ГНЕЗДІЛОВА КІРА МИКОЛАЇВНА, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної та спеціальної освіти *(Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького).*

ДЕМ'ЯНЧУК ОЛЕКСАНДР НИКАНОРОВИЧ, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри мистецьких дисциплін та методик їх навчання *(Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка).*

ДОМАНЮК ОКСАНА МИХАЙЛІВНА, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, дошкільної та початкової освіти *(Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка).*

ДОРОНІНА ТЕТЯНА ОЛЕКСІЇВНА, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки *(Криворізький державний педагогічний університет).*

ЗДАНЕВИЧ ЛАРИСА ВОЛОДИМИРІВНА, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик *(Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія).*

КРАВЕЦЬ ЛЮБОВ МИХАЙЛІВНА, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, дошкільної та початкової освіти *(Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка).*

МАЛІНОВСЬКА НАТАЛІЯ ВАСИЛІВНА, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти *(Рівненський державний гуманітарний університет).*

НІКОЛАЄСКУ ІННА ОЛЕКСАНДРІВНА, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри дошкільної та спеціальної освіти (*Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького).*

ОНИЩЕНКО НАТАЛІЯ ПЕТРІВНА, доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, теорії і методики початкової освіти *(Університет Григорія Сковороди в Переяславі).*

ПРИЙМАС НАТАЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, дошкільної та початкової освіти *(Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка).*

ПШЕНИЧНА ОЛЕНА СТАНІСЛАВІВНА, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри комп'ютерних наук *(Запорізький національний університет, м. Запоріжжя)*.

ТИМОШ ЮЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА, кандидат психологічних наук, викладач кафедри психології і соціальної роботи *(Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка).*

ШВЕЦЬ ОКСАНА ВІКТОРІВНА, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, дошкільної та початкової освіти *(Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка).*

Збірник наукових праць призначений для публікації результатів наукових досліджень здобувачів вищої освіти (бакалавр, магістр, доктор філософії PhD) і наукових керівників з актуальних проблем вітчизняної та зарубіжної вищої школи, історії розвитку педагогічної теорії й освітньої практики, особистісно-професійної позиції педагога у новій парадигмі виховання.

Рекомендовано до друку Вченою радою педагогічного факультету КОГПА ім. Тараса Шевченка (протокол №9 від 23.04.2026 р.).

ЗМІСТ

РОЗВИТОК ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В ІСТОРІЇ ТА ВИКЛИКАХ СЬОГОДЕННЯ		**5**
Олена ДРАЖНЬОВСЬКА	ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	6
Марія ЛЕВИЦЬКА	НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ ЗДО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	9
Юлія НАДТОЧИЙ	ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ СЕРСОРНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ В ПРЕДМЕТНО-ІГРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ОСОБЛИВОСТІ	15
Діана САЛО	ПРОЄКТУВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ	21
Неля ТИМОЩУК	ФОРМУВАННЯ «SOFT–SKILS» ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	26
Наталія ТРОФИМЛЮК	ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ В СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	32
Любов ШАМРАЙ	ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ КАЗКОВИХ СЮЖЕТІВ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	37
ДОШКІЛЬНА ТА ПОЧАТКОВА ОСВІТА У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ		**44**
Катерина БОЙКО	ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ У ПРИВАТНОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА: ДОСВІД РОБОТИ	45
Наталія БОРОВИК	СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ПРОСТІР ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОСВІТНИЦТВА: НОВІ ФОРМАТИ КОМУНІКАЦІЇ З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	49
Аліна ГРУШИЦЬКА	ІНТЕҐРАТИВНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИКОРИСТАННЯ СХЕМ У РОЗВИТКУ СЛОВЕСНО-ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ	54
Наталія ГУДИМА	ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ КОМЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	61
Катерина ДОЛЮК	ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ НАВИЧОК КОРИСТУВАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНО-СМИСЛОВИМИ ТИПАМИ МОВЛЕННЯ	67

Ангеліна ЗАРИЦЬКА	ВПЛИВ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ	70
Оксана КРАВЕЦЬ	ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ	76
Вікторія НАГРЕБЕЛЬНА	КРЕАТИВНІСТЬ У СИСТЕМІ СУЧАСНИХ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	83
Валентина ОЛІЙНИК	ЗАСТОСУВАННЯ ГРАФІВ ПІД ЧАС РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОСТИХ ЗАДАЧ	87
Юлія ОЛІЙНИК	ФОРМУВАННЯ STEM-КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	94
Анастасія ЦИБРИНСЬКА	ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	101
ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У ВИКЛИКАХ СЬОГОДЕННЯ		**106**
Мар’яна КАРПЕНКО	АНАЛІЗ ПРОГРАМОВИХ ЗАВДАНЬ ІЗ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ЯВИЩАМИ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	107
Оксана КУРІШ	ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	113
Тетяна СЕНДЕЦЬКА	РОЗВИТОК ЕКОЛОГО-РОЗВИВАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ЯК УМОВА ВИХОВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	119

РОЗВИТОК ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В ІСТОРІЇ ТА ВИКЛИКАХ СЬОГОДЕННЯ

УДК 373.2.035:316.614-053.4

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Олена ДРАЖНЬОВСЬКА
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: **Валентина БЕНЕРА**, д. пед. наук, професор,
завідувачка кафедри дошкільної та початкової освіти
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Анотація. *У статті розглядаються особливості соціалізації дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану в Україні. Проаналізовано вплив травматичних факторів (вимушене переміщення, обстріли, втрата близьких, тривалий стрес) на процес входження дитини в соціальне середовище. Визначено, що дошкільний вік є сенситивним періодом формування соціальних компетентностей, емоційної стійкості та суб'єктності, проте війна суттєво ускладнює цей процес. На основі аналізу наукових джерел виділено невирішені аспекти проблеми та обґрунтовано напрями психолого-педагогічної підтримки дошкільників.*

Ключові слова: *соціалізація, діти дошкільного віку, воєнний стан, психолого-педагогічна підтримка, соціальна адаптація, травматичний досвід, емоційна стійкість.*

Постановка проблеми. В Україні триває війна, яка суттєво загострилася після повномасштабного вторгнення росії 24 лютого 2022 року. Воєнні дії спричинили розпад сімей, загибель близьких, масове переміщення населення, осиротіння дітей, порушення їхніх прав та інші негативні соціальні наслідки. У цих умовах діти дошкільного віку належать до найвразливішої категорії населення. Перебуваючи в тривалому стресовому стані, відчуваючи тривогу, страх і невизначеність, вони позбавлені нормальних умов для повноцінного психічного розвитку та соціалізації. Процес входження дитини в соціальне середовище, яке стало непередбачуваним і небезпечним, ускладнюється, що призводить до внутрішньоособистісних конфліктів, порушень емоційно-вольової сфери та труднощів соціальної адаптації. Проблема соціалізації дошкільників в умовах воєнного стану набуває особливої гостроти, оскільки цей вік є сенситивним періодом формування базових соціальних компетентностей, емоційної стійкості та суб'єктності дитини. Її розв'язання пов'язане з важливими науковими завданнями педагогічної та психологічної наук, а також практичними потребами забезпечення психосоціального благополуччя дітей в умовах війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання соціалізації особистості в дошкільному віці традиційно розглядається в контексті теорій психічного розвитку (О. Кононко, С. Кулачківська, Т. Піроженко та ін.). Дошкільний період визначається як початковий етап формування суб'єкта діяльності, спілкування й пізнання, набуття вихідних соціальних знань і вмінь, необхідних для життя в суспільстві [2, с. 219]. І. Рогальська тлумачить соціалізацію особистості в дошкільному дитинстві як процес становлення дитячої особистості через взаємодію із соціальним світом, активне освоєння соціокультурного досвіду та конструювання образу соціального довкілля [7, с. 17]. Основними завданнями цього процесу дослідниця вважає забезпечення адаптації до нових соціальних умов, набуття емоційної стійкості, розширення досвіду конструктивної взаємодії, розвиток активності, ініціативності та відповідальності.

У контексті воєнного часу проблеми соціальної адаптації та інтеріоризації дітей вивчали В. Бондаренко, О. Алексєєва, П. Волошин, К. Дуванська, Л. Ковальчук, І. Трубавіна та ін. Дослідники зазначають, що війна спричиняє нестачу базових ресурсів, постійний страх, когнітивний дисонанс, деформацію мотиваційно-ціннісної та емоційно-почуттєвої сфер, порушення навичок інтерактивної взаємодії [1]. Особливої уваги заслуговують роботи, присвячені травматичному досвіду дітей (дослідження вчених Українського католицького університету, Л. Процик, І. Пампура та ін.) [6].

Сучасні дослідження (Р. Шулигіна, 2023; Л. Беркута, 2024; К. Суятинова, 2023 та ін.) аналізують педагогічні та психосоціальні виклики соціалізації дошкільників в умовах воєнної агресії: посттравматичні стресові розлади, втрату комунікативних навичок, фобії, внутрішнізовану та екстерналізовану проблемну поведінку. Методичні рекомендації МОН України (2022) підкреслюють необхідність створення безпечного освітнього середовища та психолого-педагогічної підтримки [4].

Разом з тим, невирішеними залишаються питання змісту та обсягу поняття «соціалізація дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану», специфіки психолого-педагогічного супроводу саме дошкільників (на відміну від молодших школярів), ефективних методичних рекомендацій щодо підтримки соціалізації в різних форматах освіти (очному, дистанційному, змішаному) та довгострокових наслідків для формування соціальної компетентності. Саме цим аспектам присвячується дана стаття.

Мета статті Метою статті є теоретичний аналіз особливостей соціалізації дітей дошкільного віку в період дії воєнного стану та обґрунтування напрямів психолого-педагогічної підтримки цього процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження Період дошкільного дитинства посідає особливе місце в соціологічній, педагогічній і психологічній науках як «період первинного фактичного становлення особистості» (О. Леонтьєв). Саме в цьому віці закладаються основи

суб'єктності, формуються первинні уявлення про норми та правила соціальної взаємодії, розвивається емоційна сфера та здатність до конструктивного спілкування.

У воєнний час нормальний перебіг соціалізації порушується. Дитина опиняється в неструктурованому, непередбачуваному соціальному середовищі, що породжує внутрішній конфлікт. Соціалізація, за своєю суттю, має конфліктний характер, оскільки відбувається під контролем суспільства; у воєнний період контроль має бути особливо чутливим до психологічного стану дитини [1].

Особливостями соціальної адаптації дітей в умовах війни є: постійний страх за життя і здоров'я близьких, порушення вольової та самоцінної сфер, деактивація мотиваційно-ціннісного компонента, деформація навичок взаємодії, дегуманізація емоційно-почуттєвої сфери. Закон України № 936-VIII (2016) закріпив поняття «дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів» [5], що актуалізувало потребу в спеціальних соціально-педагогічних технологіях роботи з такою категорією дітей.

Аналіз травматичних подій, пережитих дітьми (вимушене переміщення, обстріли, загибель рідних, сексуальне насильство тощо), свідчить про високий ризик посттравматичних стресових реакцій навіть у дошкільному віці [3]. Це ускладнює процес активного освоєння соціокультурного досвіду та побудови гармонійних стосунків з однолітками й дорослими.

Висновки Соціалізація дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану є складним, порушеним процесом, що характеризується впливом травматичних факторів, які перешкоджають формуванню емоційної стійкості, комунікативних навичок та соціальної активності. Дослідження підтверджує, що дошкільний вік залишається критичним для закладання основ особистості, але війна створює значні бар'єри для повноцінного входження дитини в соціум.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямі є: уточнення змісту та обсягу поняття «соціалізація дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану»; розроблення та апробація методичних рекомендацій щодо психолого-педагогічної підтримки дошкільників у різних освітніх форматах; вивчення ефективності арт-терапевтичних, ігрових та сімейно-центрованих технологій відновлення соціальної компетентності; дослідження довгострокових наслідків воєнної травматизації для соціалізації дітей.

Література

1. Бондаренко В. Проблеми соціальної адаптації молодших школярів в умовах воєнного часу. Вересень. 2022. Т. 2, № 93. URL: https://september.moippo.mk.ua/index.php/sept/article/view/219/179 (дата звернення: 02.03.2026).

2. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : монографія / А. М. Богуш, Л. О. Варяниця, Н. В. Гавриш [та ін.] ; наук. ред. А. М. Богуш. Луганськ : Альма-матер, 2006. 368 с.

3. Курило В. С., Савченко С. В., Караман О. Л. Соціалізація особистості в умовах гібридної війни на сході України : монографія. Київ : Талком, 2018. 240 с. URL: http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2949/3/sochializ.pdf (дата звернення: 22.03.2026).

4. Методичні рекомендації щодо здійснення освітньої діяльності з питань дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану : додаток 1 до листа МОН № 1/3845-22 від 02.04.2022.

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення соціального захисту дітей та підтримки сімей з дітьми : Закон України від 26 січня 2016 р. № 936-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2016. № 10. Ст. 99.

6. Процик Л., Пампура І. Психологічні особливості та правовий захист дітей в період збройного конфлікту // Психологічний часопис. 2019. Т. 5, № 11. С. 253–267. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psch_2019_5_11_19 (дата звернення: 23.03.2026).

7. Рогальська І. П. Соціалізація особистості у дошкільному дитинстві: сутність, специфіка, супровід : монографія. Київ : Міленіум, 2008. 400 с.

8. Суятинова К. Є. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку в сім'ях розлучених батьків : дис. … канд. пед. наук : 13.00.05. Умань, 2016.

9. Шулигіна Р. А., Коваль С. С. Особливості соціалізації дітей дошкільного віку в середовищі однолітків в умовах воєнної агресії: аналіз педагогічних та психосоціальних чинників. *Освітньо-науковий простір*. 2023. Вип. 5 (2). С. 226–239.

10. Беркута Л. А. Соціалізація дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану : теоретичні та практичні основи. Кривий Ріг, 2024.

УДК 373.2.091(094)355.244

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ ЗДО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Марія ЛЕВИЦЬКА
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: **Людмила ВРОЧИНСЬКА**
к. пед. н., доцент, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Анотація. *Статтю присвячено проблемі організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти під час воєнного стану, введення якого в Україні позначилося на всіх сферах людського життя. Особливих змін зазнає освітня галузь, зокрема дошкільна.*

Автором проаналізовано основні нормативно-правові документи щодо організації освітнього процесу закладу дошкільної освіти в умовах воєнного стану. Акцентовано

увагу на особливостях діяльності ЗДО в 2025/2026 навчальному році у зв'язку з імплементацією нового Закону України «Про дошкільну освіту». Проаналізовано сучасний стан проблеми організації освітнього процесу, проведено огляд змісту чинних нормативних документів; зосереджено увагу на стратегіях організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти.

Ключові слова: *освітній процес, нормативно-правова база, заклад дошкільної освіти (ЗДО), воєнний стан, дошкільна освіта.*

Постановка проблеми. Сьогодні здобуття освіти, зокрема, дошкільної відбувається у найскладніший для України час – в умовах повномасштабної війни, розв'язаної російською федерацією, в умовах воєнного стану. Міністерство освіти і науки України закликає освітян зробити все можливе і неможливе не лише для успішного функціонування дошкільної освіти, але й для успішного її розвитку і подальшого реформування.

Умови воєнного стану кардинально змінили ситуацію функціонування системи дошкільної освіти. Першим суттєвим викликом стала потреба організації освітнього процесу з дотриманням безпекових умов. А другим – пошук форм, засобів, методів забезпечення права кожної дитини на якісну освіту та здійснення освітнього процесу. Такий підхід актуалізує проблему нормативно-правового підґрунтя щодо реалізації окреслених завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З початку введення в Україні воєнного стану Міністерство освіти і науки постійно здійсню нормативне регулювання, надає роз'яснення та рекомендації для коригування діяльності закладів дошкільної освіти та їх працівників. Ключовими завданнями для Уряду, освітніх управлінців, науковців, практиків – консолідація зусиль для розроблення й впровадження ефективних рішень, щодо організації освітнього процесу в ЗДО у воєнний час; надання психологічної підтримки дітям, педагогам, батькам; організація дистанційної роботи у ЗДО; підтримка та забезпечення можливості для продовження освітнього процесу дітей дошкільного віку, які тимчасово перебувають за кордоном; інформаційна та методична підтримка педагогів [2, с. 151].

Аналіз наукових досліджень засвідчує про підвищення зацікавленості науковців до питань організації освітнього процесу в ЗДО, визначення його пріоритетних напрямів, що дає підґрунтя для створення умов для організації ефективної освітньої діяльності дітей у ЗДО. Низка науковців (А. Богуш, Н. Гавриш, О. Кононко, К. Крутій, І. Луценко, Т. Піроженко) досліджує питання організації освітнього процесу в ЗДО. Оцінка якості освітніх послуг закладом освіти розкрито у доробках: Г. Єльнікової, О. Косенчук, К. Крутій, Л. Покроєвої та ін. Проблема організації дошкільної освіти в умовах воєнного стану акцентується в роботах: А. Галицької, О. Косенчук, С.Нерянової, О. Райпольської та ін. [1; 2; 7].

Незважаючи на різні аспекти дослідження, питання організації освітнього процесу в ЗДО у воєнний час не стало предметом окремих наукових розвідок, зокрема, на думку науковців, нові реалії вимагають

оперативних рішень на різних рівнях з питання визначення ключових стратегій організації дошкільної освіти у нових умовах та окреслення пріоритетних напрямів розвитку дошкільної освіти України у воєнний час (О. Косенчук). Такий підхід зумовлює необхідність оновлення нормативно-правової бази роботи ЗДО.

Мета статті: аналіз змісту основних нормативно-правових документів щодо організації освітнього процесу закладу дошкільної освіти в умовах воєнного стану та особливостей його діяльності в 2025/2026 навчальному році у зв'язку з імплементацією нового Закону України «Про дошкільну освіту».

Виклад основного матеріалу дослідження. Діяльність ЗДО в умовах воєнного стану спрямована на організацію змістовної різноманітної діяльності дітей та забезпечення психолого-педагогічної підтримки усіх учасників освітнього процесу та регулюється нормами МОН України. Основними нормативними документами, які визначають особливості організації освітнього процесу, життєдіяльності здобувачів дошкільної освіти та професійної діяльності педагогів є: Закон України «Про освіту»; Закон України «Про дошкільну освіту»; накази та листи МОН, рекомендації ДСНС щодо укриттів, адаптовані до безпекової ситуації.

Питання організації освітнього процесу у ЗДО регламентовано листом МОН № 1/3371-22 від 06.03.2022 «Про організацію освітнього процесу в умовах військових дій», Згідно з листом Міністерство освіти і науки України рекомендувало тимчасово призупинити освітній процес у закладах освіти і, зокрема, дошкільної, у зв’язку із введенням воєнного стану [5].

Міністерством освіти і науки України спільно з державною установою «Український інститут розвитку освіти» розроблено та затверджено методичні рекомендації для працівників ЗДО на період дії воєнного стану в Україні. Згідно з листом МОН від 02 квітня 2022 р. № 1/3845-22 «Про рекомендації для працівників ЗДО на період дії воєнного стану в Україні» окреслені пріоритетні напрями дошкільної галузі на всіх рівнях (державному, регіональному, місцевому), визначаються особливості організації діяльності ЗДО у воєнний час; обґрунтовується першочергові завдання; стратегії роботи керівників та педагогів ЗДО на період дії воєнного стану в Україні» [3].

Зупинимося детальніше на вищезазначених ключових аспектах організації освітнього процесу в ЗДО у воєнний час. Враховуючи той факт, що освітній процес у ЗДО має відповідати стандарту дошкільної освіти, який утверджує політику держави у галузі дошкільної освіти, Базовий компонент дошкільної освіти, є фундаментальним і під час дії воєнного стану.

Методичні рекомендації для працівників ЗДО на період дії воєнного стану в Україні містять чотири розділи. У першому розділі подано інформацію про організацію освітнього процесу в закладах дошкільної освіти під час дії правового режиму воєнного стану (очний, дистанційний, змішаний). Із другого розділу можна дізнатися про організацію освітнього

процесу на всіх рівнях освіти. Третій розділ містить рекомендації щодо участі інститутів післядипломної педагогічної освіти, керівників, вихователів та батьків у забезпеченні якості дошкільної освіти в умовах війни. У четвертому розділі систематизовано корисні покликання для педагогів, батьків щодо роботи з дітьми дошкільного віку у воєнний час.

Оскільки частина ЗДО тимчасово призупинила свою роботу, частина повністю або частково зруйновані, то виникла нагальна потреба у організації дистанційного навчання для дітей дошкільного віку. Так у листі зазначено, що враховуючи умови сьогодення, освітній процес в ЗДО здійснюється очно, з використанням дистанційних форм роботи та у змішаному форматі. «Дистанційна форма освіти – це організація освітнього процесу із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій у зручний для здобувачів освіти спосіб і час. Змішана форма освіти – це поєднання традиційної очної форми освіти з дистанційною» [3].

Особливості забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану окреслені у листі МОН № 1/3737-22 від 29.03.2022 [4].

Імплементація нового Закону України «Про дошкільну освіту» вносить суттєві зміни в організацію освітнього процесу в ЗДО. У законі передбачено забезпечення рівного доступу дітей до якісної дошкільної освіти, зокрема шляхом створення територіальної та безбар’єрної інфраструктури, запровадження інклюзивних форм, методів, змісту, подолання мовних бар'єрів і забезпечення права дитини на здобуття освіти мовою корінного народу чи національної меншини України, а дітям із порушенням слуху – права на здобуття дошкільної освіти українською жестовою мовою. Зокрема, в зазначеному документі окреслено норми щодо удосконалення функціонування закладів дошкільної освіти, цифровізації освітніх і управлінських процесів, впровадження альтернативних механізмів фінансування, розвитку закладів дошкільної освіти усіх форм власності, забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою [8].

У 2025/2026 навчальному році діяльність закладів дошкільної освіти України продовжується в умовах воєнного стану. З метою допомоги педагогам і керівникам швидко зорієнтуватися в нововведеннях у листі від 28.08.2025 №1/17853-25 «Щодо організації дошкільної освіти дітей у 2025/2026 навчальному році» Міністерство освіти і науки України надало відповідні рекомендації.

У змісті листа окреслено основні підходи щодо організації таких напрямів діяльності закладів дошкільної освіти:

– організація освітньої діяльності в ЗДО;
– особливості функціонування суб'єктів освітньої діяльності за типами організації освітньої діяльності;
– форми здобуття дошкільної освіти;
– надання додаткових послуг в ЗДО;

– територіальна доступність дошкільної освіти;
– режим роботи закладів освіти;
– формування та наповнюваність груп;
– особливості організації цілодобового перебування вихованців;
– установчі документи ЗДО та їх оновлення;
– локальні акти ЗДО;
– організація безпечного середовища;
– організація харчування та забезпечення охорони здоровя вихованців;
– методична робота;
– мова освітнього процесу, зокрема підготовка вихователів з навчання англійської мови дітей дошкільного віку;
– окремі питання атестації педагогів ЗДО [6].

Окрім того Постановою КМУ від 07.07.2025 №818 затверджено Положення про деякі типи організації освітньої діяльності закладів дошкільної освіти та визнано такими, що втратили чинність деякі нормативні документи, зокрема Положення про заклад дошкільної освіти та Положення про центр розвитку дитини. Цей документ визначає ключові принципи функціонування суб'єктів освітньої діяльності відповідно до типів організації, передбачених ст.35 Закону України «Про дошкільну освіту». Зокрема, йдеться про такі типи: ясла; дитячий садок; мобільний дитячий садок; сімейний (родинний) садок; міні-садок; центр педагогічного партнерства; центр розвитку дитини.

Важливим напрямом у роботі ЗДО в умовах сьогодення є питання змісту, умов та механізмів організації різних форм здобуття дошкільної освіти. З цією метою у 2025 році МОН затвердило низку нормативно-правових документів, а саме: «Про затвердження Положення про мережеву форму здобуття дошкільної освіти» (від 21.05.2025 № 746); «Про затвердження Положення про очну (денну) форму здобуття дошкільної освіти» (від 21.05.2025 № 747); «Про затвердження Положення про сімейну (домашню) форму здобуття дошкільної освіти» (від 28.05.2025 № 786); «Про затвердження Положення про дистанційну форму здобуття дошкільної освіти» (від 26.06.2025 № 926) ; «Про затвердження Положення про форму здобуття дошкільної освіти – педагогічний патронаж» (від 23.06.2025 № 895) тощо, які окреслюють діяльність ЗДО щодо забезпечення якісного освітнього процесу.

Висновки. Отже, умови організації освітньої діяльності ЗДО України у період дії воєнного стану потребують переосмислення та переорієнтації організаційно-методичної роботи. На реалізацію пріоритетних напрямів розвитку дошкільної освіти України у воєнний час, а саме: організація дистанційного, змішаного, очного формату навчально-пізнавальної діяльності; організація партнерської взаємодії з батьками; здійснення психолого-педагогічного супроводу дітей та їхніх батьків в умовах війни;

проєктування індивідуальної освітньої траєкторії дітей дошкільного віку тощо, МОН України підготовило низку документів на допомогу керівникам і педагогам дошкілля.

Перспективами подальших розвідок вважаємо здійснення аналізу чинного програмно-методичного забезпечення у ЗДО щодо виховання і розвитку дітей дошкільного віку в період воєнного стану, забезпечення сприятливого середовища для формування гармонійно розвиненої особистості та реалізації індивідуальних творчих потреб кожної дитини.

Література

1. Галицька А. Дошкільна освіта в умовах воєнного стану. *Педагогічна Житомирщина*. № 1 (29), 2023.URL: https://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2023/03/9-Галицька-.pdf (*дата звернення*: 04.03.2026)

2. Косенчук О. Дошкільна освіта в Україні:нові реалії та перспективи. *Педагогічні науки.* 2022. № 79. С.151-155.

3. Лист МОН № 1/3845-22 від 02.04.22 року «Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні». URL: http://ru.osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/86206/ (*дата звернення*: 04.03.2026)

4. Лист МОН № 1/3737-22 від 29.03.2022 «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану». URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/pozashkilna/2022/Vykhovna.robota/30.03.22/Lyst.MON-1.3737-22.vid.29.03.2022_Pro.zabezp.psykholoh.suprovodu.uchasn.osv.protsesu.pdf (*дата звернення*: 14.03.2026)

5. Лист МОН №1/3371-22 від 06.03.2022 «Про організацію освітнього процесу в умовах військових дій». URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86062/ (дата звернення: 04.04.2026)

6. Лист МОН № 1/17853-25 від 28.08.2025 «Щодо організації дошкільної освіти дітей у 2025/2026 навчальному році». URL: https://eadmin.expertus.com.ua/storage/attachments/list-mon-shhodo-organizaciyi-doskilnoyi-osviti-ditei-u-2025-2026-navcalnomu-roci-vid-28082025-117853_au4xwk.pdf (*дата звернення*: 07.04.2026)

7. Неверянова С. Дошкілля в умовах війни. Дошкільне виховання.2023. №1. С.4-6.

8. Про дошкільну освіту: Закон України від 01. 01. 2026 р. № 3788-IX / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text (*дата звернення*: 04.03.2026)

УДК 373.2.03:159.93-053.4:37.091.33-027.22

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ СЕРСОРНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ В ПРЕДМЕТНО-ІГРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Юлія НАДТОЧИЙ
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: **Оксана ШВЕЦЬ**, к. пед. н., доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Анотація. *У статті розглядається проблема впровадження інноваційних технологій для стимулювання сенсорного розвитку дітей дошкільного віку. Акцентовано увагу на модернізації предметно-ігрового середовища ЗДО шляхом інтеграції цифрових інструментів, елементів STEM-освіти та нестандартного сенсорного обладнання. Визначено роль вихователя у створенні розвивального простору, що забезпечує активне пізнання дитиною навколишнього світу через органи чуття в умовах сучасної освіти. Наведені ризики, що можуть негативно позначитися на гармонійному сенсорному сприйнятті навколишнього світу дитиною.*

Ключові слова: *сенсорний розвиток, інноваційні технології, предметно-ігрове середовище, дошкільна освіта, STEM-орієнтований підхід, сенсорна інтеграція.*

Постановка проблеми. У сучасному світі, де цифровізація торкається всіх сфер життя, а Державний стандарт дошкільної освіти переглядається у відповідь на нові виклики, актуалізується необхідність впровадження інноваційних методів розвитку сенсорно-пізнавальної компетенції дітей. Традиційні дидактичні матеріали, такі як пірамідки чи логічні рамки-вкладиші, вже не здатні повністю задовольнити зростаючі пізнавальні потреби дітей дошкільного віку. Тому виникає нагальна потреба доповнити їх сучасними засобами, які не лише зацікавлять представників «цифрового покоління», але й сприятимуть покращенню процесів сприйняття, запам’ятовування та формуванню мислення у дітей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема сенсорного розвитку посідає центральне місце в сучасній українській педагогіці. У період 2022–2026 років провідні фахівці активно досліджують питання модернізації ігрового простору та впровадження інноваційних підходів. Так, О. Кононко підкреслює важливість суб’єктної ролі дитини у формуванні предметного середовища [3]; І. Кондратець аналізує вплив цифрових технологій на функціонування закладів дошкільної освіти [2]; Т. Пироженко приділяє увагу розвитку комунікативно-мовленнєвих навичок дітей через

використання сенсорних ігор [5]; Г. Бєлєнька акцентує увагу на особливостях побудови освітнього процесу в межах безпечного та сприятливого для навчання середовища [1].

Мета статті – проаналізувати зміст та специфіку використання інноваційних технологій сенсорного розвитку дітей у предметно-ігровому середовищі закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасне предметно-ігрове середовище в освітніх закладах дошкільного рівня має характеризуватися не лише високою естетичною привабливістю, але й значною функціональністю щодо реалізації завдань розвитку дитини. Для досягнення цих цілей дедалі активніше впроваджуються інноваційні технології, ефективність яких була підтверджена практичними результатами. Серед найбільш перспективних підходів варто виокремити технологію сенсорної інтеграції, яка спрямована на структурне впорядкування процесів сприйняття сигналів та відчуттів, що потрапляють, як з тіла дитини, так і з навколишнього середовища. Сутнісні аспекти сенсорної інтеграції ґрунтуються на створенні спеціального середовища, призначеного для стимулювання різноманітних органів чуття через багатокомпонентні впливи. До таких стимулюючих факторів належать тактильні, вестибулярні, та м'язові подразники. Наприклад, бізіборди активно використовуються для формування дрібної моторики, оскільки виконання маніпуляцій із невеликими деталями позитивно впливає на сенсомоторний розвиток дитини. Додатково застосовуються світлові пісочниці для зниження емоційної напруженості та оптимізації сприйняття форми і контуру. Використання обтяжених ковдр сприяє формуванню відчуття глибокого тиску, що допомагає дітям усвідомлювати фізичні межі власного тіла та знижує рівень тривожності.

Слід зазначити, що методичні підходи до впровадження технології сенсорної інтеграції включають такі стратегії:

– сенсорне насичення (дітям пропонуються цільові стимули різної інтенсивності);

– ігротерапія (для гармонізації емоційного стану через сюжетно-рольові ігри);

– метод «занурення» (для отримання різноманітних відчуттів під час взаємодії з різними об’єктами);

– спеціалізовані релаксаційні вправи (спрямовані на зниження психоемоційного навантаження) [6, с. 127].

Важливо, що організація освітньої діяльності в контексті застосування сенсорної інтеграції передбачає проведення індивідуальних корекційно-розвивальних занять у спеціально обладнаних «сенсорних кімнатах», які забезпечують комфортну й стимулюючу атмосферу. До того ж широко використовуються вправи на саморегуляцію у «куточках спокою», що представляють собою затишний простір для відновлення емоційної

рівноваги. Популярним є також залучення дітей до колективних занять із пісочної анімації, яка поєднує творчий процес та розвиток чуттєвого досвіду в ігровій формі.

Сучасне предметно-ігрове середовище в закладах дошкільної освіти виконує важливу роль у становленні дитини як особистості, сприяючи її гармонійній адаптації до навколишньої дійсності через активне використання новаторських підходів у психолого-педагогічній практиці. Вкрай важливим є також застосування STEM-технології та освітньої робототехніки, які сприяють організації сучасного формату навчання, активну участь учнів у процесах створення, програмування і взаємодії з технологіями. Основна ідея цих підходів полягає в переході від пасивного спостереження до практичного моделювання, налаштування та роботи з об'єктами, що сприяє кращому засвоєнню основних концепцій науки, техніки, інженерії та математики. Освітній процес у ЗДО передбачає інтеграцію різноманітних аспектів, таких як кольори, форми, розміри та інші характеристики через практичну діяльність зі створення моделей. Наприклад, роботи Bee-Bot використовуються для навчання навігації у просторі – поняття «вліво-вправо», «вперед-назад» – і формування навичок алгоритмічного мислення під час програмування маршрутів. Методика навчання побудована на поєднанні кількох технологій, проаналізуємо їх.

Організація освітніх заходів спрямована на розвиток інтересу до STEM через інтерактивну ігрову діяльність. Особливо корисними є тематичні STEM-тижні, що дозволяють учням глибше дослідити окремі аспекти науки і техніки. Заняття в гуртках робототехніки дають змогу закріпити здобуті знання через практичне застосування. Інтерес до навчання підсилюють командні ігри з елементами змагань, наприклад, такі як проходження лабіринтів із використанням робота Bee-Bot. Інтегровані уроки, які поєднують математику з дизайном чи іншими дисциплінами, сприяють вихованню міждисциплінарного підходу до освоєння матеріалу та формуванню більш цілісного бачення світу.

Не менш цікавими у ЗДО є технології віртуальної (VR) та доповненої (AR) реальності, адже вони відкривають можливості для створення ефекту присутності, що значно розширює доступ до вивчення об’єктів, які раніше були недосяжними для безпосереднього спостереження. Завдяки цим технологіям можна вдосконалити статичні зображення, використовуючи смартфони чи планшети. Наприклад, 4D-картки із серій на тему «Тварини» або «Космос» дозволяють дітям взаємодіяти зі зображеннями, детально розглядати їх з усіх боків, чути звуки, які вони видають, і навіть спостерігати їх у русі. При цьому до основних методів належать візуалізація та аналіз віртуальних об'єктів через спостереження, інтерактивні демонстрації і порівняльний аналіз. Це може включати зіставлення характеристик віртуальних об'єктів із реальними. Найпопулярнішими є «віртуальні екскурсії», наприклад, поїздки до зоопарків або планетаріїв. Також широко

використовуються AR-картки для наочного супроводу занять, а цифрові дидактичні ігри активно застосовуються для розширення знань і кругозору дітей в старших дошкільних групах [4, с. 35].

Ключовим елементом сучасного освітнього середовища є мультимедійні інтерактивні панелі є, що інтегрують аудіо, відео та кінестетичний досвід через дотик до екрана. Панелі надають можливість працювати з інтерактивними сенсорними пазлами та іграми, які передбачають класифікацію предметів за певними ознаками. Вони дозволяють миттєво змінювати масштаб і колір об'єкта, а також забезпечують звуковий зворотний зв'язок при правильному виконанні завдань. Доцільно використовувати ігровий формат, створення проблемних ситуацій через завдання на екрані та метод інтерактивної взаємодії. Серед форм діяльності виділяються фронтальні логіко-математичні ігри, спільне створення ментальних карт, а також застосування панелі як мультимедійного фону для театралізованих виступів тощо. Зазначені технології не замінюють реальні об'єкти у ЗДО, а формують комбіноване середовище. Вони дозволяють дітям одночасно взаємодіяти з реальними предметами, наприклад, порівнюючи текстуру деревини зі зображенням на екрані чи моделлю з LEGO, що значно збагачує їхній досвід пізнання.

Представимо приклади вправ відповідно до вище описаних технологій.

Технології сенсорної інтеграції. Наприклад, у другій молодшій групі можна провести вправу «Сенсорні мішечки». Дітям пропонують знайти всередині мішечка з квасолею чи кінетичним піском приховані дрібні фігурки тварин з метою розвинути здатності розпізнавати предмети на дотик (стереогнозу) та вдосконалення тактильної чутливості.

У старшій групі цікаво буде провести вправу «Світлові пісочниці». Вихователь обирає світло певного кольору (наприклад, синього), а діти обома руками малюють симетричні фігури, такі як кола чи квадрати, у пісочниці зі спеціальним підсвічуванням. Така вправа сприяє покращенню взаємодії між півкулями мозку, розвиток зорово-моторної координації та навчання базовим знанням про кольори й форми.

STEM-технології та робототехніка. У другій молодшій групі доречною буде вправа «Кольорові вежі (LEGO)»: дитина складає вежу з цеглинок Lego, чергуючи їх за кольорами або розмірами відповідно до запропонованої картки-схеми. Метою такої вправи є вироблення базових навичок сортування, закріплення розуміння сенсорних ознак предметів.

У старшій групі актуальною буде вправа «Листоноша (Bee-Bot)»: на ігровому килимку розташовані «будинки» у вигляді геометричних фігур різних кольорів. Завдання дитини – запрограмувати бджілку-робота, аби вона доставила лист у вказаний «будинок» (наприклад, до червоного трикутника чи синього ромба), обминаючи перешкоди. Метою такої вправи буде розвиток просторового мислення, навичок програмування та критичного мислення [7, с. 203].

VR та AR технології (доповнена реальність). У другій молодшій групі можна застосувати вправу «Жива картинка»: використовуючи AR-додаток, на столі з'являється віртуальна домашня тварина. Діти спостерігають за її поведінкою, називають частини тіла, імітують звуки та рухи, а також «гладять» її уявно. Дана вправа спрямована на стимуляцію зорового і слухового сприйняття, розвиток емпатії та емоційної чутливості.

У старшій групі завдання та зміст вправ ускладнюється. Наприклад, у старшій групі доцільною буде вправа «Мандрівка всередину квітки»: використовуючи 4D-технології, діти досліджують деталі будови рослини, збільшуючи пелюстки, розглядаючи пилок і комах, які взаємодіють із квіткою. Під час такої вправи відбувається формування уваги до деталей, розвиток спостережливості та інтересу до природи [6, с. 112].

Мультимедійні інтерактивні панелі. Для молодшої групи підійде гра «Знайди пару»: на інтерактивному екрані зображені різнокольорові об'єкти, які дитині потрібно перетягнути у відповідний за кольором кошик. Якщо вибір правильний, звучить заохочувальний звуковий сигнал. Такого роду вправи сприяють освоєнню дітьми кольорів і розвитку їхньої дрібної моторики.

У старших групах ЗДО на екрані дитина виконує завдання, яке передбачає зіставлення контуру або силуету із відповідним зображенням реального предмета. Для досягнення точного збігу об'єкт необхідно правильно орієнтувати у просторі. Дана вправа сприяє розвитку цілісного сприйняття, а також вдосконаленню аналітико-синтетичних здібностей дітей. Наголосимо, що важливою умовою є принцип «дитиноцентризму»: предметно-ігрове середовище ЗДО має легко трансформуватися під запити вихованців.

Аналіз сенсорного розвитку дітей у контексті сучасних викликів, зокрема через інтеграцію інноваційних технологій, актуалізує необхідність переосмислення підходів до організації освітнього процесу. З одного боку, впровадження технологій створює нові можливості для навчання, однак, з іншого, породжує ризики, що можуть негативно позначитися на гармонійному сенсорному сприйнятті навколишнього світу дитиною.

1. Переважне використання цифрових пристроїв акцентує увагу дітей на візуальних і слухових стимулів, обмежуючи розвиток інших чуттєвих модальностей, таких як тактильне, нюхове й смакове сприйняття. Це негативно впливає на формування дрібної моторики та пропріоцепції, які є важливими аспектами всебічного розвитку.
2. Сучасні цифрові технології, що вирізняються яскравими зоровими та звуковими ефектами, можуть спричиняти перевантаження незрілої нервової системи дітей. Це, своєю чергою, призводить до проявів тривожності, емоційного виснаження та підвищеної дратівливості.
3. Нерідко технічні засоби застосовуються здебільшого для розважальних цілей, зменшуючи обсяг реальної взаємодії з фізичним

середовищем. Такий підхід обмежує сенсорно-когнітивний досвід дитини та її здатність до багатогранного сприйняття довкілля.

4. Нерівність у доступі до сучасного обладнання між освітніми закладами різних регіонів і соціальних груп зумовлює дисбаланс у розвитку сенсорно-когнітивних навичок серед дітей. Це створює передумови для подальшого поглиблення соціальної нерівності.

5. Інтеграція цифрових платформ призводить до заміщення практичної взаємодії з реальними об'єктами. У результаті порушується сприйняття фундаментальних фізичних принципів і обмежується можливість набуття дітьми емпіричного досвіду роботи з матеріальними предметами.

6. Недостатня обізнаність педагогів про особливості психофізіологічних аспектів сенсорного розвитку дітей ускладнює опанування інноваційних технологій. Це може призводити до поглиблення феномена сенсорної дезінтеграції та зниження ефективності освітнього процесу.

Висновки. Отже, інноваційні технології сенсорного розвитку виступають ефективним засобом активізації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку. Поєднання традиційних методик із сучасними STEM-технологіями та цифровими інструментами у предметно-ігровому середовищі ЗДО створює умови для формування цілісної системи розвитку сенсорної культури дитини, що відповідає потребам і викликам сучасного світу.

Розв’язання зазначених проблем в сенсорному сприйнятті навколишнього світу дитиною потребує комплексного підходу, що полягає у забезпеченні гармонійного поєднання технологічних засобів із природним середовищем. Інноваційні технології повинні виступати доповненням до традиційних методик тактильної взаємодії, створюючи нові можливості для розвитку дітей без завдання їм потенційної шкоди.

Подальша наукова увага буде спрямована на розробку методичних рекомендацій для педагогів стосовно інтеграції цифрових і природних матеріалів у процес сенсорного розвитку дітей, зокрема тих, що мають особливі освітні потреби.

Література

1. Бєлєнька Г. В. Організація освітнього процесу в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану : *методичні рекомендації*. Київ : Педагогічна думка, 2022. 84 с.

2. Кондратець І. В. Використання цифрових технологій у професійній діяльності вихователя ЗДО. *Дошкільна освіта: реалії та перспективи*. 2023. Вип. 12. С. 45–51.

3. Кононко О. Л. Сучасні орієнтири розвитку особистості дошкільника в ігровому просторі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Том 2. № 71. С. 210–216.

4. Освітнє середовище закладу дошкільної освіти: технології проєктування : навч.-метод. посібник / О. Д. Рейпольська, І. М. Гудим, Л. І. Зайцева, І. В. Луценко, В. О. Луценко, Г. Г. Цвєткова ; за ред. О. Д. Рейпольської. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 222 с.

5. Піроженко Т. О., Хартман О. Ю. Ціннісні орієнтири дошкільної освіти в сучасному соціокультурному просторі. *Науковий вісник МНУ ім. В. О. Сухомлинського*. 2022. № 3 (76). С. 112–119.

6. Сенсорний розвиток дитини : інноваційні підходи та практики : зб. наук. пр. / за ред. М. Роганової. Кременчук, 2023. 156 с.

7. Шацька Н. М. STEM-технології як засіб розвитку логіко-математичної компетентності дошкільників. *Інноваційна педагогіка*. 2025. № 78. С. 198–203.

УДК 373.2.012

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЄКТУВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ

Діана САЛО
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: **Людмила ВРОЧИНСЬКА**
к. пед. н., доцент, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Анотація. *У статті розглянуто особливості проєктування освітнього середовища для дітей дошкільного віку в педагогічній теорії. Проаналізовано підходи до створення освітнього середовища, що сприяє гармонійному розвитку дітей дошкільного віку. Визначено роль освітнього середовища для забезпечення ефективності освітнього процесу та особливості його проєктування в закладах дошкільної освіти з урахуванням цифровізації, безпеки та індивідуалізації освітнього процесу.*

Ключові слова: *освітнє середовище, розвивальне середовище, дошкільний вік, особливості проєктування, дитина дошкільного віку.*

Постановка проблеми. В останні десятиліття актуалізувались дослідження феномену освітнього середовища, активно впроваджується середовищний підхід в освіту з метою забезпечення ефективного раннього всебічного розвитку дітей дошкільного віку. Дослідження українських і зарубіжних учених доводять, що відповідальність за результати освітньої діяльності розподіляється на три складові: педагог, дитина, освітнє середовище. Освітнє середовище ЗДО повинне забезпечувати всебічний розвиток та виховання дітей дошкільного віку. Тому реалізація цілей сучасної дошкільної освіти значною мірою залежить від створення освітнього середовища, в якому дошкільник буде активним суб’єктом діяльності, де задовольнятимуться потреби його особистісного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання проєктування освітнього середовища в закладі дошкільної освіти на сучасному етапі розвитку суспільства знайшли своє відображення в роботах багатьох сучасних науковців, які базуються на наукових положеннях педагогів-класиків.

Вагомий внесок у дослідження зазначеної проблеми зробили педагоги-класики: Я. Коменський, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо, Й.-Г. Песталоцці, М. Монтессорі, С. Русова, Ф. Фребель та ін. й науковці сучасності: Н. Вікторчук, Г. Горшкова, Н. Денисенко, Л. Дрозд, К. Крутій, Г. Олійник, О. Рейпольська, Т. Фасолько, Л. Фамілярська, А. Цимбалару, Т. Швець та ін.

У дослідженнях сучасних науковців освітнє середовище визначається як спеціально створене предметне й соціальне оточення дітей, яке включає різні види умов і засобів здобуття освіти, способи забезпечення продуктивної діяльності [4;9]. Це оточення є складною системою, яка поєднує інтелектуальні, культурні, методичні, організаційні, технічні ресурси й становить сукупність матеріальних, просторово-предметних і міжособистісних відносин.

Мета статті: розкрити особливості проєктування освітнього середовища для дітей дошкільного віку в педагогічній теорії, його багатокомпонентну систему з поєднаними структурними компонентами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організація освітнього середовища для розвитку дитини багато в чому базується на наукових положеннях педагогів-класиків, які й стали основою сучасного підходу до проєктування освітнього середовища для дітей дошкільного віку.

Ретроспективний аналіз наукових джерел дозволяє зробити висновок, що починаючи вже з XVII століття, класики зарубіжної педагогіки наголошували на важливості прямого та опосередкованого впливу освітнього середовища на розвиток і становлення особистості.

Так, ідею впливу середовища на особистість відстоював у праці «Материнська школа» (1632 р.) чеський педагог Я. Коменський, який вважав, що розвиток усіх здібностей дитини варто розпочинати від самого народження, але для цього потрібна відповідна система виховання і сприятливе середовище. Я. Коменський порівнював дітей з рослинами, зазначаючи, що «…молоді деревця легше примусити рости так або інакше, ніж доросле дерево, показуючи дітям добрий приклад» [4].

Англійський філософ, психолог, педагог Дж. Локк вважав, що талант вихователів і соціальне середовище, в якому перебуває вихованець, мають вирішальне значення для його особистісного становлення. Наукові погляди Дж. Локка щодо впливу освітнього середовища на розвиток дитини висвітлені в філософській концепції, заснованій на принципах емпіризму, – праці «Думки про виховання» (1693 р.) [4, с. 26].

Французький філософ-просвітитель Ж.-Ж. Руссо в педагогічному романі-трактаті «Еміль, або про виховання» (1762 р.) обґрунтував основні

завдання педагога: сприяти природному росту дитини; створювати умови для розвитку дитини; організовувати сприятливе середовище, в якому дитина матиме самостійність і свободу [3, с. 210].

На думку швейцарського педагога Й.-Г. Песталоцці, освітнє середовище, яке оточуватиме дитину, необхідно проєктувати, базуючись на принципах природовідповідності, гуманізму, моральності, наочності, завдяки яким відбуватиметься гармонійний розвиток всіх задатків людської особистості – інтелектуальних, фізичних, моральних [4].

Італійський педагог М. Монтессорі вважала, що освітнє «підготовлене середовище» має задовольняти потреби дитини в саморозвитку та розкривати її таланти й можливості. У праці «Власний посібник доктора Монтессорі» (1914 р.) педагог зазначала, що «можливості дитини в навчанні безмежні, однак, маючи від народження певні задатки, вона може розвинути їх лише у правильно організованому середовищі та спілкуванні з дорослими» [1].

Елемент «підготовленого середовища» є одним із найважливіших, на ньому будується освітня система М. Монтессорі. Так, як суть педагогіки Марії Монтессорі – спонукання дитини до самовиховання, самонавчання та саморозвитку, то «підготоване середовище» допомагає у реалізації цих завдань: дає дитині можливість крок за кроком позбуватися опіки дорослого, ставати незалежним, самостійним. Основне завдання «підготовленого середовище» – створити умови для зосередженої роботи й розвитку самостійності дітей [1].

Ф. Фребель свою концепцію навчання впроваджував у власній інституції, яку він назвав «дитячий сад», трактуючи це таким чином, що діти повинні рости у природному, гармонійному середовищі [4].

У працях видатного педагога, фундатора системи дошкільної освіти в Україні С. Русової простежується проблема прямого та опосередкованого впливу освітнього середовища на розвиток і становлення особистості. Педагог зазначала, що «…наука про виховання вимагає, щоб утворена була навкруги така атмосфера, в якій могли б вільно розвиватися усі здібності дитини, усі її добрі почуття й нахили…» [8]. На її думку, освітнє середовище дитячого садка необхідно проєктувати, базуючись на принципах гуманізму, демократизму, народності, історизму, природовідповідності, зв’язку навчання з життям.

У сучасній педагогічній теорії освітнє середовище визначається як цілісна система умов, ресурсів і взаємодій, що забезпечують розвиток особистості дитини. Воно включає матеріальні, соціальні та психолого-педагогічні компоненти Сучасні дослідники наголошують, що освітнє середовище має бути не лише розвивальним, але й адаптивним, гнучким та інноваційним [2, с. 92].

Дослідниця О. Малихіна вважає поняття «освітнє середовище» одним з ключових понять у педагогіці. У своїх працях вона зазначає, що у дитини, яка знаходиться в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти,

задовольняються основні потреби й можливості розвитку, які забезпечують гармонійне виховання [7, с. 15].

На думку С. Литвиненко освітнє середовище можна назвати освітнім лише тоді, коли життя дитини в цьому середовищі надає їй можливість для самореалізації, якщо головною ціллю освітнього середовища є особистісний розвиток усіх учасників освітнього процесу [6].

Науковиця А. Цимбалару освітнє середовище розглядає в якості інформаційного компонента освітнього простору, структурованого так, що воно здійснює активний вплив на інших суб'єктів освітнього простору [12, с. 46].

Дослідження Л. Дрозд і Т. Швець обґрунтовує доцільність інтеграції цифрових технологій у освітнє середовище дошкільних закладів та визначає умови їх безпечного й ефективного використання, чим розширює уявлення про освітнє середовище як багатовимірну систему, до якої сьогодні обов'язково входить цифровий компонент. Автори акцентують увагу на цифрових трансформаціях освітнього середовища та впровадженні онлайн-інструментів у дошкіллі, що підтверджує необхідність переосмислення традиційних підходів до організації дошкільної освіти з урахуванням сучасних технологічних змін [13].

Л. Фамілярська розглядає можливості інтеграції технологій штучного інтелекту (ШІ) в освітнє середовище закладів дошкільної освіти. Авторка обґрунтовує необхідність впровадження технологій штучного інтелекту в дошкільну освіту як відповіді на сучасні виклики; штучний інтелект розглядається як важливий компонент освітнього середовища, який:

– підтримує освітній процес;

– розширює можливості навчання і розвитку дітей;

– сприяє підвищенню ефективності педагогічної діяльності [10].

Ряд науковців (О. Денисюк [2], К. Крутій [5], О. Рейпольська [9] та ін.) розглядають освітнє середовище закладу дошкільної освіти як багатокомпонентну систему, в якій поєднуються такі структурні компоненти:

– просторово-предметні (організація фізичного середовища, що сприяє пізнавальній активності);

– соціальні (взаємодія між дітьми, педагогами та батьками);

– цифрові (використання інформаційно-комунікаційних технологій);

– психолого-педагогічні (методи та форми організації освітнього процесу).

Незважаючи на різні підходи, більшість дослідників сходяться на необхідності інтеграції цих компонентів для забезпечення гармонійного розвитку дитини.

К. Крутій основними критеріями освітнього середовища вважає наступні: змістові (рівень і якість культурного змісту), процесуальні (стиль спілкування, рівень активності), результативні (розвивальний ефект) [5].

Також сучасні дослідження ряду вітчизняних науковців (Г. Горшкової, Г. Олійник, Т. Фасолько) присвячені створенню безпечного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти в умовах війни. Автори вважають, що модель безпечного освітнього простору ЗДО інтегрує всі компоненти системи захисту та сприяє більш ефективному розв'язанню питань безпеки; невід'ємною частиною створення безпечного освітнього середовища є психологічна підтримка дітей та турбота про їхнє здоров'я; наголошується на важливості арттерапії та інших психологічних методик для зниження стресу й тривожності в дітей, адаптуванні програм й методик навчання до потреб сучасного середовища[11].

Проєктування освітнього середовища для дітей дошкільного віку в педагогічній теорії розглядається як цілісний, науково обґрунтований процес створення умов для всебічного розвитку дитини. Воно передбачає інтеграцію просторово-предметного, соціального, цифрового та психолого-педагогічного компонентів, що забезпечують емоційний комфорт, безпеку та активну взаємодію дитини з оточенням. Сучасні підходи акцентують увагу на дитиноцентризмі, варіативності, доступності та гнучкості освітнього середовища з використання інноваційних педагогічних технологій та забезпечення розвивального потенціалу кожного елемента середовища.

Висновки. Отже, аналіз наукової та методичної літератури з проблеми прєктування освітнього простору в ЗДО підтвердив актуальність обраної теми та засвідчив значний інтерес науковців до означеної проблематики.

Освітнє середовище є ключовим чинником розвитку дітей дошкільного віку. Його ефективне проєктування передбачає інтеграцію традиційних педагогічних підходів із сучасними інноваціями, зокрема цифровими технологіями. Сучасне освітнє середовище повинно бути безпечним, гнучким, індивідуалізованим і спрямованим на всебічний розвиток дитини.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в розробленні моделей цифрово-орієнтованого освітнього середовища для дошкільників з урахуванням сучасних методик раннього розвитку та експериментальній перевірці їх ефективності в умовах закладів дошкільної освіти.

Література

1. Бондар В.І., Ільченко А.М. Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М. Монтессорі: *навчальний посібник*. Полтава : РВВ ПДАА, 2019. 252 с.
2. Денисюк О. Я., Ткаченко В. В. Перспективні напрями реформування системи дошкільної освіти України. *Дошкільна освіта*. №5. 2024. С.91-104
3. Коваленко Є. І., Бєлкіна Н. І. Історія зарубіжної педагогіки : *хрестоматія*. Київ : Центр навч. літ., 2006. 664 с.
4. Кошіль О. П. Освітнє середовище і розвиток дитини: ретроспективний аналіз. *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. 2017. Т. 1. № 78. С. 25-29.
5. Крутій К. Освітній простір дошкільного навчального закладу : монографія : у 2 ч. Київ : Освіта, 2009. Ч. 1. 302 с.

6. Литвиненко С. А. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2005. 16 с.

7. Малихіна О. В. Особистісно зорієнтована модель навчання та її аксіологічна сутність. *Рідна школа*. № 10. 2022. С. 15-16.

8. Проскура О. В. Русова С. Вибрані педагогічні твори. Київ : Освіта, 1996. 304 с.

9. Рейпольська О. Д. та ін. Освітнє середовище закладу дошкільної освіти: технології проєктування*:* навч.-метод. посібник. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 222 с.

10. Фамілярська Л. Л. Використання штучного інтелекту в закладі дошкільної освіти. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. № 16. 2024. С. 216-228.

11. Фасолько Т. С., Олійник Г. І., Горшкова Г. В. Створення безпечного та здорового освітнього середовища в закладах дошкільної освіти. *Педагогічна академія: наукові записки.* № 7. 2024 . С. 38-47.

12. Цимбалару А. Освітній простір: сутність, структура і механізми створення. *Український педагогічний журнал.* № 1. 2016. С. 41-50.

13. Швець Т., Дрозд Л. Цифрові горизонти дошкілля: онлайн-інструменти в освітньому середовищі. *Український педагогічний журнал*. № 3. 2025. С. 122-129.

УДК 373.2.016:005.336.2

ФОРМУВАННЯ «SOFT–SKILS» ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Неля ТИМОЩУК
здобувачка другого(магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: **Ірина ОНИЩУК,** д. пед. наук, професор,
професор кафедри дошкільної та початкової освіти
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Анотація. *Стттаття присвячена оактуальному питанню дошкільної освіти – формуванню мяких навчиок дітей дошкільнго віку в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти та родині. Основна увага зосереджена на таких яаспектах як: значення емоційног інтелекту в особистісному становленні та життєдіяльності зоврkма; складових компонентах мяких навичок, умовах формуцвання та чинниках. Здійснено висновки дослідження та окреслено перспективи подальших наукових прошуків.*

Ключові слова: *soft–skils (мякі навички), емоційний інтелект, креативність, комунікація, освітнє середовище, зростаюча особистість, заклад дошкільної освіти*

Постановка проблеми. В умовах входження України до європейського освітнього простору актуалізується необхідність осучаснення методологічних засад конструювання змісту й оновлення технологій підготовки майбутніх педагогів загалом, а також фахівців дошкільної освіти

зокрема. Відповідно важливим завданням закладів вищої освіти, що забезпечуватиме баланс професійної та особистісної складових компетентності сучасного випускника, є упровадження особистісно орієнтованого підходу в практику підготовки майбутніх вихователів ЗДО.

Якість освіти регламентується державними документами: Концепцією «Нова українська школа» (2016), Законами України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Про дошкільну освіту» (2024), Стандартом вищої освіти України (2019). Ними проголошено пріоритет становлення молодої людини як суб'єкта власного життя, свідомої особистості; визначено важливість таких напрямів діяльності закладів освіти, як: особистісна орієнтація; формування національних і загальнолюдських цінностей; органічне поєднання освіти з наукою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема осучаснення підготовки майбутніх педагогів у закладах вищої освіти обґрунтована у працях О. Гомонюк, Н. Лавриненко, О. Лисенко, М. Марусинець, О. Овчарук та ін.; актуальні проблеми професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти представлені у працях А. Богуш, Н. Гавриш, І. Дичківської, Л. Зданевич, І. Коновальчука, Н. Лисенко, О. Листопада, І. Луценко, В. Ляпунової, О. Олійник, О. Семенова та ін.

Ученими порушено окремі аспекти проблеми підготовки майбутніх вихователів ЗДО до формування мяких навичок (soft–skils) дошкільників у контексті вирішення ними дотичних проблем, здебільшого побіжно.

Зокрема у працях фахівців йдеться що «soft skills» – це м'які навички особистості, до яких відносяться: комунікація, критичне мислення, вміння керувати людьми та проєктами, вирішення проблем, прийняття рішень, емоційний інтелект, емпатія, саморефлексія тощо; вміння, які можуть впливати на поведінку людини, дають можливість бути соціально контактним, відповідальним, креативним. З огляду на це важливим завданням, яке виступає перед педагогами закладах дошкільної освіти є усвідомлення важливості пролеми формування мяких навичок зростаючої особистості і освітньому процесі ЗДО.

За висновками науковців, період дошкільного віку є фундаментальним для закладання базових соціально і емоційно-пізнавальних структур, що визначають подальшу здатність особистості до успішної адаптації в суспільстві. Розвиток «soft skills» у дошкільників в Україні останніми роками набуває системного дослідження та впровадження у практику ЗДО, що підтверджується сучасними науково-методичними публікаціями.

У дослідженнях І. Беха, А. Богуш, О. Кононко, Т. Піроженко висвітлюється проблема розвитку емоційного інтелекту, м'яких навичок зокрема у дошкільному дитинстві [6].

Відсутність у працях дослідників в повінй мірі обґрунтування феномену «готовність майбутніх вихователів ЗДО до формування «soft-skil»s

дошкільників обумовлює доцільність наукового пошуку в означеному напрямі.

Потреба в дослідженнях і наявність соціального запиту на розв'язання проблеми підготовки майбутніх вихователів до формування мяких навичок дошкільників зумовили вибір теми наукової розвідки.

Мета статті – окреслити теоретико-методичні підходи до підготовки майбутніх вихователів до формування м'яких навичок у дітей дошкільного віку.

Відповідно до мети статті визначено завдання дослідження:

– проаналізувати сучасні концепції формування «soft skills» у дошкільній педагогіці;

– визначити ключові компоненти феномену «м'які навички»;

– з'ясувати засоби й методи формування дослідженого феномену.

Виклад основного матеріалу. У руслі проблеми «soft skills» ключовим її аспектом постає наукова категорія «емоційний інтелект», тому розглянемо це детальніше. Емоційний інтелект став предметом дослідження в галузі психології порівняно недавно завдяки працям зарубіжних дослідників Р. Бар-Она, Д. Гоулмана, Д. Карузо, Дж. Майєра та ін. Зокрема науковці зауважують на необхідності і доцільності розвитку емоційного інтелекту людини, який визнано фактором забезпечення успішного особистісного та професійного зростання особистості, а також фактором побудови конструктивних соціальних

У двадцятому столітті в психології велися пошуки такої здатності психіки людини, яка була б пов'язана із соціальною і емоційною сферою. Однією з передумов звернення уваги до емоційного інтелекту стала гуманістична психологія. А. Маслоу в 50-х роках XX століття ввів поняття «самоактуалізація». Це спровокувало інтегральні дослідження особистості, які об'єднують когнітивні й афективні аспекти людської природи.

Отож, наукова категорія «емоційний інтелект» є досить новим. Перші публікації з цієї проблеми належать Дж. Мейеру (1990 р). У своїй публікації вчений вперше запропонували визначення емоційного інтелекту і доказав, що є його критерії вимірювання. Згідно з уявленнями автора оригінальної концепції емоційного інтелекту Дж.Мейєра, Д.Карузо, емоційний інтелект є групою ментальних здібностей, які сприяють усвідомленню і розумінню власних емоцій і емоцій навколишніх.

На сьогодні проблема емоційного інтелекту, його розвитку активно обговорюється і висвітлюється у працях низки вчених: І. Беха, Р. Павелківа, М. Шпак та ін.

Дефініція «емоційний інтелект» розглядається фахівцями як підструктура соціального інтелекту, яка включає здатність спостерігати власні емоції і емоції інших людей, розрізняти їх і використовувати цю інформацію для управління мисленням і діями [1; 3].

Дошкільний вік унікальний і вирішальний період розвитку дитини, коли закладаються основи особистості, розвивається воля, розвивається емоційна сфера. Саме призначення дошкільного віку не стільки в оволодінні знаннями дитиною, як у початку формування основних властивостей його особистості: самооцінки і образ «Я», емоційній сфері, соціально-психологічній особливості в системі відносин з іншими людьми. Тому важливо розвивати в дитині уяву, мислення, навчити діяти за правилами, бути відповідальними, вміти працювати в команді, мати власну думку і поважати інших, аргументувати свою позицію, працювати з інформацією – це навички, які забезпечать успішну соціалізацію, що стане надійним фундаментом його майбутнього особистісного становлення.

Отож, емоційний інтелект, гнучкі навички треба розвивати із самого дитинства. Значущі дорослі - батьки і педагоги мають чітко розуміти: у сьогоднішніх умовах емоційна складова така ж важлива, як і інтелектуальна, оскільки «soft skills» – не ті навички, які діють в якійсь певній сфері, вони розповсюджуються на різні аспекти життя [3].

Як зазначають науковці, починати соціалізацію дитини слід із дошкільного віку. І у цьому аспекті важливо роль відіграють батьки. Саме вони закладають основи світосприйняття, розуміння моделі сім'ї, стосунків і т.д. Родина – це головне джерело знать про соціальні ролі та моделі поведінки.

За висновками науковців, ключові поняття та компоненти «soft skills» у дошкільному віці це комунікативні; емоційний інтелект; командна робота; критичне та креативне мислення.

Для дітей дошкільного віку можна виділити п'ять ключових навичок в комплексі «soft skills», а саме:

– вміння презентувати себе (чітко висловлювати свою думку, толерантно відстоювати свою позицію);

– креативність (вміння творчо підходити до виконання будь-яких завдань, генерувати оригінальні рішення);

– емоційний інтелект (здатність розуміти та контролювати свої емоції, розуміти почуття інших, вміти знаходити підхід до людей різного віку та різних можливостей);

– вміння управляти інформацією (вміння аналізувати інформацію, виділяти головне, порівнювати, шукати взаємозв'язки);

– вміння організовувати свій робочий час (слідкувати за режимом дня, використовувати час раціонально) [2, с. 7].

Відповідно до п'яти ключових компетенцій «soft skills», можна виділити методи та прийоми формування м'яких навичок у дітей дошкільного віку [1; 2; 3; 4; 5; 6].

1. Розвиток комунікативних навичок: комунікативні ігри-вправи; ігри для розвитку виразності мовлення; ігри на розвиток емпатичної поведінки; ігри для розвитку навичок поведінки в конфліктній ситуації); ситуації

спілкування; розглядання малюнків та фото; театралізація казок; читання та обговорення разом художніх творів; гра з емоційними станами (етюди, імпровізація); спортивні та рухливі ігри, сюжетно-рольові; складання оповідань; спільні свята, розваги для дітей та дорослих.

Створення атмосфери співпраці та партнерства дозволяє дітям розвиватися комунікативні мовленнєві навички, культуру спілкування, пізнавальні інтереси, творчу активність, уяву, відкритість, доброзичливість.

2. Розвиток емоційного інтелекту: ігрова терапія (сюжетно-рольові ігри, ігри-вправи на емоції, комунікативні та дидактичні ігри); арт-терапія (малювання, ритмопластика, танцювальні, музичні та ритмічні рухи); драматизаційні ігри, казкотерапія; психогімнастика (етюди, міміка, пантоміма); орієнтовані на тіло методи, психом'язове тренування; завдання, спрямовані на організацію спільної діяльності (складання історії, організація театралізованих ігор) тощо. У процесі ігор, для розвитку емоційної сфери дітей, відбувається одночасний розвиток ряду найважливіших інтелектуальних якостей дитини: уваги, пам'яті, різних типи мислення, мовлення, спостережливості.

3. Розвиток вольових якостей (навички самоуправління) у провідних видах діяльності: грі (комунікативні ігри, ігри з правилами, рухливі ігри, сюжетно-рольові ігри, дидактичні ігри та вправи на розвиток уваги, самоконтролю, посидючості); зв'язок; праця; продуктивна діяльність (моделювання, проектування, застосування, малюнок і т.д.). Сформована вольова регуляція розвиває такі риси особистості, як: самостійність, дисциплінованість, акуратність, відповідальність, здатність до приймати рішення, свідомо контролювати свої дії і вчинки.

4. Розвиток навичок ефективного мислення - дозволяє легко знаходити нове, більш раціональне рішення поставленої задачі: ігри, вправи, прийоми, що продукують нові показники, багатогранні погляди в розумі, зміну підходів до ситуацій, що сприяють розвитку неординарного мислення, фантазії, творчості, діяльності, розумової гнучкості і швидкості думки («На що це схоже», «Малюнки з продовженням», «Домалюй фігуру».) Важливо навчити дитину шукати і збирати дані з різних джерел, розуміти, де можна знайти відповідь на питання: запитайте у дорослого, загляньте в енциклопедію або в Інтернет.

5. Розвиток контролю уваги (концентрація, стійкість, вміння переключатися) - основа успішної пізнавальної та навчальної діяльності, тісно взаємопов'язана з розвитком волі і довільності поведінки, здатності контролювати свою поведінку, а також з розвитком уважності як якості особистості.

Висновки. У сучасній педагогічній науці особлива увага приділяється емоційному розвитку дитини як фундаменту її подальшої успішної соціалізації. Формування емоційного інтелекту, м’яких навичок в

дошкільному віці розглядається як складний процес опанування навичок розпізнавання власних почуттів та керування ними.

Дослідники наголошують, що розвиток емоційної сфери тісно пов'язаний із медіаграмотністю та здатністю до ефективної комунікації в сучасному інформаційному просторі. Психолого-педагогічні умови формування цих навичок передбачають створення специфічного середовища, яке стимулює критичне мислення та емпатію. Важливим інструментом у цьому процесі виступає ігрова діяльність, зокрема сюжетно-рольова гра, яка володіє значним педагогічним потенціалом для розвитку «м'яких» навичок. Окрім того, соціально-комунікативний розвиток старших дошкільників потребує системного підходу та відповідного методичного супроводу на базі закладів дошкільної освіти.

Отже, формування м’яких навичок у дошкільників є складним процесом, що вимагає системного поєднання теоретично обґрунтованих інноваційних методик та щоденної педагогічної практики.

Перспективу подальших наукових пошуків вбачаємо в розробці системи занять з формування м’яких навичок зростаючої особистості в ЗДО.

Література

1.Васютіна Т. М. Формування «м’яких» навичок у дошкільників та молодших школярів: методичні рекомендації. Київ: ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», 2021. 48 с.

2.Гуцану К. Я. Особливості комунікативних умінь і навичок у дітей дошкільного віку. Дошкільна освіта. 2022. № 3. С. 38–42.

3.Журавко Т. В. Soft skills і критичне мислення дошкільників: психолого-педагогічні умови формування. Початкова школа. 2021. № 10. С. 12–1

4.Зоря Ю. М., Степанова Н. М. Soft skills для розвитку дитини: емоційний інтелект, комунікація та медіаграмотність. Медіа-альбом для наймолодших. Київ: Академія української преси, 2021. 64 с.

5.Максимова О. О. Педагогічний потенціал сюжетно-рольової гри у розвитку soft skills старших дошкільників. Інноваційні процеси в дошкільній освіті: теорія і практика. 2025. № 2. С. 45–53.

6.Соціально-комунікативний розвиток дітей старшого дошкільного віку: методичні рекомендації / уклад. О. Романенко. Харків: ХНПУ ім. Г. Сковороди, 2024. 40 с.

УДК 373.2:613.954-07

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ В СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Наталія ТРОФИМЛЮК
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: **Тетяна ФАСОЛЬКО**
к. пед. н., доцент, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Анотація. *У статті обґрунтовано актуальність впровадження здоров'язбережувальних технологій у закладах дошкільної освіти та розроблено модель їх застосування у роботі з дітьми. Запропонована модель інтегрує психолого-педагогічні технології емоційного розвантаження (казкотерапія, пісочна терапія), технології сенсорного впливу (іонотерапія, ароматерапія, кольоротерапія) та новітні форми рухової активності (фітбол-аеробіка, степ-аеробіка, рефлексотерапевтичний самомасаж). Доведено, що поєднання традиційних фізкультурних занять з інноваційними підходами забезпечує цілісний особистісно орієнтований розвиток дошкільника.*

Ключові слова: *заклад дошкільної освіти, здоров'язбережувальні технології, фізкультурно-оздоровча робота, казкотерапія, іонотерапія, фітбол-аеробіка, фізичне виховання дошкільників.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформації освітньої парадигми в Україні питання збереження та зміцнення здоров'я підростаючого покоління набуває статусу стратегічного державного завдання. Актуальність цієї проблеми зумовлена невтішною тенденцією до погіршення стану фізичного та психічного здоров'я дітей дошкільного віку, що спричинено комплексом чинників: гіподинамією, надмірним цифровим навантаженням, екологічними викликами та соціально-психологічною напругою.

Державний стандарт дошкільної освіти України (Базовий компонент) визначає зміст та обсяг освітнього процесу, спрямовуючи особливу увагу педагога на формування здоров'язбережувальної компетентності вихованця. Впровадження в навчально-виховний процес інноваційних технологій дає змогу проводити оздоровлення в цікавих і різноманітних формах, що забезпечує не лише фізичне зміцнення, а й соціально-емоційне, духовне та інтелектуальне благополуччя дошкільнят [2, с. 11].

Увесь цивілізований світ дедалі більше схиляється до думки, що найбільшою цінністю для самої людини та суспільства є її життя та здоров'я

як фундамент успішної самореалізації. Відтак, система фізкультурної роботи – від ранкової гігієнічної гімнастики до ігор рухливого характеру – перестає бути лише набором вправ, а стає цілісним інструментом формування життєстійкості дитини.

Найгострішою проблемою сьогодення є пошук дієвих механізмів, де засоби фізичного розвитку стають пріоритетними у розробці та використанні саме здоров'яформуючих технологій. Це вимагає від закладу дошкільної освіти створення такого освітнього середовища, у якому виховання та оздоровлення існують у нерозривній єдності, забезпечуючи гармонійний розвиток особистості на етапі її первинного становлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування здоров'язбережувального середовища в закладах дошкільної освіти є об'єктом уваги широкого кола вітчизняних науковців та практиків. Фундаментальні аспекти створення та впровадження здоров'язберігаючих технологій у дошкіллі ґрунтовно висвітлено у працях О. Богініч, Н. Левінець та Ж. Петрової [1]. Дослідники акцентують увагу на тому, що сучасна технологія оздоровлення має бути не лише набором фізичних вправ, а цілісною системою, що інтегрується в усі види життєдіяльності дитини. Теоретико-методичні засади інноваційних педагогічних технологій, які можуть бути адаптовані для потреб фізичного виховання, розкрито в роботах І. Дичківської [5]. Питання гігієнічного супроводу та медико-біологічного обґрунтування здоров'яформуючих стратегій детально проаналізовано у дослідженнях О. Кисла [6], де авторка пропонує класифікувати технології за домінуванням цілей (лікувально-оздоровчі, фізкультурно-оздоровчі, екологічні) та суб'єктів освітнього процесу. Особливої уваги заслуговують праці Л. Гаращенко [4], яка досліджує методики виховання у фізкультурно-оздоровчому процесі через призму формування життєвих навичок. Взаємозв'язок між навчанням здоровому способу життя та розвитком базових якостей особистості простежується у роботах Т. Воронцової та В. Пономаренка [3]. Проте, попри значний масив теоретичних напрацювань, залишаються недостатньо висвітленими питання практичної інтеграції вузькоспеціалізованих методів (таких як іонотерапія, фітбол-аеробіка чи специфічні види самомасажу) у єдину модель роботи конкретного закладу дошкільної освіти. Потребує додаткового вивчення також аспект залучення батьківської громади як рівноправного суб'єкта реалізації здоров'язбережувальних стратегій у межах освітнього простору ЗДО. Саме ці невирішені раніше частини загальної проблеми зумовили вибір теми та напряму нашого дослідження.

Мета статті. Проаналізувати та обґрунтувати актуальність застосування здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі ЗДО, розробити модель застосування технологій в різних формах роботи з дітьми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реалізація системи здоров'язбереження в закладі дошкільної освіти базується на комплексному

поєднанні традиційних фізкультурних занять із широким спектром інноваційних технологій. Важливо проводити двічі на рік (вересень, травень) регулярний моніторинг стану фізичного розвитку вихованців. Це дозволяє не лише констатувати рівень здоров'я, а й оперативно корегувати індивідуальні освітні маршрути для кожної дитини [3, с. 246].

В основу запропонованої моделі покладено декілька ключових технологічних блоків, першим з яких є психолого-педагогічні технології емоційного розвантаження та психокорекції. Даний блок технологій виступає фундаментом ментального здоров'я дошкільника, оскільки дозволяє трансформувати негативні емоційні стани у позитивний досвід через ігрову та творчу діяльність [6, с. 101]. Одним із методів у цьому напрямі є казкотерапія, яку розглядаємо не лише як літературний жанр, а як засіб інтеграції особистості, розширення свідомості та вдосконалення взаємодії дитини з навколишнім світом. В освітньому процесі ЗДО казка виконує роль «психологічного дзеркала», де у роботі з дітьми молодшого дошкільного віку (3-4 роки) основний акцент робиться на персоніфікації іграшок, предметів побуту та маленьких звірят. Це допомагає малюкам нівелювати адаптаційний стрес, пов'язаний із розлукою з батьками та вступом до закладу, а використання м'яких іграшок як героїв дозволяє педагогу створити безпечний простір для навчання базовим навичкам комунікації. Для старших дошкільнят (6-7 років) розробляються складніші метафоричні сюжети, герої яких наділені внутрішніми конфліктами, схожими на переживання самих дітей. Цей підхід дозволяє безпечно «програвати» ситуації суперництва, страху невдачі або агресії, знаходячи при цьому конструктивні шляхи їх розв'язання. При цьому методика передбачає обов'язкову тріаду, що включає слухання або переказ казки, малювання ключового епізоду та підсумкову рефлексію. Підсумкова бесіда «Чого навчила казка?» стимулює розвиток етичних уявлень, емпатії та критичного мислення, дозволяючи дитині самостійно сформулювати моральний висновок [5, с. 210].

Паралельно з казкотерапією активно впроваджується пісочна терапія (Sandplay), оскільки природні властивості піску та води є ідеальним середовищем для вивільнення внутрішньої напруги та стабілізації психоемоційного стану. Пісок виступає як медіум, що «заземлює» негативні емоції та тривожність. У процесі спеціально організованих ігор, таких як «Сліди загадкових птахів», «Візерунки на піску» або «Таємниці підземелля», діти позбуваються внутрішніх бар'єрів, стають більш впевненими та відкритими до діалогу. Маніпуляції з піском, зокрема пересипання, стискання та створення ландшафтів, забезпечують інтенсивну стимуляцію нервових закінчень на долонях. Важливо зазначити, що тактильно-кінестетичні відчуття, які виникають під час такої діяльності, мають прямий нейрофізіологічний зв'язок із мовленнєвими центрами кори головного мозку, зокрема зонами Брока та Верніке, що суттєво прискорює мовленнєвий розвиток та вдосконалює дрібну моторику рук. Особливу увагу потрібно

приділяти вправам на релаксацію, під час яких дітям пропонується «послухати» відчуття від прохолоди піску внутрішнім і зовнішнім боком долоні, що розвиває сенсорну чутливість та здатність до саморегуляції [4].

Наступним стратегічним вектором моделі є технології сенсорного впливу, превентивної медицини та психосоматичної корекції. Цей напрям роботи спрямований на створення сприятливого терапевтичного середовища, так званої «терапії простором», яка м'яко впливає на органи чуття дитини, сприяючи зміцненню імунітету та гармонізації нервових процесів. Важливо поєднувати ароматерапію та іонотерапію із використанням соляних ламп, що дозволяє сформувати унікальний лікувально-профілактичний мікроклімат безпосередньо у групових приміщеннях. При цьому соляні лампи виступають як природні іонізатори, оскільки під час нагрівання кристал солі виділяє негативно заряджені іони, які нейтралізують шкідливий вплив електромагнітного випромінювання від гаджетів та побутової техніки. Такий підхід забезпечує знезаражуючий ефект, очищення повітря від алергенів та сприяє глибокій нормалізації сну вихованців. Водночас ароматерапевтичний вплив реалізується через тематичні цикли, зокрема «Осінню прогулянку до лісу», «Подорож до Антарктиди» або «Весняний подих», де природні запахи сосни, лаванди чи цитрусових поєднуються з вправами дихальної гімнастики [1].

Окреме місце в системі оздоровлення посідає кольоротерапія, або хромотерапія, заснована на розумінні того, що людина постійно перебуває в оточенні кольорів, які мають потужний енергетичний вплив на її психіку. У практичній роботі з дошкільнятами реалізується трирівнева система використання кольору, де організаційний рівень передбачає науково обґрунтоване колірне оформлення інтер'єру із зонуванням приміщень у спокійних пастельних тонах для відпочинку та активних кольорах для ігрової діяльності. Педагогічний рівень включає активне застосування кольорових карток та візуальних стимулів у навчанні для кращого засвоєння матеріалу, тоді як реабілітаційний рівень спрямований на безпосереднє оздоровлення через графічні вправи «Хвилинки-кольоринки». Під час цих вправ дітям пропонується протягом 4-5 хвилин виконувати довільні малюнки обраними кольорами, що дозволяє дитині «виплеснути» на папір накопичену напругу після активних занять, отримати позитивний емоційний імпульс та стабілізувати серцевий ритм [3].

Доповнює систему сенсорного впливу сміхотерапія, або гелотологія. Спираючись на досвід Гіппократа, який розглядав сміх як лікувальний засіб, ми інтегруємо елементи цієї методики у фізкультпаузи та ранкові кола. Фізіологічний аспект гелотології полягає у тому, що щирий сміх активізує понад 80 груп м'язів, зокрема обличчя, черевного преса та діафрагми, покращує вентиляцію легень та стимулює кровообіг. На біохімічному рівні цей процес сприяє інтенсивному виділенню ендорфінів – «гормонів щастя», які ефективно блокують викид кортизолу. Педагогічний аспект передбачає

використання жартівливих частовок, вправ-імітацій та спеціальних «хвилинок сміху», що допомагає зняти психологічні затискачі, підвищити настрій у колективі та зміцнити загальний соматичний стан дитини. У такий спосіб рутинні оздоровчі процедури перетворюються на захопливу гру, що формує у дитини стійке позитивне ставлення до власного здоров'я [3].

Ще один сегмент моделі спрямований на інтенсифікацію рухового режиму дошкільнят через використання сучасного обладнання та інтеграцію мистецьких засобів у систему фізичного виховання, що охоплює новітні форми рухової активності та нетрадиційні методи фізичної реабілітації. У цьому контексті аеробіка та ритмічна гімнастика, зокрема фітбол- та степ-технології, розглядаються як комплекс фізичних вправ, що виконуються під музичний супровід для задання темпу та емоційного фону. Впровадження фітбол-аеробіки із використанням великих еластичних м'ячів створює унікальну вібраційну дію на організм, що дозволяє дитині задіювати глибокі м'язи-стабілізатори та зміцнювати «м'язовий корсет» хребта без надмірного осьового навантаження. Це виступає потужним засобом профілактики сколіозу та формування правильної постави, а необхідність утримувати рівновагу на рухливій опорі додатково стимулює вестибулярний апарат і розвиває пропріоцептивну чутливість. Паралельно із цим степ-аеробіка, яка передбачає виконання ритмічних рухів на спеціальних платформах, сприяє підвищенню рухової активності, розвитку динамічної витривалості та тренуванню серцево-судинної і дихальної систем. Особлива увага при цьому приділяється правильній постановці стопи, що безпосередньо впливає на формування її склепіння та є ефективним методом профілактики плоскостопості [6].

Завершальним елементом блоку є інноваційна система масажу та самомасажу, що базується на методах рефлексотерапії, адаптованих до дитячої психології. Активне впровадження природних стимуляторів, зокрема шишкового, жолудевого, горіхового та кукурудзяного масажів, дозволяє подразнювати механорецептори шкіри, передаючи через рефлекторні дуги імпульси до відповідних внутрішніх органів. Спеціалізовані техніки, такі як «щітковий масаж» та масаж вовняними рукавичками, спрямовані на стимуляцію біологічно активних точок, зокрема зон Захар'їна-Геда на долонях та стопах. Активізація цих зон стимулює вироблення Т-лімфоцитів, підвищуючи захисні сили організму та імунітет [4]. Такий комплексний самомасаж частин тіла, рук, ніг, вушних раковин та очей дозволяє дитині самостійно регулювати свій тонус, успішно вирішуючи проблеми профілактики та лікування початкових стадій втоми природним шляхом.

Висновки. Підсумовуючи результати проведеного дослідження, можна констатувати, що стан фізичного здоров'я дитини, його охорона, зміцнення та своєчасне відновлення є фундаментом усієї освітньої системи сучасного закладу дошкільної освіти. Впровадження комплексної системи фізкультурно-оздоровчої роботи, яка базується на поєднанні традиційних

методів із новітніми здоров'язбережувальними технологіями (казкотерапія, пісочна та кольоротерапія, сучасна аеробіка, іонотерапія), дозволяє суттєво оптимізувати процес фізичного виховання, зробивши його цілісним та особистісно орієнтованим.

Література

1. Богініч О. Л. Створення здоров'язберігаючих технологій в дошкільному навчальному закладі. *Сучасні технології в дошкільній освіті України*. упорядник І. І. Загарницька. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. С. 14-25.

2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). 2021. 30 с. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0033729-21#n12 (дата звернення: 05.04.2026 р.)

3. Воронцова Т. В. Навчання здоровому способу життя на основі життєвих навичок. Київ : Просвіта, 2007. 246 с.

4. Гаращенко Л. В. Здоров'язбережувальні методики виховання у фізкультурно-оздоровчому процесі сучасного дошкільного закладу. *Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. 2011. Вип. 1 (44). С. 67-71.

5. Інноваційні педагогічні технології: посібник. за ред. О. І. Огієнко; Авт. кол.: О. І. Огієнко, Т. Г. Калюжна, Ю. С. Красильник, Л. О. Мільто, Ю. Л. Радченко, К. В. Годлевська, Ю. М. Кобюк. Київ, 2015. 314 с.

6. Кисла О., Кошель А. Формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку засобами здоров'язбережувальних технологій. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2014. Вип. 9 (2). С. 101-106.

УДК 373.2:004.9:159.942

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ КАЗКОВИХ СЮЖЕТІВ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Любов ШАМРАЙ
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

Науковий керівник: **Юлія СОЛОВЕЙ**, доктор філософії, доцент,
доцент кафедри дошкільної освіти
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

Анотація. *У статті розглянуто проблему формування емоційної грамотності дітей дошкільного віку у контексті цифровізації освіти. Особливу увагу приділено використанню цифрових казкових сюжетів як інноваційного педагогічного засобу розвитку соціально-емоційних навичок дітей. Проаналізовано сучасні цифрові ресурси, інтерактивні казки та мобільні додатки, що сприяють розвитку емпатії, самоконтролю, конструктивної взаємодії з однолітками та морального оцінювання власних дій. Обґрунтовано педагогічні підходи до інтеграції цифрових казок в освітній процес, наведено приклади застосування цифрових платформ та мобільних ігор, що*

стимулюють активну взаємодію дитини з сюжетом. Висвітлено перспективи подальших досліджень у напрямі адаптації цифрових казок для різних вікових груп.

Ключові слова: *діти дошкільного віку, емоційна грамотність, соціально-емоційні навички, цифрові казкові сюжети, інтерактивні ігри, дошкільна освіта, педагогічні технології, цифровізація освіти.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими, чи практичними, завданнями. У сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства та цифровізації освіти особливої актуальності набуває проблема формування емоційної грамотності дітей дошкільного віку як важливої складової їхнього гармонійного розвитку. Емоційна грамотність забезпечує здатність дитини усвідомлювати власні емоції, розуміти емоційні стани інших, регулювати поведінку та будувати конструктивну взаємодію з оточенням, що є необхідною передумовою соціалізації особистості.

Водночас сучасні діти з раннього віку активно взаємодіють із цифровим середовищем, що зумовлює необхідність пошуку ефективних педагогічних засобів використання цифрових ресурсів у виховному процесі закладів дошкільної освіти. Особливо перспективним у цьому контексті є застосування цифрових казкових сюжетів, які поєднують традиційний виховний потенціал казки з інтерактивними можливостями цифрових технологій.

Попри значну увагу науковців до проблеми емоційного розвитку дітей та впровадження цифрових технологій в освіту, питання цілеспрямованого використання цифрових казкових сюжетів як засобу формування емоційної грамотності дошкільників залишається недостатньо розробленим. Це зумовлює необхідність теоретичного обґрунтування та практичного впровадження відповідних методик у освітній процес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній науковій літературі питання емоційної компетентності дітей дошкільного віку активно досліджується психологами і педагогами. Так, у праці Л. Клевоки, О. Гришка та В. Заїки [5] детально розглядається розвиток емоційного інтелекту дітей дошкільного віку та підкреслюється необхідність цілеспрямованої педагогічної діяльності для формування емоційної сферидитини під керівництвом дорослих. Автори зазначають, що сучасна освітня практика часто зосереджена на інтелектуальному розвитку, водночас недооцінюючи емоційний компонент, що може призводити до дисбалансу в емоційній сфері дітей дошкільного віку.

Важливою є робота Я.Селікової, у якій здійснено дефінітивний аналіз базових понять щодо формування соціально-емоційної грамотності, зокрема емоційної компетентності та соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку, що уможливлює уточнення теоретичного апарату дослідження зазначеної проблеми [7].

Профільні дослідження проводяться також щодо психолого-педагогічних підходів до розвитку емоційного інтелекту у дошкільників,

зокрема в роботі К. Борисенко, яка аналізує системні засади розвитку емоційної компетентності в контексті сучасної педагогічної практики, підкреслюючи важливість комплексного підходу [2].

Розвиток цієї тематики в Україні підтримується міжнародними проєктами та ініціативами, такими як Міжнародне дослідження соціально-емоційних навичок (ДоСЕН), де на національному рівні працюють О. Елькін, Т. Вакуленко та інші фахівці ГО «EdCamp Ukraine» у співпраці з Інститутом проблем виховання НАПН України та Українським центром оцінювання якості освіти.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та визначенні педагогічних можливостей застосування цифрових казкових сюжетів як ефективного засобу формування емоційної грамотності у дітей дошкільного віку, а також окресленні практичних підходів до їх використання в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному освітньому просторі особливого значення набуває проблема формування емоційної грамотності дітей дошкільного віку як складової їхньої соціально-емоційної компетентності. Емоційна грамотність розглядається як здатність дитини розпізнавати, усвідомлювати та адекватно виражати власні емоції, розуміти емоційні стани інших людей, а також регулювати власну поведінку відповідно до соціальних норм [2].

Дошкільний вік є сенситивним періодом для розвитку емоційної сфери, що зумовлює необхідність використання ефективних педагогічних засобів, здатних забезпечити емоційне залучення дитини до освітнього процесу. Традиційно важливу роль у цьому відіграє казка як засіб морального та емоційного виховання. Завдяки сюжетності, образності та доступності казка сприяє формуванню у дітей емпатії, навичок співпереживання, розуміння причинно-наслідкових зв’язків між емоціями та вчинками персонажів [2].

У контексті цифровізації освіти особливої актуальності набуває використання цифрових казкових сюжетів, які поєднують педагогічний потенціал традиційної казки з можливостями інтерактивних технологій. До таких засобів належать мультимедійні казки, інтерактивні історії, анімаційні відео, освітні мобільні застосунки та цифрові ігрові платформи, що дозволяють дитині не лише спостерігати за розвитком подій, а й активно взаємодіяти з ними.

Цифрові казкові сюжети, інтегровані в освітній процес, дозволяють моделювати різноманітні соціальні ситуації, демонструвати емоційні реакції персонажів та пропонувати дитині варіанти поведінки у конкретних обставинах. Такий підхід сприяє розвитку здатності дітей розпізнавати власні емоції та емоції інших, навчатися емпатії, самоконтролю та конструктивної взаємодії з однолітками. Інтерактивність цифрових сюжетів підвищує мотивацію до навчання, забезпечує можливість безпечного експериментування з емоційними та соціальними реакціями, а також

дозволяє вихователю або батькам коригувати та обговорювати емоційні стани дитини у реальному часі [7].

Використання цифрових казкових сюжетів у дошкільній освіті також розширює межі традиційної педагогіки, поєднуючи елементи гейміфікації, інтерактивності та творчого мислення, що сприяє формуванню у дітей таких ключових соціально-емоційних навичок, як вміння співпрацювати, регулювати власну поведінку у конфліктних ситуаціях, висловлювати думки та почуття у конструктивний спосіб. Крім того, цифрові казкові сюжети можуть виступати як інструмент інклюзивної освіти, оскільки адаптуються під індивідуальні потреби дітей різного рівня розвитку, включаючи тих, хто має труднощі у соціальній взаємодії або емоційній регуляції.

Одним із ефективних засобів формування емоційної грамотності у дітей є використання цифрових казкових сюжетів та інтерактивних ігор. Наприклад, додаток Storytime: Truth & Tales [11] пропонує дітям проходити сюжетні історії, у яких герої потрапляють у різні конфліктні чи складні ситуації, і дозволяє дитині обирати, як вчинити персонажу. Такий формат сприяє розвитку здатності прогнозувати наслідки дій, розпізнавати емоції персонажів і власні почуття, а також формує навички прийняття моральних рішень у безпечному ігровому середовищі.

Цікавою є серія онлайн-ігор Kidzovo – розділ «Emotions» [12], де через навчальні завдання та відео діти вчаться розпізнавати базові емоції – радість, сум, гнів, страх – і пов’язувати їх із поведінкою персонажів, що допомагає формувати словниковий запас емоційної грамотності та навички правильного вербалізування власних почуттів.

Ще один приклад – мобільна гра Feelings – Emotional Growth [13], яка допомагає дітям усвідомлювати свої емоції та емоції інших, взаємодіючи з доброзичливими персонажами-тваринами. У процесі гри дошкільники тренують емпатію, розуміння внутрішнього стану іншої людини та самоконтроль.

Додаток Kokoro Kids [14] поєднує ігри, казки та пісні, орієнтовані на розвиток соціально-емоційних навичок у дітей від 2 до 7 років. Виконуючи завдання у додатку, діти розвивають уміння співпрацювати, висловлювати власні емоції та регулювати поведінку, що є важливою складовою емоційної грамотності.

Інтерактивні казки, як, наприклад, ZapTales: Interactive Fairy Tales [15], дозволяють дітям не лише слухати історії, а й взаємодіяти з персонажами та елементами сюжету, що оживають. Такий формат розвиває увагу, уяву та здатність розпізнавати емоційні реакції героїв, формуючи базові соціально-емоційні навички.

В Україні існує низка онлайн-ресурсів із казками та інтерактивними сюжетами, які можуть ефективно використовуватися для розвитку емоційної грамотності у дітей дошкільного віку. Наприклад, онлайн-бібліотека «Живі казки» [9] пропонує колекцію авторських казок українською мовою для дітей

від 2 до 9 років, які можна читати або слухати. Сюжети містять моральні ситуації, що сприяють обговоренню емоційних реакцій персонажів і власних почуттів дітей. Ресурс Kazky.org [4] надає великий вибір українських народних казок, таких як «Колобок» чи «Івасик-Телесик», що дає змогу аналізувати емоційні реакції героїв та моделювати власні поведінкові стратегії.

Платформа KazkiUA.com [6] дозволяє створювати персоналізовані казки, де дитина стає головним героєм історії, що стимулює її емоційне залучення та активну взаємодію з сюжетом. Аналогічно, сайт Kazka.fun [10] пропонує онлайн-генератор казок українською мовою з обраними героями та темами, що робить сюжети цікавими та релевантними для дітей. Ресурс DobraKazka.com.ua [3] містить короткі казки для різного віку, які можна читати онлайн та обговорювати емоційні стани героїв, а сайт Audiokazka.com.ua [1] пропонує великий вибір аудіоказок українською мовою, що стимулює розвиток емоційної уяви та аудіального сприйняття сюжету.

Важливо зазначити, що ефективне використання цифрових казкових сюжетів у дошкільній освіті потребує системного підходу, що передбачає поєднання інтерактивних завдань із обговоренням сюжетів у групі, рольові ігри та творчі вправи, що допомагають дітям висловлювати власні емоції та переживання. Використання таких технологій дає змогу вихователю не лише формувати емоційні навички, а й оцінювати прогрес дитини в реальному часі, коригувати освітній процес та індивідуалізувати підхід до кожної дитини.

Крім того, цифрові казкові сюжети відкривають нові можливості для інтеграції міждисциплінарного навчання: поєднуючи мовленнєвий розвиток, творчість, соціальні та моральні аспекти. Наприклад, обговорення мотивів дій персонажів стимулює розвиток критичного мислення, а створення власних історій у цифровому форматі сприяє розвитку творчих здібностей та комунікативних навичок.

Висновки. Таким чином, інтеграція цифрових казкових сюжетів в освітній процес закладів дошкільної освіти не лише підвищує мотивацію дітей до навчання, а й забезпечує комплексний розвиток їх соціально-емоційних компетенцій. Впровадження таких інноваційних засобів сприяє формуванню емоційної грамотності, розвитку емпатії, самоконтролю, навичок конструктивної взаємодії та морального оцінювання власних дій і дій оточуючих.

Отже, використання цифрових казкових сюжетів є перспективним напрямом сучасної дошкільної педагогіки, що поєднує традиційні виховні цінності з можливостями цифрових технологій, створюючи сприятливі умови для всебічного розвитку дитини у безпечному, інтерактивному та мотивуючому середовищі.

Перспективи подальших розвідок. Подальші дослідження у сфері застосування цифрових казкових сюжетів для формування емоційної грамотності у дітей дошкільного віку можуть бути спрямовані на кілька ключових напрямів.

По-перше, важливо вивчити ефективність різних типів цифрових казок та інтерактивних ігор залежно від віку, психологічних особливостей та рівня розвитку дітей, що дозволить розробити адаптовані педагогічні програми.

По-друге, перспективним є дослідження комплексного впливу цифрових казкових сюжетів на соціально-емоційний розвиток у поєднанні з традиційними методами казкотерапії та рольових ігор, що дозволить визначити оптимальні комбінації педагогічних засобів.

Крім того, актуальним є дослідження впливу цифрових казкових сюжетів на формування емоційної компетентності батьків та педагогів, оскільки їх активна участь у спільних цифрових активностях може посилити ефективність розвитку емоційної грамотності дитини.

Література

1. Аудіоказка українською. URL: https://audiokazka.com.ua/ (дата звернення: 25.03.2026)

2. Борисенко К. Ю. Психолого-педагогічні підходи до розвитку емоційного інтелекту в дошкільників в умовах сучасної української освіти. Педагогічна Академія: наукові записки. 2025. № 16. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.15013294

3. Казки на ніч для дітей. URL: https://dobrakazka.com.ua/ (дата звернення: 24.03.2026)

4. Казки українською мовою на ніч для дітей. URL: https://kazky.org/#google_vignette (дата звернення: 23.03.2026)

5. Клевака Л. П., Гришко О. І., Заіка В. М. Розвиток емоційного інтелекту дітей дошкільного віку. Технології розвитку інтелекту. 2022. Т. 6, № 1(31). DOI: https://doi.org/10.31108/3.2022.6.1.4

6. Персоналізовані аудіоказки українською. URL: https://kazkiua.com/ (дата звернення: 23.03.2026)

7. Селікова Я. Дефінітивний аналіз базових понять дослідження проблеми формування соціально-емоційної грамотності старших дошкільників. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка. Серія: Педагогічні науки. 2024. 2(55). С. 184–192. DOI: https://doi.org/10.31376/2410-0897-2024-2-55-184-192

8. Селікова Я. С. Дослідження проблеми формування емоційного інтелекту та соціально-емоційної грамотності дітей старшого дошкільного віку. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка. Педагогічні науки. 2023. Вип. 53. С. 293–298. URL: https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1890895 (дата звернення: 24.03.2026)

9. Сучасна онлайн-бібліотека історій для дітей та підлітків. URL: https://storiya.info/ (дата звернення: 22.03.2026)

10. Сучасні казки українською мовою для хлопчиків і дівчаток. URL: https://kazka.fun/ (дата звернення: 22.03.2026)

11. Storytime: Truth & Tales. URL: https://play.google.com/store/apps/details?id=com.explot.gouda&hl=uk&pli=1 (дата звернення: 25.03.2026)

12. Kidzovo. URL: https://kidzovo.com/ (дата звернення: 25.03.2026)

13. Feelings - Emotional Growth. URL: https://play.google.com/store/apps/details?id=com.sinyee.babybus.wobunanguo&hl=uk (дата звернення: 25.03.2026)
14. Kokoro Kids: Learning games. URL: https://play.google.com/store/apps/details?id=app.kokorokids.app&hl=uk (дата звернення: 25.03.2026)
15. Fairy Tales ~ Children's Books. URL: https://play.google.com/store/apps/details?id=com.amayasoft.bookstorem4.en (дата звернення: 25.03.2026)

ДОШКІЛЬНА ТА ПОЧАТКОВА ОСВІТА У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

УДК 373.2.016:81’243

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ У ПРИВАТНОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА: ДОСВІД РОБОТИ

Катерина БОЙКО
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: **Валентина БЕНЕРА**, д. пед. наук, професор,
завідувачка кафедри дошкільної та початкової освіти
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Анотація. *У статті представлено аналіз досвіду роботи вихователем у приватному дошкільному закладі Республіки Польща, що функціонує на державній основі та забезпечує безкоштовне перебування та виховання дітей. Розкрито особливості організації освітнього процесу, специфіку професійних обов’язків вихователя, а також труднощі мовленнєвої адаптації українських дітей у польському мовленнєвому середовищі. Окреслено ефективні методи розвитку мовлення, які сприяють подоланню мовного бар’єру та формуванню комунікативної компетентності дітей дошкільного віку. Розкрито результати спостережень за динамікою мовленнєвого розвитку дітей у двомовному середовищі та визначено перспективи застосування отриманого досвіду у вітчизняній дошкільній освіті.*

Ключові слова: *дошкільна освіта, Республіка Польща, вихователь, мовленнєвий розвиток, адаптація, білінгвізм, професійний досвід.*

Постановка проблеми. Європейський досвід організації дошкільної освіти становить значний інтерес для українських педагогів, особливо в умовах активної міграції та інтеграції українських дітей у закордонні освітні системи. Практична діяльність вихователя в іншій країні дає можливість порівняти підходи до виховання та навчання дітей, виявити ефективні моделі роботи та адаптувати їх до українського освітнього простору. Особливо актуальним є питання мовленнєвого розвитку дітей-білінгвів та їх адаптації до нового мовного середовища. Тому аналіз професійного досвіду роботи у польському дошкільному закладі є важливим для сучасної педагогічної науки та практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання порівняльної педагогіки та особливостей дошкільної освіти європейських країн висвітлюються у працях В. Бенери, А. Богуш, Н. Гавриш, О. Кононко, М. Машовець та ін. Польські дослідники А. Бжозовська та М. Квєцєнь аналізують специфіку мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку та організацію освітнього процесу в польських садках. Проте практичний

досвід українських педагогів, які працюють у польських дошкільних закладах, досліджений недостатньо, що й зумовлює актуальність цієї статті.

Мета статті. Проаналізувати досвід роботи вихователем у приватному дошкільному закладі Республіки Польща, визначити особливості професійної діяльності, труднощі мовленнєвої адаптації українських дітей та можливості застосування отриманих компетентностей у вітчизняній дошкільній освіті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Робота вихователем у приватному дошкільному закладі у м. Варшава (Республіка Польща), який функціонує на державній основі та забезпечує безкоштовне перебування дітей, працівники дошкільної освіти щоденно стикаюся з особливостями мовленнєвого розвитку дітей у двомовному середовищі. За рік роботи ми отримали цінний досвід взаємодії з дітьми різного походження, серед яких приблизно 30% становлять українські діти як ті, що прибули до Республіки Польща внаслідок війни, так і діти, народжені у родинах українських біженців. Саме тому питання мовленнєвої адаптації стало ключовим у професійній діяльності на посаді вихователя молодшої групи.

1. *Мовленнєве середовище групи та його вплив на дітей.*

У польських дошкільних закладах мовленнєвий розвиток є одним із центральних напрямів роботи. Щоденно проводяться ранкові кола, тематичні бесіди, мовленнєві ігри, читання книжок, вивчення римівок й пісень. Польська система дошкільної освіти передбачає активне залучення дітей до комунікації, навіть якщо їхній словниковий запас мінімальний.

На початку трудової діяльності у статусі вихователя приватного дошкільного закладу у м. Варшава нами було здійснено обстеження стану мовленнєвого розвитку дітей. Виявлено, що більшість українських дітей не володіли польською мовою, а деякі мали недостатньо розвинене українське мовлення через стрес, переїзд, зміну середовища або недостатній розвиток мовленнєвого апарату. Це створювало додаткові виклики, але водночас відкривало можливості для професійного зростання.

2. *Типові мовленнєві труднощі українських дітей.* У перші тижні ми спостерігали такі труднощі:

- мовчазність і страх говорити;
- пасивне розуміння польської мови;
- змішування українських і польських слів;
- неправильна вимова польських шиплячих та м’яких звуків;
- емоційні реакції через нерозуміння.

Показовим є випадок хлопчика п’яти років (Олексій К.), який у перші дні соромився запитати, чи може піти до туалету. Він мовчки терпів, не наважуючись звернутися польською мовою. Уже вдома скаржився батькам на біль у животі. Лише після кількох днів адаптації та моєї підтримки він почав упевненіше звертатися з простими проханнями та запитаннями.

3. *Мовленнєві активності, які я використовую у роботі.*

3.1.Ранкове коло як основа комунікації.

3.2.Під час ранкового кола діти вітаються, називають свій настрій, обговорюють погоду. Спочатку українські діти лише повторювали за мною:

Dzień dobry, jestem…

Згодом почали додавати власні фрази:

Jestem wesoły, *Dzisiaj pada deszcz*.

3.3. Мовленнєві ігри для подолання бар'єру

На практиці застосовують ігри, що знімають напругу та стимулюють говоріння:

- «Echo» – повторення слів і фраз;
- «Powiedz i podaj» – назви предмет і передай м'яч;
- «Co to jest?» – робота з картками;
- «Dokończ zdanie» – завершення фраз *Lubię…*, *Chcę…*, *Widzę…*.

3.4. Книжки, римівки та пісні.

Під час вивчення теми «Emocje» ми читали книжку *„Kolorowy potwór"*. Українські діти активно показували емоції, а через кілька занять уже називали їх польською:

Jestem smutny, *Jestem zły*.

3.5. Сенсорні та рухові вправи як підтримка мовлення

Поєднання мовлення з рухом значно пришвидшує адаптацію:

- під час танцю діти повторюють команди*skacz, klaszcz, obrót*;
- у сенсорних коробках називають текстури*miękkie, twarde, zimne*;
- під час малювання – кольори та форми.

4. *Моя роль у мовленнєвій адаптації дітей*

Місія вихователя полягає у тому, щоб бути для дітей «містком» між двома мовами за дотримання у роботі таких принципів:

- використання коротких, чітких фраз;
- супровід мовлення жестами;
- дозвіл відповідати українською на початковому етапі;
- поступове збільшення кількості польських слів;
- співпраця з батьками.

5. *Результати, які я спостерігала протягом року.*

За рік роботи ми відзначили значний прогрес у мовленнєвому розвитку дітей:

- діти, які мовчали перші тижні, почали активно говорити польською;
- через 3–4 місяці більшість вільно розуміли інструкції;
- через пів року ініціювали діалоги з польськими однолітками;
- використовували польську мову у грі;
- зменшилася кількість емоційних реакцій.

Особливо показовим був випадок дівчинки трьох років, яка перші два тижні не говорила зовсім. Через місяць вона почала повторювати окремі слова, а через три – розповіла коротку історію польською про свою улюблену іграшку.

Висновки. Професійна діяльність вихователя у польському дошкільному закладі дала можливість глибоко зрозуміти особливості мовленнєвого розвитку дітей у двомовному середовищі. Робота з українськими дошкільниками показала, що ефективна мовленнєва адаптація можлива лише за умови створення безпечного, підтримувального середовища, використання інтегрованих методів та тісної співпраці з родинами. Отриманий досвід може бути корисним для вдосконалення української дошкільної освіти, зокрема у напрямі розвитку білінгвізму та підтримки дітей у період адаптації.

Перспективи подальших досліджень. Перспективними напрямами наукової розвідки визначено:

– порівняння методик мовленнєвого розвитку у Польщі та Україні;

– вивчення особливостей адаптації дітей-білінгвів;

– аналіз впливу емоційного стану на мовленнєвий розвиток у період міграції;

– розробка методичних рекомендацій для вихователів мультикультурних груп;

– створення програм підтримки українських дітей у закордонних закладах дошкільної освіти.

Література

1. Бенера В. Є., Маліновська Н. В. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей. Навчально-методичний посібник за кредитно-модульною системою організації навчального процесу для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта». Київ: Видавничий Дім «Слово», 2019. 384 с.

2. Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: навч. посіб. Київ: Слово, 2016. 256 с.

3. Кононко О. Л. Психологія дошкільника. Київ: Слово, 2018. 304 с.

4. Машовець М. А. Теорія і методика розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Київ: Либідь, 2015. 280 с.

5. Brzozowska A. Edukacja przedszkolna w Polsce: wybrane aspekty. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie, 2020. 198 s.

6. Kwiecień M. Rozwój mowy dziecka w wieku przedszkolnym. Kraków: Impuls, 2019. 164 s.

7. Ministerstwo Edukacji Narodowej. Podstawa programowa wychowania przedszkolnego. Warszawa, 2017.

УДК 37.013:004.738

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ПРОСТІР ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОСВІТНИЦТВА: НОВІ ФОРМАТИ КОМУНІКАЦІЇ З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Наталія БОРОВИК
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

Науковий керівник: **Юлія СОЛОВЕЙ**, доктор філософії, доцент,
доцент кафедри дошкільної освіти
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

Анотація. *У статті розглянуто потенціал соціальних мереж як інноваційного простору педагогічного просвітництва батьків дітей дошкільного віку. Закцентовано увагу на цифровізації освітнього середовища, трансформації традиційних форм взаємодії закладів дошкільної освіти з родиною та необхідності впровадження сучасних цифрових технологій. Проаналізовано результати вітчизняних і зарубіжних досліджень щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій і соціальних мереж у педагогічній практиці. Висвітлено інноваційні формати комунікації з батьками: створення тематичних груп, використання коротких відео, інтерактивних опитувань та прямого зв'язку через месенджери. Підкреслено значення цифрової компетентності педагогів для ефективної реалізації просвітницької діяльності та формування партнерських відносин із сім'єю. Розкрито перспективи подальших досліджень у напрямі методичного забезпечення використання соціальних мереж у дошкільній освіті та розвитку батьківської компетентності.*

Ключові слова: *соціальні мережі, педагогічне просвітництво, батьки, дошкільна освіта, цифрові технології, комунікація, цифрова компетентність, онлайн-взаємодія*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими, чи практичними, завданнями. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується активною цифровізацією всіх сфер життєдіяльності людини, зокрема й освіти. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема пошуку ефективних форм педагогічного просвітництва батьків дітей дошкільного віку. Традиційні форми взаємодії закладу дошкільної освіти (ЗДО) з родиною (батьківські збори, консультації, інформаційні стенди) поступово втрачають свою ефективність через обмеженість часу батьків, зміну стилю комунікації та зростання ролі цифрових технологій.

Соціальні мережі стають невід'ємною частиною повсякденного життя сучасних батьків, відкриваючи нові можливості для організації педагогічного просвітництва. Вони забезпечують оперативність, доступність, інтерактивність та персоналізацію взаємодії, що відповідає вимогам сьогодення. У зв'язку з цим виникає необхідність наукового осмислення

потенціалу соціальних мереж як інноваційного простору педагогічної взаємодії між педагогами та батьками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема взаємодії закладу освіти та сім'ї розглядалася у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема в контексті партнерської педагогіки, формування батьківської компетентності та педагогічного просвітництва. Дослідження сучасних учених акцентують увагу на необхідності модернізації форм взаємодії з батьками з урахуванням цифрових трансформацій.

Окремі наукові розвідки присвячені використанню інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з батьками, зокрема онлайн-платформ, вебінарів, електронних ресурсів. Водночас питання використання соціальних мереж як цілісного інструменту педагогічного просвітництва батьків дітей дошкільного віку ще не отримало достатнього теоретичного та практичного обґрунтування, що зумовлює актуальність даного дослідження.

Зокрема, у працях І. Томашевської [8] обґрунтовано значення інноваційних технологій взаємодії закладу дошкільної освіти з сім'єю та підкреслено, що єдність освітніх впливів родини і ЗДО є визначальним чинником розвитку дитини. Проблеми організації ефективної взаємодії педагогів і батьків, а також труднощі у комунікації між ними досліджують О. Байєр та О. Юрченко, які акцентують увагу на необхідності оновлення форм співпраці відповідно до сучасних соціокультурних умов [1].

Актуальність цифровізації взаємодії з батьками розкривається у дослідженнях Л. Ляхоцької [4], яка доводить ефективність використання цифрових технологій (відеозв'язок, месенджери, соціальні мережі) у забезпеченні педагогічної взаємодії в умовах дистанційного навчання. Водночас В. Вертугіна та Н. Кір'ян підкреслюють, що інформаційно-комунікаційні технології значно розширюють можливості співпраці з батьками, підвищують якість освітнього процесу та сприяють формуванню позитивного іміджу закладу освіти .

Питання використання соціальних мереж у педагогічній діяльності досліджує Л. Гаврілова [2], яка розглядає їх як ефективний інструмент поширення результатів науково-педагогічної діяльності та організації комунікації в освітньому середовищі. У цьому контексті соціальні мережі виступають не лише каналом інформування, а й платформою для інтерактивної взаємодії та професійного розвитку.

Окремий аспект становить підготовка педагогів до використання цифрових технологій у роботі з батьками. Зокрема, Н. Семеній [6] наголошує на важливості формування у майбутніх педагогів готовності до використання ІКТ у процесі взаємодії з родинами, що включає володіння сучасними комунікаційними інструментами.

У дослідженнях A. Heidari, Y. Kazemzadeh та G. Wadley [9] доведено, що інформаційно-комунікаційні технології сприяють підвищенню відчуття

залученості, поінформованості та зв'язку між учасниками освітнього процесу, що є важливим і для взаємодії з батьками

Мета статті є обґрунтування потенціалу соціальних мереж як ефективного інструменту педагогічного просвітництва батьків дітей дошкільного віку та визначення нових форматів комунікації між педагогами і батьками в умовах цифрового освітнього середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до Закону «Про освіту», батьки це перші педагоги, які зобов'язані закласти основи фізичного, морального та інтелектуального розвитку дитині в ранньому віці. З цього випливає, що змін зазнає і позиція закладу дошкільної освіти у роботі з сім'єю. Державний стандарт дошкільної освіти в Україні визначає принцип співпраці закладу дошкільної освіти з батьками. У ЗДО створено умови для участі батьківв освітньому процесі через різноманітні форми спільної діяльності з дітьми.Період дитинства є ключовим у розвитку особистості, адже початкові основи навчання та виховання людина набуває саме в закладі дошкільної освіти, де іпроводить перші роки свого життя [5].

Соціальні мережі як феномен сучасної комунікації виконують не лише розважальну, а й освітню функцію. Вони створюють умови для неформального навчання, обміну досвідом та формування спільнот за інтересами. Для педагогів ЗДО це відкриває нові можливості організації педагогічного просвітництва батьків у зручному та доступному форматі.

До найбільш поширених соціальних мереж, які використовуються у взаємодії з батьками, належать Facebook, Instagram, Telegram та інші платформи. Кожна з них має свої функціональні особливості, що дозволяє урізноманітнювати форми подачі інформації.

Одним із інноваційних форматів є створення тематичних груп або спільнот для батьків, де педагоги можуть систематично розміщувати корисний контент: поради щодо виховання, рекомендації щодо розвитку дитини, відеоматеріали, інфографіку, чек-листи. Такий формат забезпечує постійний доступ до інформації та можливість її повторного перегляду.

Іншим ефективним інструментом є використання сторіс та коротких відео (short-form content), що відповідає сучасним тенденціям споживання інформації. Короткі відео з практичними порадами, демонстрацією вправ чи ігор для розвитку дітей сприяють кращому засвоєнню матеріалу та підвищують зацікавленість батьків.

Важливим аспектом є інтерактивність соціальних мереж, яка реалізується через опитування, коментарі, прямі ефіри, обговорення. Це дозволяє залучати батьків до активної участі, враховувати їхні потреби та запити, формувати партнерські відносини між педагогами та родиною [3].

Особливої уваги заслуговує використання месенджерів як засобу оперативної комунікації. Створення груп у месенджерах дає змогу швидко інформувати батьків про важливі події, надавати індивідуальні консультації, підтримувати зворотний зв'язок.

Водночас ефективність використання соціальних мереж залежить від дотримання певних педагогічних умов: системності подачі матеріалу, достовірності інформації, етичності комунікації, врахування вікових та психологічних особливостей дітей і їхніх батьків.

Не зважаючи на позитивні характеристики впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес ЗДО, вважаємо, що не варто забувати і про традиційні форми взаємодії: батьківські збори, конференції, семінари, лекції, тренінги, майстер-класи, ігри, проєкти.

Аналізуючи практику роботи ЗДО, було виявлено два основних види форм для спільної роботи: загальні заходи батьків та педагогів: конференції, батьківські збори, бесіди, консультації, гуртки та вечори для батьків, диспути, тематичні виставки, опікунська рада, педагогічні поради, зустріч з адміністрацією дошкільного закладу, школа для батьків, створення батьківського комітету; спільні заходи вихователів, дітей та батьків: турніри знавців, дні відкритих дверей, КВК, гуртки, свята, вікторини, випуск газети, сімейні конкурси, концерти, перегляди фільмів, благоустрій ЗДО та його території, оформлення груп, змагання [7].

Не менш важливим є питання цифрової грамотності педагогів, адже успішна реалізація педагогічного просвітництва в соціальних мережах потребує володіння сучасними цифровими інструментами, навичками створення якісного контенту та організації онлайн-взаємодії.

Таким чином, соціальні мережі виступають ефективним середовищем для реалізації інноваційних підходів до педагогічного просвітництва, забезпечуючи гнучкість, доступність та інтерактивність освітнього процесу.

Висновки. Отже, соціальні мережі є перспективним інструментом педагогічного просвітництва батьків дітей дошкільного віку. Вони дозволяють модернізувати традиційні форми взаємодії, зробити їх більш доступними, гнучкими та орієнтованими на потреби сучасної сім'ї.

Використання соціальних мереж сприяє підвищенню рівня батьківської компетентності, формуванню партнерських відносин між педагогами та батьками, а також забезпечує ефективну комунікацію в умовах цифрового суспільства.

Перспективи подальших розвідок. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці методичних рекомендацій щодо використання соціальних мереж у діяльності педагогів ЗДО, вивченні ефективності різних форматів контенту, а також у дослідженні впливу цифрового середовища на формування батьківської компетентності.

Актуальним є також питання підготовки майбутніх педагогів до використання соціальних мереж як інструменту професійної діяльності та педагогічного просвітництва.

Література

1. Байєр О. М., Юрченко О. Е. Утруднення у взаємодії педагогів із батьками вихованців у закладі дошкільної освіти. Педагогічні науки: теорія та практика. 2021. Т. 2,

№ 1. С. 34–39. DOI: https://doi.org/10.26661/2522-4360-2021-1-2-04 (*дата звернення:* 02.04.26 р.)

2. Гаврілова Л. Г. ІКТ-підтримка наукових досліджень: використання соціальних мереж для впровадження результатів педагогічного експерименту. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. 2018. № 7. С. 5–22. DOI: https://doi.org/10.31865/2414-9292.7.2018.140578 (*дата звернення:* 05.04.26 р.)

3. Кирильчук С. М. Застосування соціальних мереж у процесі підготовки майбутніх педагогів професійного навчання : матеріали III Всеукр. конф. «Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень». Вінниця, 2015. URL: http://konferenzia.ukrainianforum.net/t72-topic (*дата звернення:* 06.04.26 р.)

4. Ляхоцька Л. Л. Педагогічна взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'ї із застосуванням цифрових технологій у процесі дистанційного навчання. Нова педагогічна думка. 2021. Т. 105, № 1. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725893/1/%D0%9D%D0%9F%D0%94%202021_1_105%20%D0%9B%D1%8F%D1%85%D0%BE%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%9B.%D0%9B..pdf (*дата звернення:* 07.04.26 р.)

5. Ніколаєску І. О., Степанова Н. М., Соловей Ю. О. Впровадження дистанційного спецкурсу «Моніторинг якості освіти: державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти». Інформаційні технології і засоби навчання. 2020. Т. 80, № 6. С. 92–105.

6. Семеній Н. О. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками засобами ІКТ. Information Technologies and Learning Tools. 2018. № 5. С. 226–238.

7. Соловей Ю. О., Бондар В. Г. Сучасні інформаційно-комунікаційні засоби взаємодії закладів дошкільної освіти з родинами. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 12 (18). URL: https://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/8399 (*дата звернення: 0*3.04.26 р.)

8. Томашевська І. П. Педагогічні інноваційні технології взаємодії ЗДО з батьками у сучасних умовах. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. 2022. № 205. С. 189–193. DOI: https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-205-189-193 (*дата звернення:* 05.04.26 р.)

9. Heidari A., Kazemzadeh Y., Wadley G. ICTs Effect on Parents' Feelings of Presence, Awareness, and Connectedness during a Child's Hospitalization. Computer Science. Computers and Society. 2016. № 3. URL: https://www.researchgate.net/publication/303812075_ICTs_Effect_on_Parents_Feelings_of_Presence_Awareness_and_Connectedness_during_a_Childs_Hospitalization (*дата звернення:* 07.04.26 р.)

УДК УДК 373.29

ІНТЕҐРАТИВНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИКОРИСТАННЯ СХЕМ У РОЗВИТКУ СЛОВЕСНО-ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ

Аліна ГРУШИЦЬКА
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: **Валентина БЕНЕРА**
д. пед. наук, професор, завідувачка кафедри дошкільної та початкової освіти
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Анотація. *У статті розкрито особливості та переваги організації роботи зі схемами за тематичною системою для розвитку словесно-логічного мислення дітей старшого дошкільного віку під час проведення групових індивідуально-групових або індивідуальних занять та у вільний від занять час у ЗДО. Проаналізовано досвід застосування використання схем у розвитку словесно-логічного мислення дітей передшкільного віку за К. Крутій та актуалізовано вагомість інтеґративно-тематичного підходу в освітньому процесі ЗДО. На засадах інтеґративно-тематичного підходу розкрито особливості використання схем у розвитку словесно-логічного мислення дітей передшкільного віку, специфіку методики роботи з розвивально-коректурними таблицями та умови практичного навчання моделювання дітьми казкових сюжетів з метою розвитку словесно-логічного мислення у дітей передшкільного віку.*

Ключові слова: *словесно-логічне мислення, розвивально-коректурні таблиці, словесно-логічні ігри, вправи, моделювання.*

Постановка проблеми. Сучасні тенденції побудови освітнього процесу в закладах дошкільної освіти ґрунтуються на усвідомленні ціннісної дошкільного дитинства як унікального періоду для становлення та розвитку особистості. Рівень розвитку словесно-логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку слугує основою задля освоєння дитиною культурного потенціалу суспільства, необхідною умовою формування розумових здібностей та особистісних якостей (самостійності, ініціативності, творчості, рішучості, успішності тощо), які сприяють гармонійному становленню зростаючої особистості дошкільника.

Актуальність обґрунтування проблеми розвитку словесно-логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку зумовлена найголовнішим завданням сьогодення – сприяти відродженню національної освіти, починаючи з першої її ланки – дошкільної.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження вчених (А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Кондратенко, Л. Лохвицька, М. Марусинець,

Л. Проколієнко, Т. Ткачук, І. Товкач та ін.) визначають психолого-педагогічні аспекти пізнавальної активності, розвитку словесно-логічного мислення та їх вплив на розвиток особистості дітей передшкільного віку. Результати досліджень вчених (А. Богуш, Т. Дуткевич, Л. Калмикова, Р. Павелків та ін.) [3; 4; 5; 8; 9; 11; 12] вказують на доцільність інтегративно-тематичного підходу, який забезпечує як змістовий, методичний, так і організаційний бік процесу навчання дітей дошкільного віку. Такий підхід забезпечує гуманно-особистісний підхід до розуміння цілісної природи психіки дитини і відповідно до цього будувати (і планувати) види діяльності.

Виклад основного матеріалу. У контексті запропонованої теми розглянемо декілька сучасних підходів до використання у розвитку словесно-логічного мислення дітей передшкільного віку.

Серед сучасних методів та прийомів розвитку словесно-логічного мислення у дітей передшкільного віку віднесемо:

– словесно-логічні ігри, вправи, творчі завдання, загадування і відгадування загадок (А. Богуш, О. Брежнєва, Н. Гавриш, Л.Ільїч, І. Кіндрат, Т. Піроженко, О. Рейпольська, Е. Сидор, І. Соловйова, В. Суржанська та ін.) [3; 9; 10; 11; 12];

– інтелектуальні мовленнєві ігри: кросворди, ребуси, чайнворди; і шаради, метаграми, анаграми тощо (В. Бенера) [1; 2];

– розвивально-коректурні таблиці, схеми для складання описових розповідей (К. Крутій, Т. Ткаченко) [6; 7] та ін. ;

– головоломоки, лабіринти для тренування логічного мислення (І. Барташнікова, О. Барташніков) [13] та ін.

Разом з тим, потребує системного аналізу інтеґративно-тематичний підхід до їх застосування з метою розвитку словесно-логічного мислення дітей передшкільного віку.

Мета статті – проаналізувати досвід застосування сучасних методів та прийомів розвитку словесно-логічного мислення дітей передшкільного віку та актуалізувати вагомість інтеґративно-тематичного підходу в освітньому процесі ЗДО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із вагомих аспектів розвитку пізнавальної активності на лінії дошкільного дитинства є розвиток словесно-логічного мислення дітей старшого дошкільного віку. Важливою проблемою сучасної дошкільної дидактики є знаходження психологічних і методичних засад інтеграції різних видів діяльності, які дають можливість розвивати у дитини мовлення, інтелект і здібності інтерактивними засобами у взаємодії з ровесниками та дорослими.

Логіко-системний аналіз психолого-педагоічних джерел, спостереження на педагоічній практиці дозволили виокремити основні методи і прийоми розвитку словесно-логічного мислення у дітей передшкільного віку за інтеґративно-тематичним підходом (рис. 1).

Про *використання моделей* психологи (Л. Венгер, А. Венгер, Т. Дуткевич, Р. Павелків, В. Савицька та ін.) зауважують, що значну складність під час навчання старших дошкільників становить використання моделей відношень між більш широкими і більш вузькими категоріями речей – так званих родових відношень (родам називається більш загальне поняття, видом більш часткове). Форми просторових моделей, що відбивають родовидові відношення, розроблені у логіці – науці про закони правильного мислення. Одна із таких моделей – це схема, де більш загальне, родове поняття зображене колом, а більш часткове, видове поняття – маленькими колами, що знаходяться в середині великого кола. Позначення змісту родового і видового понять в цьому випадку дається за допомогою їх назв (або лише початкових букв для дітей, які вміють читати).

Вчені К. Крутій, О. Аматьєва, В. Маковецька рекомендують схеми-моделі застосовувати у демонстраційній роботі з усією групою (фронтальні), з підгрупою дітей, індивідуальні та індивідуально-групові заняття. Картки можуть бути розміром 50х30см із чітким зображенням предметів, радіус кола 20-25 см, колір – чорно-білий [6; 7].

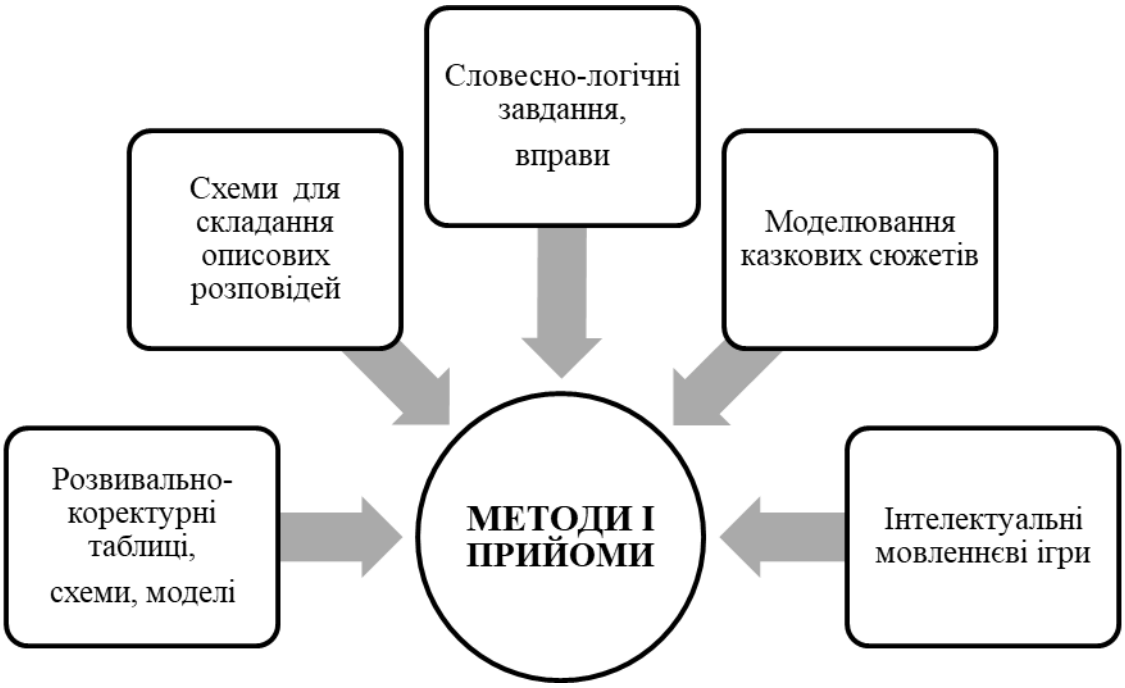

Рис.1 Методи і прийоми розвитку словесно-логічного мислення

Розвивально-коректурні таблиці з лексико-граматичних тем складаються за принципом винятку «зайвого предмета»: спочатку за горизонталлю, а потім – за вертикаллю. Коли у дитини буде сформовано поняття «ряд» і «місце», можна починати гру.

Логічні вправи, які можуть проводитися з використанням матеріалів карток, є одним із способів розвитку мислення дитини дошкільного віку. Під час проведення логічних вправ важливо враховувати тенденції, які характеризують розвиток мислення дошкільника.

Організація та проведення дослідження за інтегративно-тематичною системою здійснювалася в декілька етапів: І етап – *підготовчий, ІІ етап – пропедевтичний, ІІІ етап – діяльнісний, IV етап – діагностичний, V етап – рефлексивний.*

Тематична система педагогічного процесу в ЗДО тісно взаємопов'язана з такими розділами програми, як-от: образотворча діяльність, художня література, розвиток мовлення, ручна праця, конструювання. У процесі дослідницької роботи ми враховували принципи: *інтеграції, послідовності та тематичності*, які дозволили здійснювати гуманно-особистісний підхід до розуміння цілісної природи психіки дитини і відповідно до цього будувати (і планувати) види діяльності [6, с.30].

Провідні ідеї освітнього компоненту виковують функцію зв'язку щодо змісту запропонованого дитині передшкільного віку матеріалу виступають «стрижнем» цього змісту, навколо якого відбувається концентрація освітнього контенту. За допомогою принципу інтеграції, провідні ідеї мовби «зшивають» вузли знань (освітній компонент) у єдину цілісну систему розуміння дитиною довкілля.

З метою ілюстрації запропонованого досвіду (К. Крутій, Т. Ткаченко), наведемо приклади *використання схем* під час складання описових розповідей [6, с.11-15]. Використання схем під час *складання описових розповідей* рекомендовано використовувати у певній послідовності за умовними позначеннями схеми: КОЛІР > ФОРМА > ВЕЛИЧИНА > МАТЕРІАЛ > ЧАСТИНИ ІГРАШКИ > ДІЇ З ІГРАШКОЮ.

Вчені зауважують, що розміщення малюнків – перший крок до моделювання відношень між поняттями. Задля цього потрібно вести кожну дитину до розуміння логічних схем, що відбивають відношення між знайомими їй групами предметів і явищ, які не подані в наочній формі, тобто до систематизації не самих речей, а знань про них [6, с.14]. Потрібно пам'ятати, що сама собою схема нових знань не дає, а використовується для систематизації тих, які вже є, тому зміст відбитих понять може змінюватися лише за умов, якщо дитина знайомиться з новими видами предметів, явищ, галузей діяльності. Складання разом із дітьми схем-моделей може слугувати прикладом для уточнення і доповнення здобутих раніше знань.

На засадах рекомендацій К. Крутій на педагогічній практиці ми здійснювати *навчання* дітей *моделювання казок* за трьома етапами.

І етап – ознайомлювальний. Предмет або малюнок може стати вихідною позицією щодо складання казки. Так, можна запропонувати дітям пофантазувати на тему «Горнятко»: «В однієї господині в шухлядці було приховано маленьке горнятко...».

ІІ етап – комунікативно-діяльнісний. Цей етап більш складний, тому що дітям пропонуються схеми, які не нагадують жодної із казок, яку знають діти. Можна показати дітям геометричні фігури: *прямокутник, квадрат, коло.*

ІІІ етап – моделюючий. Підводимо дитину до розуміння того, що не тільки знайомих казкових персонажів можна схематично представити у вигляді геометричних фігур, схем, моделей, але й скласти зовсім нову казку – з новим сюжетом, персонажами тощо.

Конкретизація та узагальнення повинні завжди перебувати у взаємодії. Результативною виявилася *варіативність розвивально-коректурної гри*, яку проводили спочатку індивідуально з кожною дитиною, пізніше з підгрупою дітей, пізніше – з окремими дітьми, які завдання виконували наслідувально, а не самостійно (табл. 1). До ігор за таблицею застосовували поетичне слово, загадки. Для дітей старшої групи, які самостійно читають, пропонували картки-схеми без малюнків, із надрукованими словами. Показником переходу від наочно-образного мислення до понятійного (від конкретного до абстрактного) визначали за виконанням старшими дошкільниками саме таких завдань – без опори на малюнок.

Досліджено, що у роботі з дітьми потрібно дотримуватися *послідовності.* Якщо виникали труднощі в придумуванні окремих умовних позначень змісту понять, поступово замінювали їх буквеними позначеннями. Спочатку проводили індивідуальне заняття з дітьми, які потребують уточнення, систематизації знань за окремими темами, а потім індивідуально-групове, закінчували роботу зі схемами-моделями на фронтальному занятті під час узагальнення знань із лексико-граматичної теми.

На фронтальних (або групових) заняттях лексика дітей збагачується, закріплюється, уточнюється та активізується. Однак, слід пам’ятати, що слово буде активізоване тільки в тому випадку, якщо дитина вжила його самостійно і правильно хоча б один раз упродовж заняття. Види *фронтальних занять із логічними схемами-моделями* можуть полягати: в доповненні дитиною складеної вихователем схеми; в доборі більш загального (родового) поняття до заданих родових або видових понять; в складанні схеми самою дитиною.

З метою вироблення правильних узагальнень у дітей передшкільного віку необхідно враховувати підходи поступовості та послідовності. В деяких випадках потрібно провести *підготовчі словесні вправи*. З метою навчання дітей родовидових відношень застосовувати *словесні вправи* («Говори правильно» [7, с. 120]. *Приклад*: дуб – дубок – дубище. (Барвінок, пелюстка, лісовий, фіалка, ромашка, ліс, барвіночок, пелюсточка, пелюстки, фіалкова, ромашечка, барвінковий, фіалонька, ромашковий).

Наступним етапом роботи доцільним є *проведення індивідуально-групових або індивідуальних занять*. Важливо враховувати, що запропонованими схемами-моделями можна користуватися під час проведення індивідуальних та індивідуально-групових занять; для фронтальної роботи потрібно виготовлення збільшеної наочності. Вихователю, який працює з дітьми над моделюванням тем, потрібно пам’ятати, *що запропоновані схеми-моделі* лексико-граматичних тем не є

догмою – це орієнтир для роботи, який може трансформуватися, змінюватися на власний погляд вихователя, але не можна підмінювати поняття «рід», «вид».

Таблиця 1

Варіативність завдань розвивально-коректурної гри

Варіанти	**Завдання розвивально-коректурної гри**
Варіант 1.	Запропонувати віднайти зайву картку в першому горизонтальному ряді. Обґрунтувати, чому вона “зайва”. Потім виконати таке завдання в другому, третьому ряді.
Варіант 2.	Запропонувати дітям виявити “зайвий” малюнок у першому вертикальному стовпчику, в другому, третьому, четвертому. Обґрунтувати свій вибір.
Варіант 3.	Запропонувати дитині описати вибрану картку не називаючи її. Діти, які відгадають за описом, повинні назвати ряд, стовпчик, місце.
Варіант 4.	Дорослий пропонує загадку про один із малюнків, поданих у картці, а діти називають ряд, стовпчик, місце, де намальована відповідь. Можливе інше завдання – діти складають загадку, а вихователь дає відповідь.
Варіант 5.	Дорослий пропонує назвати тільки ягоди, або фрукти, які намальовані, а потім продовжити їх перерахування. Наприклад: «У саду ростуть персики, груші, яблука»
Варіант 6.	Дітям пропонується назвати ті овочі, фрукти, ягоди, які можуть бути і зеленими, і жовтими, і червоними.
Варіант 7.	Назвати фрукти, ягоди, з яких матуся або бабуся варили компот; які овочі необхідні для того, щоб зварити борщ; із чого можна зробити салат (овочевий або фруктовий), з чого можна зробити сік тощо.
Варіант 8.	Для дітей, які добре орієнтуються в матеріалі, можна запропонувати роботу з кольоровими фішками. Так, жовті фішки – це овочі, зелені фрукти (або навпаки – за бажанням дітей). В картці з пустими віконечками треба “закрити” фішками фрукти, овочі тощо.
Варіант 9.	Дітям, у яких зафіксована низька мовленнєва активність, можна запропонувати спочатку низку малюнків, на яких зображені окремо тільки фрукти, потім – ягоди тощо. Якщо дитина їх називає, можна перейти до виокремлення них ілюстрацій із картки.

Аналізуючи результати роботи із проведеного дослідження, можемо зробити висновок, шо використання розвивально-коректурних таблиць, схем, моделей при складанні описових розповідей допомагає дітям засвоїти порівняння предметів не в загальній формі – чим подібні, або чим відрізняються предмети, а диференціювати, порівнюючи предмети за формою, величиною, кольором, призначенням щодо.

Висновки. За результатами дослідницької роботи ми дійшли висновку, що практичне навчання моделювання дітьми казкових сюжетів (за графічною схемою, таблицею, моделлю зв’язного тексту) сприяє тренуванні логічного мислення, вчить її порівнювати, навчає способів узагальнення і класифікації, систематизації, змістового співвідношення та розвиває зв’язне мовлення та

культуру спілкування з дорослими та ровесниками, готує дитину старшого дошкільного віку до навчання у школі.

Логіко-системний аналіз психолого-педагогічної літератури, проведені дослідження на практиці дозволяють зробити висновок, що застосування інтеграційно-тематичного принципу у варіативних завданнях розвивально-коректурної гри, в роботі із зображеннями на картках, пізніше лише із словами у поєднанні з художнім словом, почергове закривання одного, пізніше двох предметів (об'єктів), використання за темою пустого віконечка на таблиці сприяють вдосконаленні прийомів мислення дитини дошкільного віку та розвитку до словесно-логічного – понятійного.

Досліджено, що показником розвитку мислення дитини передшкільного віку є якісні зміни – перехід від образного мислення до понятійного, що сприяє взаємодії життєвого й мовленнєвого досвіду дитини, конкретного й абстрактного, наочного і вербального.

Серед сучасних засобів, методів і форм розвитку словесно-логічного мислення у дітей передшкільного віку віднесено: *словесно-логічні ігри, вправи, творчі завдання, загадування і відгадування загадок* (А. Богуш, В. Бенера, Н. Гавриш, Т. Піроженко та ін.); *інтелектуальні мовленнєві ігри*: кросворди, ребуси, чайнворди; и шаради, метаграми, анаграми тощо (В. Бенера); *розвивально-коректурні таблиці, схеми, моделі* для складання описових розповідей (К. Крутій, Т. Ткаченко); *головоломки, лабіринти* (І. Барташнікова, О. Барташніков) та ін.

У результаті проведеної роботи ми дійшли висновку, що особистісно-орієнтований підхід під час інтегративно-тематичного застосування схем, варіативності завдань розвивально-коректурних таблиць та ігор, моделювання дітьми казкових сюжетів (за графічною схемою, таблицею, моделлю зв'язного тексту) у перспективі сприятимуть організації експериментальної роботи з розвитку мовлення дітей передшкільного віку під час виконання курсової роботи.

Література

1. Бенера В. Є., Маліновська Н. В. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей: *навч.-метод. посібник* за кредитно-модульною системою організації навчального процесу для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта». К.: Видавничий Дім «Слово», 2019. 376 с.

2. Бенера В. Є. Інтелектуальні мовленнєві ігри з дітьми: *навч.-метод. посібник* для працівників закладів дошкільної освіти, вчителів початкових класів, батьків. Тернопіль: Мальва, 2018. 124 с.

3. Богуш А., Гавриш Н. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку: *метод. посіб*. для вихователя. Серія «Настільна книжка вихователя». К.: Генеза, 2017. 160 с.

4. Богуш А., Гавриш Н. Оптимізація мовленнєвої роботи з дітьми в розвивальному середовищі дошкільного навчального закладу. Реалізація завдань освітньої лінії «Мовлення дитини». *Дошкільне виховання*. 2022. № 10. С.8-14.

5. Індивідуалізація виховання в дитячому садку : *Методичні рекомендації* [С. Є. Кулачківська, Г. В. Гуменюк, О. О. Вовчик-Блакитна, С. О. Ладивір, І .І. Карабаєва,

Т. О. Піроженко, О. В. Писарєва, К. В. Карасьова, Л. І. Соловйова] К. : Міленіум, 2005. 126 с.

6. Крутій К. Розвиваємо в дитини мовлення, інтелект і здібності. Запоріжжя: ТОВ: «ЛІПС. Лтд». 2009. 96 с.

7. Крутій К. Освітній простір дошкільного навчального закладу : *монографія* : у 2 ч. Київ : Освіта, 2009. Ч. 1. 302 с.

8. Павелків Р. В. Словесно-логічне мислення дітей. https://westudents.com.ua/glavy/76361-slovesno-logchne-mislennya-dtey.html (дата звернення: 02.04.2026).

9. Піроженко, Т. О., Соловйова, І. І. та ін. Ціннісні орієнтації дитини в дорослому світі: *навч.-метод, посіб*. К. : Видавничий дім «Слово», 2019. 89 с.

10. Розумне виховання сучасних дошкільнят. *Методичний посібник* / Н. Гавриш, О. Брежнєва, І. Кіндрат, О. Рейпольська; За заг. ред. О. Брежнєвої. К.: Видавничий Дім «Слово», 2015. 176 с.

11. Сидор Е. В., Ільїч Л. М. Словесно-логічні завдання для розвитку зв'язного мовлення: *Методичний посібник*. К.: видавець Перевертень М. Г. 2008. 52 с.

12. Суржанська В. А. Підготовчий етап розвивальної методики формування пізнавальної активності старших дошкільників засобами творчих завдань. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки).* Бердянськ: БДПУ, 2015. № 2. С. 27–33.

13. Товкач І. Є. Індивідуальні особливості пізнавальної активності старших дошкільників: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2017. 216 с.

УДК 373.2.016:7

ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ КОМЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Наталія ГУДИМА
здобувачка другого(магістерського) рівня вищої освіти
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: **Ірина ОНИЩУК,** д. пед. наук, професор,
професор кафедри дошкільної та початкової освіти
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка, Україна

***Анотація**. Стаття присвячена актуальній проблемі сучасної дошкільної освіти – формуванню однієї із ключових компетентностей зростаючої особистості. Зокрема основна увага зосереджена на змісті й сутності дефініції «мистецько-творча компетентність дітей дошкільного віку; визначено структурні компоненти досліджуваного феномену; на основі аналізу наукових праць фахівців виокремлено педагогічні умови формування клюквової компетентності дітей в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти; здійснено висновки дослідження та його перспективи.*

Ключові слова:** ключова компетентність, мистецько-творча компетентність, мистецтво, освітнє середовище, заклад дошкільної освіти, зростаюча особистість.**

Постановка проблеми. У контексті глобальної трансформації освітньої парадигми та реалізації положень оновленого Стандарту дошкільної освіти в Україні, особливої актуальності набуває переорієнтація освітнього процесу на компетентнісний підхід. Оскільки Україна сьогодні переживає важкі випробування через війну, їй потрібні освічені громадяни, креативні особистості, які можуть творчо реагувати на будь-які виклики. Перед освітніми закладами всіх рівнів стоїть важливе завдання: сприяти тому, щоб кожна дитина у майбутньому стала не просто пасивним членом суспільства, а інтелектуальною, ініціативною, творчою особистістю. Розвиток творчих здібностей дитини у системі дошкільної ланки освіти пов'язується фахівцями з організацією освітнього розвивального простору ЗДО, залученням дитини до художньо-творчої діяльності з опорою на її власний досвід, індивідуальні особливості, потреби, інтереси, вікові психічні новоутворення. У зв'язку з цим перед сучасною дошкільною освітою постає питання розроблення технології розвитку творчих здібностей дітей і формування мистецько-творчої компетентності.

Однією з ключових компетентностей визначених Стандартом дошкільної особистості дитини є мистецько-творча компетентність, яка визначає здатність дошкільника не лише сприймати навколишній світ крізь призму художніх образів, а й активно самовиражатися в різних видах творчої діяльності, яка стає потужним інструментом формування емоційного інтелекту, критичного мислення та креативності – навичок, що складають основу «soft skills» зростаючої особистості [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі аспекти мистецької освіти дошкільників висвітлені у працях українських науковців, зокрема: особливості художньо-естетичного розвитку розкрито в роботах Н. Денисенко та Л. Шульги; методичні аспекти формування творчих здібностей висвітлено І. Кондратець, О. Половіною, Т. Науменко, А. Шевчук. Дослідники наголошують, що мистецько-творча компетентність є інтегрованим особистісним утворенням, яке поєднує в собі ціннісне ставлення до мистецтва, базові знання про художні засоби виразності та готовність до творчої діяльності в умовах свободи вибору. Проте, незважаючи на значну кількість напрацювань, питання визначення конкретних педагогічних умов, що забезпечують перехід від репродуктивного відтворення до самостійного творчого пошуку дитини, залишається недостатньо розкритим. Це обумовило вибір теми статті.

Мета статті – теоретично обґрунтувати сутність мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку та визначити ефективні педагогічні умови її формування в умовах сучасного закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Потреби часу визначають актуальність формування мистецько-творчої компетентності дітей дошкільного віку під час освітнього процесу в сучасних закладах дошкільної освіти. Відповідно до

Стандарту дошкільної освіти Україні особливого значення надається розвитку творчих здібностей дошкільників.

Важливим результатом оволодіння дитиною мистецько-творчої компетентності є її здатність практично реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій і почуттів до різноманітних видів мистецтва. У документі зазначено, що вихованці повинні вміти елементарно застосовувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях під час освітньої та самостійної діяльності [4].

Показник творчої активності дітей дошкільного віку визначається рівнем розвитку естетичного сприймання об'єктів та явищ, умінням працювати з різними художніми матеріалами, використовувати різні техніки образотворення, добирати відповідні засоби реалізації задуму, виявляти творчу уяву, естетичну чутливість, емоційно-ціннісне ставлення до навколишнього. Тому для реалізації мистецької і творчої діяльності у ЗДО у дітей дошкільного віку потрібно сформувати саме мистецько-творчу компетентність, яка визначається як практична реалізація мистецько-творчої діяльності на основі розвинутих емоцій і почуттів щодо різних видів мистецтва, як-от:

- художньо-продуктивного;
- музичного;
- хореографічного;
- театралізованого [4].

Творчість у дошкільному віці є природною потребою дитини. Особливості старшого дошкільного віку полягають у надзвичайній сприятливості дитини до творчості, високому рівні спостережливості, уяви, фантазії, чутливості до мови, високій пізнавальній активності, допитливості. Для дитини дошкільного віку пізнання навколишнього світу складає сенс її життя. На думку фахівців, вихованці набувають нового особистісного досвіду й одночасно творять для себе щось суб'єктивно нове [1; 2; 3; 5].

Вагомим засобам формування мистецько-творчої особистості дітей дошкільного віку є різні види і жанри мистецтва.

Класик української педагогіки, чиї ідеї залишаються фундаментом для сучасників В. Сухомлинський писав, що витоки здібностей і обдарувань дітей знаходяться на кінчиках їхніх пальців. Від них, образно кажучи, йдуть найтонші струмочки, які живлять джерело творчої думки. За словами педагога, мистецтво це квітка, що розцвітає в душі дитини, роблячи її чутливою до добра і краси.

За висновками І. Беха, мистецтво є засобом саморозвитку дитини та її самовираження. Оскільки мистецтво для дитини це не лише засіб пізнання навколишнього світу, а насамперед спосіб утвердження свого «Я», шлях до самовираження та духовного саморозвитку, де кожен художній образ є відбитком внутрішнього світу зростаючої особистості [1].

Як зазначає О. Половіна, мистецько-творча компетентність дошкільника виявляється у його здатності цілісно сприймати прекрасне, емоційно відгукуватися на нього та реалізовувати власні творчі задуми, використовуючи мову мистецтва як універсальний код спілкування зі світом [3].

Л. Шульга підкреслює важливість свободи у творчості зазначаючи, що дитина має право на помилку і на власне бачення – коли дорослі дають дошільникові можливість експериментувати з плямою, лінією чи кольором без страху порушити правила, формується не просто виконавець, а митець, здатний до нестандартних рішень [5].

Отож, формування мистецько-творчої компетентності дошкільників це розвиток їхньої здатності сприймати, розуміти та створювати мистецькі образи, емоційно реагувати на художні твори, а також виявляти креативність у художньо-продуктивній діяльності. Основні напрямки включають музичну, театрально-ігрову та образотворчу діяльність, що стимулюють розвиток самооцінки та комунікативних навичок [3].

На думку науковців, ефективними чинниками формування мистецько-творчої компетентності є:

– Паузи споглядання та вслуховування: розвивають емоційність та спостережливість, дозволяючи дитині відчути радість і здивування від мистецтва.

– Художньо-продуктивна діяльність: малювання, ліплення, аплікацію, конструювання, що допомагають дитині реалізувати власні ідеї.

– Інтерактивні технології: застосування інноваційних методів для активного залучення дітей до творчого процесу.

– Театралізована діяльність: використання атрибутів, костюмів та інсценізацій, що сприяє перевтіленню та творчому самовираженню.

– Взаємодія з мистецтвом**:** вивчення засобів виразності різних видів мистецтв допомагає розуміти художні образи та творчо взаємодіяти у колективі [2; 3; 5].

Формування компетентності базується на потребах дитини та досвіді, набутому у творчому освітньому середовищі. Аналіз сучасної педагогічної літератури дає змогу визначити мистецько-творчу компетентність як складне інтегроване утворення особистості дитини. Вона не зводиться лише до опанування технічними навичками (вміння тримати пензель чи змішувати фарби), а охоплює здатність дитини глибоко відчувати естетичні об’єкти, інтерпретувати їх через власну систему цінностей та створювати оригінальні художні образи. Згідно з оновленим Стандартом дошкільної освіти, ця компетентність передбачає сформованість емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва, наявність елементарних знань про види та жанри мистецтв, а також досвід власної художньо-практичної діяльності [2; 3].

Мистецько-творчу компетентність старшого дошкільника, за висновками науковців, доцільно розглядати через поєднання таких компонентів [2; 3]:

– мотиваційно-ціннісного: наявність інтересу до мистецтва, бажання займатися творчістю, естетичне захоплення світом;

– когнітивний (пізнавальний): розуміння мови мистецтва (кольору, форми, звуку, ритму), знання про художні матеріали та їх властивості;

– діяльнісний (практичний)**:** володіння техніками (традиційними та інноваційними) та здатність продукувати творчі ідеї.

На основі аналізу праць фахівців, можна сформулювати висновок, що ефективність процесу формування мистецько-творчої компетентності залежить від реалізації низки педагогічних умов у закладі дошкільної освіти.

1. Створення інтерактивного художньо-естетичного середовища. Простір закладу дошкільної освіти має стимулювати дитину до вільного вибору засобів художньої виразності. Це передбачає наявність відкритих зон творчості, де доступними є не лише папір і олівці, а й природний матеріал, глина, тканина, елементи для колажів. Важливо, щоб середовище було варіативним і дозволяло дитині працювати у зручному темпі.

2. Впровадження інноваційних художніх технологій. Окрім традиційного малювання, значний потенціал мають нетрадиційні техніки, які знімають «страх помилки» у дітей (монотипія, ниткографія, малювання на вологому папері, пісочна анімація). Такі методи сприяють розвитку «soft skills», зокрема креативності та гнучкості мислення. Інтегровані заняття, що поєднують музику, літературне слово та образотворчість, дозволяють дитині цілісно сприйняти художній образ.

3. Особистісно-орієнтована взаємодія вихователя з вихованцями. Педагог має виступати не як транслятор готових зразків («роби як я»), а як фасилітатор, що підтримує творчу ініціативу. Важливою є заміна репродуктивних методів навчання (малювання за шаблоном) на проблемно-пошукові ситуації, де дитина самостійно обирає спосіб вирішення творчого завдання.

В процесі формування мистецько-творчої компетентності дітей дошкільного віку важливо враховувати ключові етапи.

На першому (мотиваційному) етапі робота спрямовується на збагачення емоційного досвіду дитини через спостереження, відвідування музеїв чи прослуховування музики. Другий (процесуальний) етап присвячується опануванню технік та експериментуванню з художніми матеріалами. Третій (результативний) етап це презентація власних продуктів творчості (виставки, вернісажі), що сприяє зростанню впевненості дитини у власних силах та формуванню її позитивної самооцінки.

Висновки. У результаті проведеного теоретичного аналізу проблеми формування мистецько-творчої компетентності дітей дошкільного віку можна зробити такі висновки. Мистецько-творча компетентність

визначається як складне, інтегроване особистісне утворення, що базується на єдності емоційної чутливості, системи знань про мистецтво та здатності до практичного самовираження. Вона виступає не лише як результат художнього навчання, а як важливий чинник загального розвитку особистості, що сприяє формуванню креативності, ініціативності та гнучкості мислення.

Ефективність процесу формування цієї компетентності забезпечується реалізацією комплексу педагогічних умов, серед яких ключовими є: перехід від репродуктивних до пошуково-ігрових методів навчання; збагачення освітнього простору варіативними художніми матеріалами; використання нетрадиційних технік зображувальної діяльності, що стимулюють дитяче експериментування. У цьому процесі вихователь трансформується від ролі «контролера» до ролі творчого партнера та фасилітатора.

Акцент зміщується з отримання ідеального результату (продукту діяльності) на сам процес творчого пошуку та емоційне проживання дитиною художнього образу. Це дозволяє забезпечити особистісно-орієнтований підхід та зберегти індивідуальність кожного вихованця.

Перспективи подальших досліджень. Проведена робота не вичерпує всіх аспектів проблеми. Подальшого вивчення потребують питання наступності між закладом дошкільної освіти та початковою школою у розвитку мистецьких здібностей, а також розробка інноваційних діагностичних інструментаріїв для оцінки рівнів сформованості мистецької компетентності в умовах цифрової трансформації освіти.

Література

1. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей : монографія. Київ-Чернівці : Букрек, 2018. 296 с.
2. Байєр О., Шульга Л. Оцінюємо рівень сформованості мистецько-творчої компетентності дитини. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2022. № 2. С. 4–9.
3. Половіна О. М. Образотворча діяльність у закладі дошкільної освіти: теорія і методика. Київ: Грінченко, 2020. 210 с.
4. Стандарт дошкільної освіти МОН https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1557-2025-%D0%BF#Text *(дата звернення*: 12.04.2026)
5. Шульга Л. М. Барвистий дивосвіт: розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС», 2019. 164 с.

УДК 373.2.016:811.161.2

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ НАВИЧОК КОРИСТУВАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНО-СМИСЛОВИМИ ТИПАМИ МОВЛЕННЯ

Катерина ДОЛЮК
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: **Валентина БЕНЕРА**, д. пед. наук, професор,
завідувачка кафедри дошкільної та початкової освіти
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Анотація. *У статті теоретично обґрунтовано та методично розкрито особливості формування у дітей навичок володіння функціонально-смисловими типами мовлення: описом, розповіддю та міркуванням. Автор аналізує лінгвістичну природу кожного типу мовлення та пропонує систему поетапної роботи, що базується на методах візуального моделювання та трансформаційних вправах. Особливу увагу приділено когнітивному аспекту побудови тексту та розвитку вміння логічно вибудовувати власне висловлювання залежно від комунікативної мети. Визначено, що використання структурно-логічних схем сприяє глибшому засвоєнню дітьми композиційної будови текстів різних типів.*

Ключові слова: *функціонально-смислові типи мовлення, розповідь, опис, міркування, лінгводидактика, комунікативна компетентність, моделювання тексту, мовленнєвий розвиток.*

Постановка проблеми. У контексті сучасної лінгводидактики особливої ваги набуває функціональний підхід до навчання мови. Формування в дітей навичок володіння функціонально-смисловими типами мовлення (ФСТМ) – розповіддю, описом та міркуванням – є складним психолого-педагогічним процесом, що безпосередньо впливає на когнітивний розвиток особистості. Зв’язок із практичними завданнями полягає у необхідності подолання фрагментарності дитячого мовлення та переходу до побудови цілісних, логічно завершених текстових одиниць, що є фундаментом для успішного навчання в школі та міжособистісної комунікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання типології мовлення та методики їх вивчення досліджували такі вчені, як: В. Бенера, А. Богуш, В. Капінос, Л. Калмикова, К. Крутій, Т. Ладиженська, Н. Маліновська, М. Пентилюк та ін. Зокрема, у працях науковців визначено лінгвістичну природу ФСТМ та особливості їх сприйняття дітьми різних вікових груп. Проте, незважаючи на значний доробок, залишаються

невирішеними частини загальної проблеми, а саме: відсутність цілісної системи перехідних вправ від одного типу мовлення до іншого та недостатня розробленість критеріїв оцінювання сформованості навичок побудови текстів-міркувань у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Саме цим аспектам присвячено статтю.

Мета: теоретично обґрунтувати та розкрити методичний алгоритм формування навичок використання описів, розповідей та міркувань у мовленнєвій практиці дітей через систему моделювання текстових структур.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес формування навичок користування функціонально-смисловими типами мовлення має базуватися на єдності змістової, структурної та мовної характеристик тексту (рис. 1).

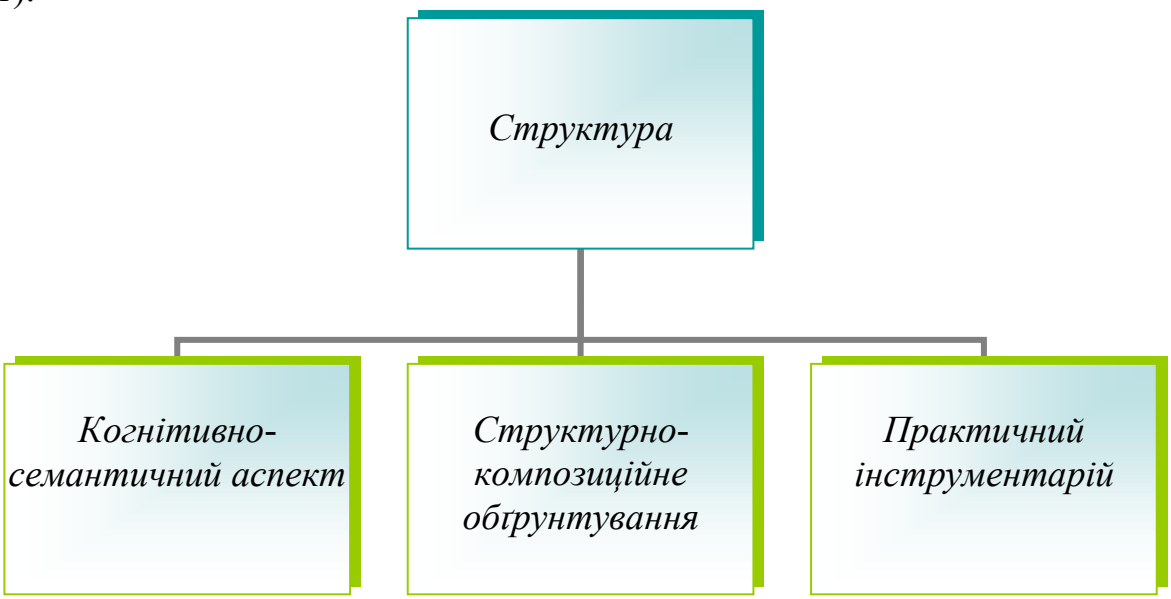

Рис. 1 Процес формування навичок користування функціонально-смисловими типами мовлення

1. *Когнітивно-семантичний аспект*:

Навчання починається з формування уяви про «світ у русі» (для розповіді), «світ у спокої» (для опису) та «світ причинно-наслідкових зв'язків» (для міркування). Для цього доцільно використовувати метод порівняння: одне й те саме явище (наприклад, дощ) пропонується описати (який він?), розказати про нього історію (що сталося під час дощу?) та обґрунтувати його користь (чому дощ потрібен природі?).

2. *Структурно-композиційне обґрунтування*:

Ефективною є методика «фреймового моделювання», де кожен тип мовлення має свій візуальний скелет:

- Опис: Центральний об'єкт → сукупність ознак → оцінне судження.
- Розповідь: Експозиція → динаміка подій → фінал.
- Міркування: Теза (я так вважаю) → Аргументи (тому що...) → Висновок (отже...).

3. *Практичний інструментарій:*

У ході дослідження встановлено, що найвищу ефективність демонструють вправи на «трансформацію». Наприклад, перетворення статичного опису лісу на динамічну розповідь про прогулянку ним. Це дозволяє дитині на практиці відчути зміну дієслівних форм (від теперішнього часу в описах до минулого доконаного в розповідях).

Висновки. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що теоретико-методичні засади формування ФСТМ мають спиратися на поєднання лінгвістичного аналізу з візуальним моделюванням структур тексту. Наукова новизна результатів полягає у доведенні ефективності трансформаційних вправ як засобу розвитку гнучкості мислення.

Перспективи подальших розвідок вбачаються у дослідженні впливу мультимедійних засобів на швидкість засвоєння алгоритмів побудови текстів-міркувань у дітей з різним рівнем мовленнєвого розвитку.

Література

1. Бенера В. Є., Маліновська Н. В. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей. Навчально-методичний посібник за кредитно-модульною системою організації навчального процесу для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта». Київ: Видавничий Дім «Слово», 2019. 384 с.

2. Богуш А., Гавриш Н. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку: *метод. посіб*. для вихователя. Серія «Настільна книжка вихователя». К.: Генеза, 2017. 160 с.

3. Богуш А., Гавриш Н. Оптимізація мовленнєвої роботи з дітьми в розвивальному середовищі дошкільного навчального закладу. Реалізація завдань освітньої лінії «Мовлення дитини». *Дошкільне виховання*. 2022. № 10. С.8-14.

4. Гавриш Н., Крутій К. Як змінювалися підходи до розвитку мовлення дітей. *Дошкільне виховання*. № 10, 2019. С. 7-12.

5. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку: *монографія*. Л. Калмикова, Н.Харченко, Л. Порядченко / за заг. ред. Л. Калмикової. к.: Видавництво «ПП Медвєдєв». 2007. 304 с.

6. Kalmykova, L., Kharchenko, N., & Mysan, I. (2022). Psycho-Pedagogical and Psycholinguistic Principles of Perspective and Continuity in Teaching the Native Language and Speech Development of Preschool and Primary School Children. *Preschool Education: Global Trends*, *1*, 56-78. https://doi.org/10.5281/zenodo.6949502 (*дата звернення*: 10.04.26 р.)

7. Калмикова Л., Мисан І. Психолінгвістичні аспекти фразеології як теоретикометодологічні засади збагачення мовлення дітей експресивно-стилістичними засобами мови. East European Journal of Psycholinguistics. Issue 1, 2014. P.66-74. https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/4228/1/Kalmykova.pdf (*дата звернення*: 04.04.26р.)

8. Kalmykova, L., Kharchenko, N., Kyuchukov, H., & Mysan, I. (2022). The Influence of Speech and Language Competency of Preschoolers on the Success of Further L1 Acquisition and Speech Development at School: Results of a Comparative Psycholinguistic Analysis. Вплив мовленнєво-мовної компетентності дошкільників на успішність подальшого оволодіння L1 і розвитку мовлення в школі: результати порівняльного психолінгвістичного аналізу. Preschool Education: Global Trends, 2, 7-37. https://doi.org/10.31470/2786-703X-2022-2-7-37 (*дата звернення*: 05.04.26р.)

9. Крутій К. Освітній простір дошкільного навчального закладу : *монографія* : у 2 ч. Київ : Освіта, 2009. Ч. 1. 302 с.

10. Розумне виховання сучасних дошкільнят. *Методичний посібник* / Н. Гавриш, О. Брежнєва, І. Кіндрат, О. Рейпольська; За заг. ред. О. Брежнєвої. К.: Видавничий Дім «Слово», 2015. 176 с.

11. Пентилюк М. І. Концептуальні засади навчання мови. *Дивослово.* 2005. № 1. С. 2–5.

УДК 373.2.016:51

ВПЛИВ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ

Ангеліна ЗАРИЦЬКА
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: **Валентина БЕНЕРА**, д. пед. наук, професор,
завідувачка кафедри дошкільної та початкової освіти
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Анотація.*У роботі розглянуто значення дидактичної гри, як важливого засобу навчання і виховання дітей дошкільного віку в умовах сучасної української педагогіки. Обґрунтовано, що дидактична гра виступає ефективним інструментом розвитку пізнавальної активності, інтелектуальних здібностей та соціальної адаптації дітей. Висвітлено особливості використання дидактичних ігор у освітньому процесі закладів дошкільної освіти та їх вплив на формування життєвої компетентності дитини. Обґрунтовано, що систематичне застосування дидактичних ігор сприяє всебічному розвитку дитини та підвищенню ефективності освітнього процесу.*

Ключові слова: *дидактична гра, пізнавальний розвиток, математичні уявлення, логічне мислення, математичні компетенції.*

Постановка проблеми. У сучасній дошкільній освіті актуальною є проблема формування елементарних математичних уявлень у дітей. Традиційні методи не завжди забезпечують достатній рівень зацікавленості та ефективності навчання. У зв’язку з цим зростає роль дидактичних ігор як доступного й результативного засобу розвитку математичних уявлень. Проте їх використання часто є несистемним, що потребує подальшого вивчення та вдосконалення.

Мета статті – схарактеризувати особливості використання дидактичних ігор, спрямованих на формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку та розкрити їх вплив на розвиток пізнавальної активності й логічного мислення.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній українській педагогіці на одному щаблі з інноваційними методами навчання і виховання

дітей дошкільного віку стоїть традиційна дидактична гра. Вона для дітей є ніби своєрідним порталом, що підсилює пізнавальний процес, прискорює інтелектуальний розвиток і допомагає адаптуватися до умов та соціальних потреб нашого суспільства.

У класичній педагогіці ідея поєднання навчання з грою належить Ф. Фрсбелю. З часів Фребеля дидактична гра була визнана як метод навчання. Широку популярність здобули його гри «Форми життя», «Форми краси» і ін. У системі М. Монтессорі гра розглядалася як засіб розвитку відчуттів, дидактичні ігри будувалися нею на принципі автодідактізма (самообучаемость). бельгійський педагог

О. Декролі у своїй системі велике місце відводив дидактичним іграм, спрямованим на сенсорний розвиток і розвиток мислення. До сих пір в практиці роботи з дітьми широко використовуються гри «Чудовий мішечок», «Парні картинки» і ін.

Дидактична гра в класичному вигляді зазвичай спрямована на формування певного вміння чи навички [4; 5; 6;10] Проте завдяки творчому підходу до виготовлення та використання вона стає більш гнучкою і універсальною. Такі ігри значно збагачують предметно-ігрове розвивальне середовище групи. Саме тому педагоги дошкільної галузі розробляють, створюють та вдосконалюють дидактичні ігри. Діти ж захопившись грою, навіть не помічають, що засвоюють нові знання, розширюють попередні та непомітно для себе переносять набуті знання, уміння та навички в повсякденне життя [1; 2; 3; 7; 8].

Дидактична гра – це практична діяльність, у якій діти виявляють набуту життєву компетентність, реалізують потребу в розумовій роботі, інтелектуальній і творчій активності. Формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку є важливою складовою їхнього інтелектуального розвитку. У цьому процесі провідну роль відіграють дидактичні ігри, які поєднують навчання з ігровою діяльністю, що є природною та найбільш ефективною формою засвоєння знань для дошкільників. Дидактичні ігри сприяють не лише засвоєнню математичних знань, а й розвитку мислення, уваги, пам’яті, уяви та мовлення. Завдяки ігровій формі діти легше сприймають складні поняття, вчаться аналізувати, порівнювати, узагальнювати та робити висновки.

Внесок в теорію дидактичної гри внесла О. Сорокіна [9]. У своєму посібнику «Дидактичні ігри в дитячому садку» вона зазначає, що дидактична гра – складне поняття. З одного боку, вона служить засобом, формою навчання, з іншого – залишається ігровий діяльністю. Вчена поділила гри на чотири групи:

1. Нас оточують речі, які вони?
2. Звідки приходять речі і те, що необхідно людям?
3. Світ відносин.
4. Все відбувається в часі.

За О. Сорокіною виокремлюють такі види дидактичних ігор (табл.1).

За формою проведення вона розрізняє гри-подорожі, ігри-доручення, ігри-загадки, ігри-бесіди та ін.

Таблиця 1

Класифікація дидактичних ігор (за О. Сорокіною)

Види дидактичних ігор	**Характеристика математичних уявлень**
Ігри-подорожі	Вони покликані посилити враження, надати пізнавального змісту, казкової незвичайності, звернути увагу дітей на те, що існує поряд, але вони цього не помічають. Це може бути подорож у намічене місце, подолання простору і часу, подорож думки, уяви тощо.
Ігри-доручення	Ігрове завдання та ігрові дії в них ґрунтуються на пропозиції що-небудь зробити: «Збери у кошик усі іграшки червоного кольору», «Дістань із мішечка предмети круглої форми» та ін.
Ігри-припущення	Їх ігрове завдання виражене в назвах: «Що було б .?», «Що б я зробив, якби ...?» та ін. Вони спонукають дітей до осмислення наступної дії, що потребує вміння зіставляти знання з обставинами або запропонованими умовами, встановлювати причинні зв'язки, активної роботи уяви.
Ігри-загадки	Розвивають здатність до аналізу, узагальнення, формують уміння розмірковувати, робити висновки
Ігри-бесіди	Основою їх є спілкування вихователя з дітьми, дітей між собою, яке постає як ігрове навчання та ігрова діяльність
Ігри з предметами	У таких іграх використовують дидактичні іграшки (мозаїку, кубики), реальні предмети, різноманітний природній матеріал (листя, овочі, фрукти). Ігри з предметами поділяються на: сюжетні (ляльки, предмети побуту, овочі тощо) та безсюжетні(кулі, циліндри, пірамідки та ін.)
Настільно-друковані ігри	Найчастіше вони зорієнтовані на розв'язання таких ігрових завдань: добір картинок за схожістю (деякі види лото, парні картинки), карток-картинок під час чергового ходу (доміно), складання цілого з частин (розрізні картинки, кубики) тощо. Завдяки таким діям діти уточнюють свої уявлення, систематизують знання про навколишній світ, розвивають розумові процеси та операції, просторові орієнтації, кмітливість, увагу, формують організаторські вміння
Словесні ігри	Вони є найскладнішими, оскільки змушують дітей оперувати уявленнями, використовувати набуті знання у нових ситуаціях і зв'язках. Дошкільникам доводиться описувати предмети, відгадувати їх за описом, за ознаками схожості та відмінності, групувати за властивостями, знаходити алогізми в судженнях, вигадувати власні розповіді.

Однією з найбільш важливих і актуальних завдань підготовки дітей до школи є розумовий розвиток та формування пізнавальних інтересів дошкільників, формування у них елементарних математичних уявлень, умінь і навичок. У процесі використання дидактичних ігор формуються такі основні математичні уявлення (рис.1).

Кількісні уявлення – діти навчаються рахувати, встановлювати відповідність між числами і предметами, розуміти відношення «більше – менше», «стільки ж». *Уявлення про величину* – формуються навички порівняння предметів за довжиною, шириною, висотою, масою. *Геометричні уявлення* – діти знайомляться з формами (круг, квадрат, трикутник), вчаться їх розпізнавати та відтворювати. *Просторові уявлення* – орієнтування у просторі (ліворуч, праворуч, вгорі, внизу, між, поруч). *Часові уявлення* – розуміння послідовності подій (день, ніч, пори року, вчора, сьогодні, завтра).

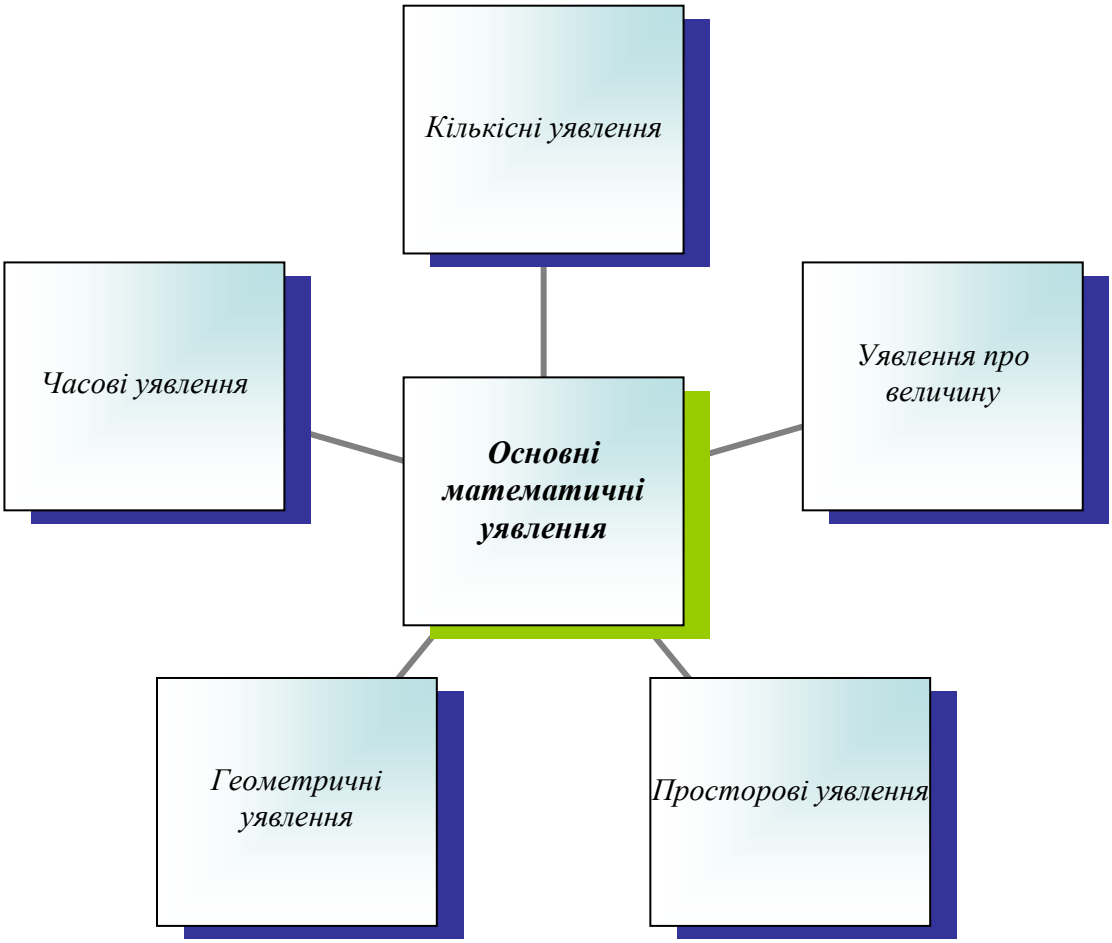

Рис.1 Формування основних математичних уявлень у процесі використання дидактичних ігор

Схарактеризуємо застосування дидактичних ігор з метою розвитку математичних компетенцій дітей дошкільного віку.

У результата логіко-системного аналізу психолого-педагоічної літератури, проведення дидактичних ігор під час педагогічної практики у ЗДО ми дійшли висновку, що методика формування елементарних математичних уявлень в системі педагогічних наук покликана надати допомогу у підготовці дітей дошкільного віку до сприйняття і засвоєння

математики – одного з ключових навчальних предметів у школі, сприяти вихованню різнобічно розвиненої особистості, здатної аналізувати явища оточуючого світу, розглядати зв'язки і закономірності, продукувати нові ідеї.

Таблиця 2

Дидактичні ігри на розвиток математичних компетенцій дітей дошкільного віку

Дидактичні ігри	Завдання
Ігри на кількісний рахунок	*р*озвивати загальні уявлення про безліч: вміння формувати безлічі по заданих підставах, бачити складові частини безлічі, в яких предмети відрізняються певними ознаками. Удосконалювати навички кількісного і порядкового рахунку. Закріплювати розуміння відносин між числами натурального ряду (7 більше 6 на 1, а 6 менше 7 на 1), вміння збільшувати і зменшувати кожне число на 1. Вчити називати числа в прямому і зворотньому порядку (усний рахунок), подальше і попереднє число до названого або позначеному цифрою, визначати пропущене число
Ігри на величину	вчити дітей порівнювати предмети за величиною (розмір, довжина, висота, ширина), використовуючи слова: ширше – вужче, довше – коротше, вище – нижче, більше – менше. встановлювати співвідношення цілого і частини, розміру частин; знаходити частини цілого і ціле по відомим частинам. Вчити шляхом накладення і на «око» порівнювати контрастні предмети. Розвивати уміння аналізувати, порівнювати, класифікувати предмети за величиною
Ігри з геометричними фігурами	вчити розпізнавати фігури незалежно від їх просторового положення, зображати, розташовувати на площині, впорядковувати за розмірами, класифікувати, групувати за кольором, формою, розмірами. Конструювати фігури за словесним описом і перерахуванню їх характерних властивостей; складати тематичні композиції з фігур за власним задумом. Аналізувати форму предметів в цілому і окремих їх частин; відтворювати складні за формою предмети з окремих частин по контурним зразкам, за описом, поданням
Ігри на розвиток логічного мислення	розвивати уміння застосовувати доступні способи пізнання (порівняння, вимірювання, класифікація та ін.). Вчити дітей узагальнювати предмети за ознаками і знаходити відмінності між предметами; виконувати дії за завданням, алгоритму
Ігри на орієнтацію у просторі	допомогти дітям оволодіти просторовими уявленнями: зліва, справа, вгорі, внизу, далеко, близько. Вчити орієнтуватися на обмеженій території (аркуш паперу, сторінка зошити, книги); розташовувати предмети і їх зображення в зазначеному напрямку, відображати в мові їх просторове розташування (в лівому верхньому (правому нижньому) кутку, перед, за, між, поруч і ін.)
Ігри на орієнтацію у часі	допомогти дітям оволодіти тим часовими уявленнями: вчора, сьогодні, завтра. Навчити дітей орієнтуватися в часах року, дні тижня, часу доби. Навчити визначати і називати часові поняття.

Висновки. Отже, у математичній підготовці поряд з навчанням дітей рахунку, розвитком уявлень про кількість і число в межах першого десятка, поділ цілого на рівні частини велика увага приділяється операціям з наочно представленими множинами, проведенню вимірювань за допомогою умовних мірок, визначенню обсягу сипучих і рідких речовин, розвитку окоміру дітей, їх уявлень про геометричні фігури, про час, формуванню розуміння просторових відношень.

Проаналізовано класифікацію дидактичних ігор, запропоновану О. Сорокіною, зокрема ігри-подорожі, ігри-доручення, ігри-припущення, ігри-загадки, ігри-бесіди, ігри з предметами, настільно-друковані та словесні ігри. Окреслено їхні дидактичні можливості та роль у розвитку мислення, уяви, мовлення й комунікативних умінь дітей. Особливу увагу приділено характеристиці використання дидактичних ігор для формування елементарних математичних уявлень, зокрема навичок кількісного рахунку, уявлень про величину, геометричні фігури, розвитку логічного мислення, орієнтації у просторі та часі.

Вміння робити найпростіші узагальнення, порівняння, висновки, доводитиправильність тих чи інших суджень, користуватися граматично правильними зворотами, математичною термінологією, мати бажання займатися математичною діяльністю – це основні завдання математичної освіти в період дошкільного дитинства. Все це сприяє розумовому розвитку дітей, формуванню в них математичних компетентностей.

Перспективами наукової розвідки визначено розроблення комплексу завдань математичного розвитку та їх впровадження з метою забезпечення більш глибокого розуміння дітьми дошкільного віку кількісних та інших відношень, основи подальшого вдосконалення математичного мислення й мовлення та підготовки їх до школи.

За результатами теоретичного обгрунтування досліджуваного феномену зпрогнозовано застосування системи дидактичних ігор задля розвитку пізнавальної активності й логічного мислення дітей дошкільного віку в емпіричному дослідженні курсової роботи.

Література

1. Гурковська Т. Навчайте через гру, або Дидактичні ігри з дітьми раннього віку. *Вихователь-методист дошкільного закладу.* 2020. №8. С.43-46.

2. Дидактичні ігри для дошкільнят». *Збірник ігор для педагогів та батьків*. За ред. Л.А. Головчиць. Граф Прес, 2003. С. 55-56.

3. Діти раннього віку та гра /упоряд. Лариса Гураш, Тетяна Науменюк. К . : Шк. світ. 2009. 128 с. (Бібліотека «Шкільного світу»). ISBN 978-966-451-000-1. https://library.udpu.edu.ua/library_files/424346.pdf (*дата звернення*: 12.03.26).

4. Зайцева Л. Математика навколо нас. *Палітра педагога.* 2015. №2. С.7-13.

5. Касян О. Нащо вміти рахувати. *Палітра педагога.* 2015. №2. С.20-21.

6. Коваленко О. Особливості використання дидактичних ігор та вправ у освітньому процесі. *Методична робота*. 2014. №12. С.40-44.

7. Лодіна С. Чарівна торбинка. *Палітра педагога.* 2015. №2. С.16-17.

8. Панасенко С. Чарівні циліндрики. *Палітра педагога*. 2015. №2. С.14-15.
9. Сорокіна А.І, Батуріна Є.Г. «Ігри з правилами в дитячому садку», збірка дидактичних та рухливих ігор. Київ: 2009. С. 134-135.
10. Щербакова К. Математика для малят: варто пригадати ази. *Палітра педагога.*2015. №2. С.3-6.

УДК 373.2.015.311

ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ

Оксана КРАВЕЦЬ
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
ім.Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: **Оксана,ДОМАНЮК**
к.пед.наук, доцент, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
ім. Тараса Шевченка, Україна

Анотація. *У статті проаналізовано специфіку логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку в умовах сучасної освіти. Розкрито значення ігрової діяльності, інтерактивних технологій, цифрових освітніх ресурсів і STEM-елементів для формування логіко-математичних умінь у дошкільників. Особливу увагу зосереджено на методичних підходах, представлених у новітніх освітніх програмах. Наголошено, що результативність розвитку логіко-математичного мислення залежить від створення розвивального освітнього середовища, гармонійного поєднання традиційних і цифрових засобів навчання, а також партнерської взаємодії між педагогами, дітьми та батьками. Узагальнений аналіз засвідчує, що логіко-математичний розвиток виступає важливою передумовою інтелектуального й пізнавального становлення особистості дитини дошкільного віку.*

Ключові слова: *логіко-математичний розвиток, діти дошкільного віку, пізнавальний розвиток, математичні уявлення, ігрові технології, освітнє середовище, інтерактивне навчання.*

Постановка проблеми. Сучасна система дошкільної освіти в Україні спрямована на формування у дітей базових компетентностей, що забезпечують їхню готовність до навчання в школі. Важливе місце в цьому процесі посідає розвиток логіко-математичного мислення.

Відповідно до Державного стандарту дошкільної освіти, особлива увага приділяється формуванню елементарних математичних уявлень, а також розвитку вмінь аналізувати, порівнювати, узагальнювати та встановлювати причинно-наслідкові зв’язки [1].

Розвиток логіко-математичного мислення сприяє активізації пізнавальної діяльності дітей, формуванню їхньої креативності та

самостійності, що є необхідною основою для подальшого успішного навчання.

Закон України «Про дошкільну освіту» також наголошує на важливості забезпечення розвитку інтелектуальних здібностей, логічного мислення, допитливості та пізнавальної активності дитини [6].

Водночас ефективність цього процесу значною мірою залежить від організації освітнього середовища, яке має бути насиченим, варіативним і стимулювати пізнавальний інтерес дитини. Важливою умовою є використання різноманітних форм і методів роботи, зокрема дидактичних ігор, проблемних ситуацій, дослідницької діяльності, інтерактивних та цифрових технологій.

Особливу роль відіграє ігрова діяльність як провідний вид діяльності дошкільників, адже саме в грі діти природно засвоюють математичні поняття, вчаться міркувати, робити висновки, знаходити різні способи розв'язання завдань. Включення елементів STEM-освіти сприяє розвитку логічного мислення через практичну діяльність, експериментування та моделювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема логіко-математичного розвитку дошкільників не нова, але постійно оновлюється у зв'язку зі змінами освітньої парадигми.

Різні аспекти формування у дітей логіко-математичних уявлень висвітлені в працях Н. Баглаєвої, Л. Зайцевої, В. Старченко, Т. Степанової, К. Щербакової та інших фахівців. Науковцями були проведені ґрунтовні дослідження з проблем математичного розвитку дошкільників, в яких увага акцентувалася на формуванні у дітей математичних знань про кількісні відношення, форму, величину предметів, орієнтування в просторі і часі (Л. Гайдаржийська, К. Назаренко, Т. Степанова, А. Столяр, К. Щербакова та ін.), проблем розвитку пізнавальних інтересів та активності (О. Брежнєва, Л. Лохвицька та ін.), комплексного підходу до математичного розвитку дошкільників (Н. Баглаєва), формування елементарної математичної компетентності у дітей старшого дошкільного віку (Л. Зайцева).

Однак, попри наявність значної кількості досліджень, недостатньо опрацьованими залишаються питання інтеграції логіко-математичного розвитку в сучасне освітнє середовище, яке передбачає використання цифрових, інтерактивних і проєктних технологій.

Мета статті: розкрити особливості логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку в умовах сучасної освіти, визначити ефективні методи, засоби та педагогічні умови, що сприяють формуванню логічних операцій мислення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Варто підкреслити, що дитина передшкільного віку зростає в умовах постійного й інтенсивного інформаційного потоку, тому особливого значення набуває виважений добір методів і прийомів навчання, а також створення та використання

різноманітного дидактичного матеріалу. Поєднання словесних, наочних і практичних методів забезпечує активізацію всіх видів чуттєвого сприймання у процесі засвоєння знань, що дозволяє організувати навчання без перевантаження дітей і водночас підтримувати їхній стійкий пізнавальний інтерес.

Сучасні діти потребують оновлених підходів до організації освітнього процесу, які б сприяли розвитку операційних структур мислення, збагаченню активного словника, удосконаленню пам'яті, уваги, уяви та спостережливості. Важливим є також формування математичних, зокрема конструктивних, умінь. Усе це комплексно впливає на загальний рівень розвитку дитини та сприяє полегшенню її адаптації до шкільного навчання [2].

Логіко-математичне мислення відкриває широкі можливості для інтелектуального розвитку дошкільників: воно розвиває кмітливість, уважність, спостережливість, формує здатність до абстрагування, точності та лаконічності мислення.

Під логіко-математичним мисленням розуміють здатність дитини до міркування, аналізу, встановлення закономірностей, виконання операцій порівняння, класифікації та узагальнення, тобто тих розумових дій, що становлять основу математичної діяльності.

Водночас важливо враховувати індивідуальні особливості кожної дитини, її темп розвитку, інтереси та пізнавальні потреби. Диференційований підхід у поєднанні з ігровими та дослідницькими методами дозволяє створити сприятливі умови для ефективного формування логіко-математичних уявлень і розвитку мислення в цілому.

Н. Гавриш зазначає, що розвиток логічного мислення у дошкільника відбувається на основі дії, гри, спостереження, експериментування [3].

З огляду на це, освітній процес у закладі дошкільної освіти має бути організований у формі інтерактивної діяльності, що стимулює дослідницький інтерес.

Сучасні автори наголошують на важливості інтерактивних форм навчання:

– логіко-математичні ігри;
– використання головоломок і STEM-конструкторів;
– цифрові освітні платформи й дидактичні додатки для математичного розвитку;
– педагогічні технології проєктування, моделювання, ситуаційного аналізу [9].

Науковці (Н. Гавриш, І. Кіндрат, К. Крутій) досліджують різні засоби формування логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку, зокрема використання інтелектуальних карт. Н. Гавриш чітко детермінує визначення «інтелектуальні карти» та описує основні закономірності та

принципи роботи з ними. І. Кіндрат у своєму доробку описує значення інтелектуальних карт та вплив їх на розвиток дитини дошкільного віку [4].

Розвиток логіко-математичного мислення дітей дошкільного віку потребує системного підходу, що передбачає узгоджену взаємодію педагогів, дітей і батьків. Результативність цього процесу значною мірою визначається створенням сприятливих педагогічних умов у закладі дошкільної освіти та підтримкою освітніх ініціатив у сімейному середовищі.

На основі узагальнення теоретичних засад і сучасних педагогічних практик науковці (Л. Іщенко, Т. Журавко) пропонують низку рекомендацій для вихователів і батьків, спрямованих на вдосконалення розвитку логіко-математичного мислення дошкільників:

1. Організовувати освітнє середовище таким чином, щоб дитина могла самостійно виконувати дії класифікації, серіації та впорядкування предметів за різними ознаками (колір, форма, розмір, кількість).
2. Підтримувати інтерес до математичної діяльності через спілкування, заохочення запитань і створення ситуацій пізнавального пошуку («чому?», «як?», «що буде, якщо?»).
3. Забезпечувати можливість застосування математичних знань у повсякденному житті (вимірювання, порівняння, орієнтування в просторі) [7].

Дослідники Д. Труш та О. Вільхова також акцентують увагу на важливості таких підходів:

1. Використання сучасних ігрових технологій (палички Кюїзенера, логічні блоки Дьєнеша, дошки Сегена тощо) як ефективного засобу формування логіко-математичної компетентності.
2. Застосування диференційованого підходу з урахуванням індивідуальних особливостей і рівня розвитку кожної дитини.
3. Організація освітньої діяльності у форматі активної взаємодії, де дитина виступає дослідником: аналізує, узагальнює та переносить набуті знання в нові ситуації [8].

Слід зазначити, що в сучасних умовах освітній процес у закладах дошкільної освіти базується на компетентнісному, діяльнісному та інтегрованому підходах. Це зумовлює необхідність переосмислення методів навчання математики: від переважно репродуктивних форм — до організації пошукової, дослідницької, експериментальної та ігрової діяльності.

Такий підхід сприяє не лише формуванню елементарних математичних уявлень, а й розвитку критичного мислення, ініціативності, самостійності та здатності до розв’язання проблем, що є важливими складниками готовності дитини до навчання в школі та подальшого успішного розвитку.

Важливу роль у розвитку логіко-математичного мислення відіграють дидактичні ігри**,** проблемні ситуації**,** конструювання**,** дослідницькі завдання**.** Вони забезпечують природне засвоєння математичних понять у процесі активної діяльності дитини [9].

Сучасні освітні технології значно розширюють можливості розвитку логіко-математичного мислення дітей дошкільного віку, роблячи навчання більш захопливим, мотивувальним і практично спрямованим. Зокрема, STEM-освіта (Science, Technology, Engineering, Mathematics) орієнтована на інтеграцію природничих наук, технологій, інженерії та математики в єдиний освітній простір. Її впровадження в дошкільній освіті передбачає створення умов, за яких дитина не лише засвоює математичні знання, а й активно застосовує їх у різноманітних видах діяльності — під час експериментування, конструювання, моделювання та розв'язання практичних завдань. Такий підхід сприяє розвитку критичного мислення, уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, виявляти закономірності та робити обґрунтовані висновки [9].

Вагоме місце в сучасній дошкільній освіті займає гейміфікація, що передбачає використання ігрових механізмів у навчальному процесі. Завдяки грі діти легше засвоюють абстрактні математичні поняття — величину, форму, кількість, послідовність. Використання елементів змагання, системи балів, рівнів і проблемних завдань активізує пізнавальну діяльність, підвищує інтерес до навчання та формує внутрішню мотивацію. У таких умовах дитина виступає активним учасником освітнього процесу, дослідником, а не пасивним слухачем.

Не менш важливу роль відіграють інтерактивні мультимедійні засоби: розвивальні програми, навчальні додатки, інтерактивні панелі, цифрові ігри та пазли. Вони поєднують різні канали сприймання — зоровий, слуховий і моторний, що забезпечує глибше розуміння логічних зв'язків і закономірностей. Інтерактивність дозволяє дітям експериментувати, перевіряти власні припущення та спостерігати результати своїх дій у наочній формі, що значно підвищує ефективність навчання [9].

Отже, використання STEM-підходу, гейміфікації та мультимедійних технологій забезпечує інтегрований і цілісний розвиток логіко-математичного мислення дошкільників. Це сприяє не лише формуванню математичних уявлень, а й розвитку допитливості, аналітичного мислення, уміння планувати, порівнювати та узагальнювати, що є важливими передумовами успішного навчання в майбутньому.

Водночас ефективний розвиток логіко-математичного мислення неможливий без створення розвивального предметно-просторового середовища. Саме у взаємодії з предметами та дидактичними матеріалами дитина пізнає світ, встановлює зв'язки між явищами, набуває досвіду аналізу, порівняння, класифікації та узагальнення. Таке середовище має бути наповнене різноманітними засобами, що стимулюють пізнавальну активність: логічними іграми та головоломками (пазли, сортери, мозаїки), математичними наборами (лічильні палички, геометричні фігури), конструкторами, настільно-друкованими та сенсорними іграми [8].

Організація розвивального простору має ґрунтуватися на принципах доступності, мобільності та варіативності. Важливо, щоб матеріали були відкритими для вільного використання, що дає змогу дітям самостійно обирати вид діяльності, експериментувати, комбінувати об'єкти та створювати власні моделі. Такий підхід сприяє розвитку ініціативності, самостійності, логічного мислення та здатності встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

Крім того, доцільно поєднувати традиційні дидактичні засоби з цифровими ресурсами, забезпечуючи баланс між реальним і віртуальним досвідом дитини. Це дозволяє не лише урізноманітнити освітній процес, а й підвищити його ефективність, забезпечуючи гармонійний розвиток логіко-математичного мислення в умовах сучасного інформаційного суспільства [8].

Окрему роль відіграє зонування простору: доцільно створювати математичний центр або зону логічних ігор, де діти можуть працювати індивідуально або в малих групах. У цій зоні варто розмістити наочність, таблиці, моделі, тематичні картки, матеріали для вимірювання та експериментування.

Не менш важливим є естетичне та емоційне наповнення середовища: кольори мають бути м'якими, гармонійними, без перевантаження візуальними елементами. Простір повинен викликати інтерес, стимулювати пізнавальну активність і створювати ситуації успіху.

Ефективність середовища підвищується за умови його динамічності – регулярного оновлення матеріалів, урахування інтересів дітей, сезонності, тематики занять. Так педагог може підтримувати стійку мотивацію до дослідження, мислення та пошуку нових рішень [9].

Отже, формування логіко-математичного мислення у дошкільників – це не лише засвоєння елементарних математичних знань, а й розвиток інтелектуальних умінь, що визначають готовність дитини до подальшого навчання у школі. Розвиток логіко-математичного мислення в сучасному ЗДО має здійснюватися на засадах: ігрової діяльності та експериментування; використання цифрових і STEM-технологій; партнерської взаємодії педагогів, дітей і батьків, а також інтеграції освітніх напрямів.

Висновки. Розвиток логіко-математичного мислення дітей дошкільного віку є одним із ключових завдань сучасної дошкільної освіти, адже саме в цей період формуються основи інтелектуального, пізнавального та особистісного розвитку дитини. Логічні операції — аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, класифікація — формуються поступово в процесі ігрової, практичної та дослідницької діяльності.

Сучасні наукові дослідження засвідчують високу ефективність використання логіко-математичних ігор, вправ і спеціально організованих розвивальних ситуацій як засобів інтелектуального розвитку дошкільників. Особливої ваги набувають інтерактивні методи навчання, цифрові дидактичні засоби та впровадження елементів STEM-освіти.

Отже, розвиток логіко-математичного мислення дітей дошкільного віку є складним і багатокомпонентним процесом, що потребує цілеспрямованої педагогічної діяльності, створення сприятливого розвивального середовища та системного поєднання ігрових, інтерактивних, цифрових і STEM-технологій.

Перспективними напрямами подальших досліджень є розроблення інноваційних методик розвитку логічного мислення із застосуванням технологій доповненої реальності, а також адаптація цифрових освітніх ресурсів для дітей з особливими освітніми потребами, що сприятиме забезпеченню інклюзивності та доступності якісної дошкільної освіти.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.21 р. №33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 17.03.2026).

2. Вільхова О. Г., Дубовик Ю. О. Розвиток пізнавального інтересу дітей дошкільного віку у процесі формування елементарних математичних уявлень. *Імідж сучасного педагога*. 2025. (№ 3(222)), с. 85–91.

3. Гавриш Н. В. Пізнавальний розвиток дитини. К.: Світич, 2017. 80 с.

4. Іщенко Л. В., Журавко Т. В. Психолого-педагогічні особливості формування логіко-математичних компетенцій старших дошкільників. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.* Серія 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2019. Вип. 71. С. 114-118.

5. Матвієнко С. І. Забезпеченення наступності логіко-математичного розвитку дитини на етапі «Заклад дошкільної освіти – школа»., *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (НДУ ім. М. Гоголя).* №3 (2023), с. 15-24. URL: http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/3153/1/%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82_%D0%9D%D0%97_%E2%84%963_2023-15-24.pdf (дата звернення: 17.03.2026).

6. Про дошкільну освіту : Закон України від 06.06.2024 р. № 3788-IX. Дата оновлення: 01.01.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ (дата звернення: 17.03.2026).

7. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан; за заг. ред. О. В. Низковської. 256 с.

8. Труш Д. О., Вільхова О. Г. Формування логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку засобами сучасних ігрових технологій. *Імідж сучасного педагога.* 2024. (№5(218), С. 98-101.

9. Шаран О., Шаран В., Купар В. Використання логіко-математичних ігор як засобу розвитку математичних здібностей старших дошкільників. *Acta Paedagogica Volynienses.* 2024. (№2). С. 3-10. URL: https://ouci.dntb.gov.ua/en/works/4NKEWgvl/ (дата звернення: 10.04.2026).

10. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова [та ін.] ; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 488 с.

УДК 371.214

КРЕАТИВНІСТЬ У СИСТЕМІ СУЧАСНИХ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Вікторія НАГРЕБЕЛЬНА
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: **Оксана ДОМАНЮК ,** к.пед.наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Анотація. *У статті висвітлено проблему креативності в системі сучасних психолого-педагогічних досліджень. Проаналізовано основні наукові підходи до трактування поняття «креативність», розкрито його зміст, структуру та місце в розвитку особистості. Узагальнено погляди зарубіжних і вітчизняних учених щодо сутності креативності як інтегративної характеристики, що поєднує творчі здібності, уяву, гнучкість мислення, здатність до продукування нових ідей і нестандартного розв'язання проблем. Окреслено роль креативності в освітньому процесі, зокрема у професійній підготовці майбутніх вихователів.*

Ключові слова: *креативність, сутність креативності, творчість, креативність майбутніх вихователів.*

Постановка та актуальність проблеми. Динамічні зміни, що відбуваються в суспільному житті нашої країни, зумовлюють зростаючу потребу у фахівцях нового типу – активних, здатних до творчого мислення, які вміють самостійно визначати та ефективно розв'язувати складні, багатовимірні завдання в умовах нестандартних професійних ситуацій. У зв'язку з цим сучасна система освіти орієнтується на розвиток здібностей особистості, розкриття її творчого потенціалу та формування креативності.

Науковці підкреслюють, що креативність є важливим чинником формування таких якостей особистості, як толерантність, спостережливість, самостійність, організованість, а також здатність бачити проблему з різних позицій і творчо її оцінювати. Професійна діяльність педагога неможлива без творчого підходу до взаємодії з дітьми. Саме рівень інтелектуального розвитку, здатність до креативного мислення та вміння реалізовувати власні ідеї значною мірою визначають результати розвитку вихованців. Отже, чим вищий рівень креативності педагога, тим більші можливості для формування творчого потенціалу дітей.

Водночас слід зазначити, що креативність не є вродженою сталою характеристикою, а формується і розвивається впродовж життя людини під впливом освітнього середовища, соціальних умов і власної активності

особистості. Особливо важливу роль у цьому процесі відіграє саме педагог, який виступає не лише носієм знань, а й організатором творчого освітнього простору, здатного стимулювати пізнавальну активність, ініціативність і самовираження дітей.

Таким чином, формування креативності майбутніх педагогів є одним із пріоритетних завдань сучасної педагогічної освіти, оскільки саме від їхньої здатності до творчої діяльності залежить ефективність розвитку творчого потенціалу підростаючого покоління.

Метою статті є уточнення поняття креативності, аналіз різних трактувань зазначеної дефініції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема креативності протягом тривалого часу перебуває в центрі уваги як зарубіжних, так і вітчизняних психологів. Вагомий внесок у її дослідження зробили такі науковці, як Д. Богоявленська, В. Моляко, М. Холодна, О. Яковлева. Різні аспекти та види креативності висвітлено у працях Т. Березіної, А. Голованової, О. Дунаєвої, О. Степанової, С. Сисоєвої, Г. Чичук та інших дослідників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема креативності є однією з актуальних у сучасній науці. Ще наприкінці XX ст. було запропоновано понад 60 визначень цього поняття, і їх кількість продовжує зростати, проте жодне з них не набуло універсального визнання. Це зумовлено багатогранністю самого явища креативності, його міждисциплінарним характером та різноманітністю підходів до його вивчення в психології, педагогіці, філософії та інших науках.

Складність визначення креативності полягає також у тому, що вона охоплює широкий спектр проявів — від особистісних характеристик і когнітивних процесів до результатів діяльності та умов, у яких ця діяльність здійснюється. У зв’язку з цим креативність розглядається як інтегративне утворення, що поєднує в собі інтелектуальні, емоційні, мотиваційні та поведінкові компоненти.

Водночас більшість дослідників сходяться на думці, що сутність креативності полягає у здатності особистості до створення нового, оригінального продукту, генерування нестандартних ідей і знаходження ефективних рішень у проблемних ситуаціях. Саме тому вивчення креативності та умов її розвитку є важливим напрямом сучасних психолого-педагогічних досліджень.

Звернення до довідкових джерел засвідчує різноманітність підходів до трактування креативності. Зокрема, її розглядають як творчу, новаторську діяльність або як сукупність здібностей особистості, що виявляються у здатності генерувати принципово нові ідеї та входять до структури обдарованості як самостійний чинник (Вікіпедія).

Креативність (від англ. «create» – створювати, творити) визначається як творчі здібності індивіда, що характеризуються готовністю до сприйняття й

продукування нових, оригінальних ідей, які виходять за межі традиційних схем мислення, а також як здатність розв'язувати проблеми, що виникають у межах статичних систем [5, с. 121].

В англомовній науковій літературі термін «creativity» зазвичай використовується для позначення всього, що пов'язане зі створенням нового: самого процесу, його результату, суб'єкта діяльності, умов її здійснення та чинників, які її зумовлюють. У такому контексті креативність часто розглядається як синонім творчості [2].

У психологічній енциклопедії креативність трактується як рівень творчої обдарованості, що проявляється у мисленні, спілкуванні та різних видах діяльності й виступає відносно стійкою характеристикою особистості [6, с. 181].

Подібне тлумачення подається і в педагогічному словнику, де креативність визначається як творчі можливості особистості, що можуть проявлятися у мисленні, почуттях, спілкуванні та діяльності загалом, характеризуючи як особистість у цілому, так і окремі її аспекти, продукти діяльності та процес їх створення. При цьому креативність розглядається як важливий і відносно незалежний чинник обдарованості, який не завжди відображається у показниках інтелекту чи навчальних досягнень. Її сутність полягає передусім у відкритості до нового та сприйнятливості до інноваційних ідей [5, с. 269].

В «Енциклопедії освіти» креативність визначається як творчий потенціал і творчі здібності особистості, що проявляються не лише у створенні оригінальних продуктів діяльності, а й у мисленні, емоційній сфері та процесі міжособистісної взаємодії [1, с. 432].

У словнику С. Гончаренка креативність трактується як індивідуально-психологічна характеристика, що виявляється у здатності генерувати нестандартні ідеї, мислити нетрадиційно та швидко знаходити ефективні рішення в проблемних ситуаціях [7, с. 102].

Одним із перших власне наукове розуміння цього поняття запропонував американський психолог А. Маслоу, який розглядав креативність як природну, вроджену властивість людини, притаманну кожному від народження, але таку, що часто втрачається під впливом соціалізації, системи освіти та виховання [3].

Вагомим є підхід Д. Као, який визначає креативність як цілісний процес породження ідей, їх подальшого розвитку та трансформації у значущі цінності. Цей процес поєднує творчий аспект (генерацію нових ідей) і раціональний (удосконалення та реалізацію ідей у практичній діяльності) [6, с. 121].

Особливого значення для дослідження набувають погляди вітчизняних учених. Так, В. Кремень підкреслює, що розвиток креативності триває протягом усього життя людини, а її основою є уява як внутрішній механізм творчості. Учений розглядає креативність як природну властивість

особистості, найвищий прояв її активності та засіб самовираження, що дозволяє людині змінювати як внутрішній, так і зовнішній світ [1].

Український дослідник В. Моляко трактує креативність як здатність до створення оригінальних продуктів і прийняття нестандартних рішень. Науковець виокремлює такі її основні ознаки: оригінальність, евристичність, розвинену уяву, активність, зосередженість, чіткість і чуттєвість [3, с. 25].

Значний внесок у розуміння креативності зробила С. Сисоєва, яка розглядає її як основу творчої особистості та результат взаємодії творчих здібностей, знань, умінь і пізнавальних процесів. Науковиця підкреслює інтегративний характер креативності, її роль у забезпеченні творчої активності та інноваційної діяльності особистості. Вона зазначає, що креативність може проявлятися по-різному залежно від виду діяльності, умов реалізації, рівня усвідомлення та стабільності цієї якості [7, с. 245].

У навчальній діяльності креативність виявляється насамперед в оригінальності мислення під час засвоєння нових знань, зокрема у здатності знаходити нестандартні, ефективні способи розв’язання різноманітних завдань.

У сучасних умовах реформування дошкільної освіти особливого значення набуває проблема формування креативності майбутніх вихователів як важливої складової їхньої професійної компетентності. Креативність розглядається не лише як індивідуальна якість особистості, а й як професійно значуща характеристика педагога, що визначає його здатність до інноваційної діяльності, гнучкого мислення та пошуку ефективних педагогічних рішень.

У професійній підготовці майбутніх вихователів креативність виступає чинником підвищення якості освітнього процесу. Вона забезпечує здатність педагога відходити від стереотипних підходів, комбінувати традиційні та інноваційні методи навчання, створювати ситуації успіху для кожної дитини. Завдяки цьому освітній процес у закладі дошкільної освіти набуває більш гнучкого, варіативного та особистісно орієнтованого характеру.

Особливо важливим є вплив креативності педагога на розвиток творчого потенціалу дітей дошкільного віку. Креативний вихователь здатний організувати таке освітнє середовище, яке стимулює дитячу допитливість, ініціативність та самостійність. Використання проблемних ситуацій, ігрових методів, дослідницької діяльності та творчих завдань сприяє розвитку у дітей уяви, нестандартного мислення та здатності знаходити оригінальні способи розв’язання завдань.

Таким чином, креативність у професійній підготовці майбутніх вихователів виступає системоутворювальним компонентом їхньої готовності до педагогічної діяльності. Вона не лише підвищує ефективність освітнього процесу, а й забезпечує умови для повноцінного розвитку творчого потенціалу дітей дошкільного віку, що є одним із пріоритетних завдань сучасної дошкільної освіти.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Важливість розв'язання проблеми креативності фахівця у галузі дошкільної освіти зумовлюється зростанням ролі дошкільної освіти як початкового етапу в системі освіти України. Перспективи подальших розвідок вбачаємо у дослідженні педагогічних умов розвитку креативності студентів спеціальності «Дошкільна освіта» у процесі фахової підготовки.

Література

1. Енциклопедія освіти / за ред. В. Кременя. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

2. Креативність особистості як фактор інноваційного розвитку суспільства : збірник наукових праць / за ред. доц. В. В. Павленко. Житомир : ФОП Левковець Н. М., 2018. 154 с.

3. Моляко В. О. Психологічне дослідження творчого потенціалу особистості : монографія ; АПН України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка, лаб. психології творчості. К. : Пед. думка, 2008. 207 с.

4. Павленко В. В. Креативність: сутнісна характеристика поняття. *Креативна педагогіка*: наук.-метод. журнал / академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся». Житомир, 2016. Вип. 11. С. 120–131.

5. Педагогічний словник / за ред. М. Ярмаченка. Київ : Педагогічна думка, 2001. 516 с.

6. Психологічна енциклопедія / автор-упоряд. О. Степанов. Київ : «Академвидав», 2006. 424 с.

7. Сисоєва С. О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня: монографія. Київ : Поліграфкнига, 1996. 406 с.

УДК 378.011.3

ЗАСТОСУВАННЯ ГРАФІВ ПІД ЧАС РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОСТИХ ЗАДАЧ

Валентина ОЛІЙНИК
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: **Вікторія ПАВЕЛКО,** к. пед. наук, доцент, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Анотація. *У роботі розглянуто використання графів як ефективного наочного засобу під час розв'язування простих задач у початковій школі. Визначено роль графів у формуванні в учнів уміння аналізувати умову задачі та встановлювати зв'язки між даними. Обґрунтовано, що графічні моделі сприяють розвитку логічного мислення та усвідомленому вибору арифметичних дій. Наведено приклади застосування графів у*

різних типах простих задач. Зроблено висновок про позитивний вплив на якість засвоєння математичного матеріалу.

Ключові слова: *графи, наочність, початкова школа, прості задачі, розв'язування задач,*

Постановка проблеми. У процесі реалізації навчальної програми з математики в початковій школі відіграють важливу роль прості задачі. Молодші школярі вчаться аналізувати умови, встановлювати залежність між величинами та свідомо вибирати відповідну арифметичну операцію. Одним із ефективних засобів візуалізації та розвитку мисленнєвої діяльності під час роботи з простими задачами, є використання графів, які дозволяють представити дані та зв'язки між ними в добре структурованій та легко зрозумілій формі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання методики навчання математики, зокрема організації роботи над задачами, досліджували такі науковці, як М. Богданович, М. Козак, Я. Король. С. Скворцова. Їхні праці суттєво збагатили методичні підходи до навчання розв'язування задач у початковій школі.

Проблематика використання наочності в початковій освіті детально розкрита у працях українських учених Н. Бондаренко, О. Савченко, С. Романюк, Ю. Ткаченко, М. Фіцули тощо. Шияна, які обґрунтували її значення як важливого чинника активізації пізнавальної діяльності учнів і підвищення результативності навчання.

Мета статті – описати теоретичні й методичні основи застосування графів для розв'язування простих задач у початковій школі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теорія графів є важливим розділом математики, що досліджує структури, утворені об'єктами (вершинами) та зв'язками між ними (ребрами). Графи виступають універсальним інструментом моделювання різноманітних відношень і процесів, оскільки дають змогу наочно відобразити взаємозв'язки між елементами й виконують у початковій школі роль графічних моделей. Вони допомагають учням усвідомити зміст задачі, послідовність дій і причинно-наслідкові зв'язки. Графи відповідають віковим особливостям мислення молодших школярів, сприяють розвитку логічного й алгоритмічного мислення, а також формують уміння аналізувати інформацію й планувати процес розв'язання.

Специфіка використання графів у роботі над простими задачами полягає в полегшенні розуміння структури. У таких задачах граф зазвичай має невелику кількість вершин і ребер, які відображають числові дані та шукану величину. Це забезпечує доступність графічної моделі для учнів 1–4 класів і сприяє розвитку логічного мислення, уміння порівнювати, узагальнювати та робити висновки.

З методичної точки зору доцільно формувати уявлення про графи поступово, не використовуючи на початковому етапі сам термін «граф».

Учитель може подавати його як «схему», «малюнок до задачі» або «модель». Важливо, щоб учні усвідомлювали: граф не є окремою дією, а виступає допоміжним засобом для кращого розуміння умови задачі. Лише після систематичного застосування таких схем можна вводити базові поняття про вершини та зв'язки між ними [1].

Під час пояснення матеріалу вчитель має дотримуватися послідовного алгоритму роботи з графом. Спочатку разом з учнями здійснюється аналіз умови задачі: виокремлюються числові дані та визначається шукане. Далі ці дані подаються у вигляді вершин графа, між якими встановлюються зв'язки, що відображають відповідну арифметичну дію. Після цього молодші школярі, спираючись на створену графічну модель, виконують обчислення та формулюють відповідь [2].

Розглянемо приклад задачі, спрямованої на формування уявлення про дію додавання.

Задача 1. У першому класі є 12 учнів, а в другому класі – 10. Скільки учнів у двох класах?

Щоб розв'язати задачу, вчитель пропонує побудувати графічну модель. Граф зображує дві вершини з числами 12 і 10, які об'єднані зі спільною вершиною з знаком запитання. Цей граф наочно демонструє, що обидва числа потрібно з'єднати, тобто виконати дію додавання (рис. 1). Під час пояснення дітей педагог підкреслює, що стрілки ведуть до відповіді і тому числа додаються. Учні легко знаходять зв'язок між графом і арифметичною операцією: 12 + 10 = 22.

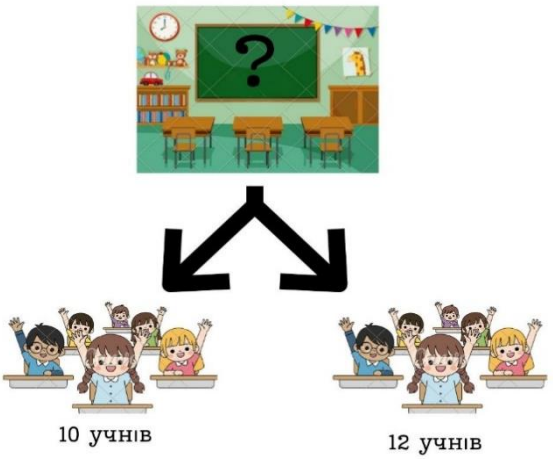

Рис. 1. Ілюстрація за допомогою графа задачі 1.

У завданнях на віднімання граф використовується для відтворення процесу зменшення або знаходження різниці.

Задача 2. У кошику було 15 яблук. З'їли 6 яблук. Скільки яблук залишилось?.

Граф будується таким чином, що початкове число 15 є головною вершиною, з якої відокремлюється 6, а результат позначається окремою вершиною (рис. 2). Використання такого графа допомагає учням

усвідомлювати, що від більшого числа потрібно відняти менше, тобто виконати дію віднімання: 15 – 6 = 9.

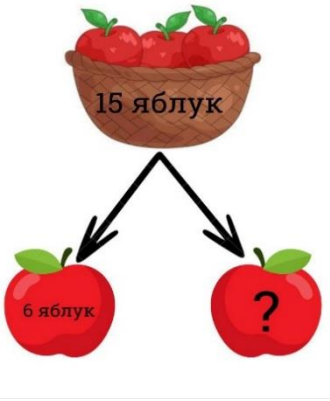

Рис. 2. Ілюстрація за допомогою графа задачі 2.

Задача 3. У Марійки 8 олівців, а у Софійки – 5. На скільки більше олівців має Марійка?.

Граф відображає дві вершини з числами 8 і 5, між якими є ребро, спрямоване на знаходження різниці. Окрема вершина з запитанням позначає шукане значення. Цей запис задачі (рис. 3) допомагає учням розуміти, що потрібно порівняти два числа та з'ясувати, на скільки одне більше за інше, тобто потрібно виконати віднімання: 8 – 5 = 3.

Рис. 3. Ілюстрація за допомогою графа задачі 3

Наведемо приклад простої задачі на формування змісту дії множення. Задача 4. У Маринки було 3 коробки з грушами. У кожній коробці було по 4 груші. Скільки груш було усього у Маринки?

Учитель на дошці малює (рис. 4) велике коло. Від нього проводить до низу три рівні лінії. Пояснює, що кожна лінія – це стежка,яка веде до однієї із трьох коробок Маринки. Кількість стежок завжди така, яка і кількість коробок. На кінці кожної стежки слід намалювати по одному маленькому колі. Це самі коробки. У кожне таке коло вчитель вписує цифру 4 [4, с. 31].

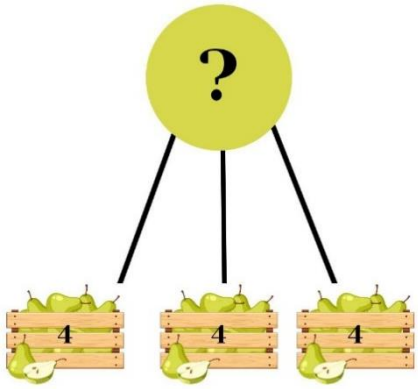

Рис. 4. Ілюстрація за допомогою графа задачі 4.

Задача 5. Дві білочки розділили між собою порівну 6 горішків. По скільки горішків одержала кожна білочка?.

Учитель малює два вузли графа, що символізують білочок, та біля кожного вузла розміщує по три горішки (рис. 5). Учні спершу рахують горішки біля одного вузла, потім бачать, що обидві отримали однакову кількість (6 : 2 = 3). Для закріплення можна дати аркуші з порожніми вузлами графа, запропонувати учням самостійно розставити горішки та провести лінії від спільної кількості до кожного вузла.

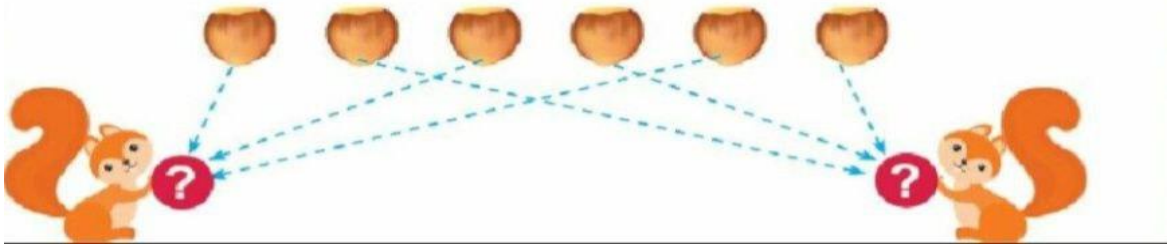

Рис. 5. Ілюстрація за допомогою графа задачі 5.

Приклад використання графа під час розв’язування простої задачі на кратне порівняння. Задача 6. У коробці 9 фломастерів сині, а 3 — червоні. У скільки разів синіх фломастерів більше, ніж червоних?.

Для наочного розв’язання будуємо граф (рис. 6), де від загальної кількості фломастерів (12) проведено дві вершини: сині (9) та червоні (3).

Така схема дозволяє дітям візуально побачити розподіл предметів і знаючи кількість червоних, ми порівнюємо їх із синіми дією ділення, що дає відповідь: синіх у 3 рази більше.

Важливим є застосування графів і до задач з логічним навантаженням Задача 7. У клоуна Клепи є 2 різні капелюхи (червоний та синій) і 3 різні бантики (жовтий, зелений та рожевий). Скільки різних святкових костюмів може скласти Клепа, якщо він обов’язково одягає один капелюх і один бантик?

Рис. 6. Ілюстрація за допомогою графа задачі 6.

Для пояснення цієї задачі дітям можна використовувати граф як наочну схему: намалювати вузли для капелюхів (червоний і синій) та бантиків (жовтий, зелений, рожевий) і з'єднати кожен капелюх лініями з усіма бантиками (рис. 7).

Рис. 7. Ілюстрація за допомогою графа задачі 7

Кожен «шлях» від капелюха до бантика показує окрему комбінацію святкового костюма. Діти лічать всі шляхи, бачать закономірність і легко знаходять 6 різних комбінацій.

Учителям радять використовувати графи систематично, а не час від часу, поступово залучати учнів до їхнього створення, обирати завдання, зрозумілі й близькі дітям, поєднувати графи з усними поясненнями процесу відшукання розв'язку та підтримувати учнів у поясненні свого методу розв'язання на основі побудованих графів [3].

Висновки. Отже, застосування графів при розв'язанні простих задач у початковій школі сприяє формуванню усвідомленого підходу до пошуку рішень, розвитку логічного мислення та підвищенню навчальної мотивації. Графи є ефективним засобом, який поєднує наочність, логічні міркування та практичну діяльність учнів. Педагог має враховувати психолого-вікові особливості дітей, інтегруючи графічні схеми з наочними матеріалами для оптимізації навчального процесу.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у дослідженні питання використання графів під час розв'язування складених задач.

Література

1. Барна М. Математичне моделювання: крок за кроком : графічне зображення змісту задачі. *Учитель початкової школи.* 2015. №1. С. 18–22.

2. Кабельникова К. В., Раєвська І. М. Методичні підходи до формування математичних дій в учнів початкової школи з труднощами у вивченні математики. *Педагогічні науки*. 2024. № 106. С. 5-12.

3. Основні поняття теорії графів : *UA5.org – Матеріали з IT*. URL: https://ua5.org/information/1967-osnovni-ponyattya-teoriyi-grafiv.html (дата звернення: 22.03.2026).

4. Скворцова С. О., Гаєвець Я. С. Методика формування в молодших школярів загального уміння розв'язувати сюжетні задачі : навч. посіб. Одеса : Університет Ушинського, 2025. 201 с.

5. Скворцова С.О., Онопрієнко О.В. Нова українська школа: методика навчання математики у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів : навч.-метод. посіб. Харків : «Ранок», 2019. 352 с.

УДК 373.3.016..57

ФОРМУВАННЯ STEM-КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Юлія ОЛІЙНИК
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Кременецька обласна гуманітарно-
педагогічна академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: **Наталія ПРИЙМАС** к. н., доцент, доцент кафедри
дошкільної та початкової освіти,
Кременецька обласна гуманітарно-
педагогічна академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Анотація. *У статті розкрито особливості формування STEM-компетентностей у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі. Проаналізовано зміст курсу як ключового елемента Нової української школи, що забезпечує інтеграцію природничої, технологічної, математичної, соціальної та громадянської освітніх галузей. Визначено, що реалізація STEM-підходу здійснюється через дослідницьку, проєктну та проблемно-орієнтовану діяльність, а також із використанням моделі «5E». Окреслено можливості типових освітніх програм і підручників щодо впровадження STEM-елементів та показано їхню варіативність і недостатню системність. Особливу увагу приділено ролі вчителя як фасилітатора навчального процесу та значенню методичного забезпечення, зокрема програми «STEM-Старт». Обґрунтовано, що ефективність формування STEM-компетентностей залежить від комплексного поєднання змістових, методичних і організаційних умов навчання.*

Ключові слова*: інтегрований курс «Я досліджую світ», STEM-освіта, STEM-компетентності, початкова школа, Нова українська школа.*

Постановка проблеми. Освітня система України нині перебуває в стані активного оновлення, що зумовлено потребою підготовки учнів до життя в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій і трансформації науково-технічної сфери. У зв’язку з цим дедалі більшої актуальності набуває STEM-освіта, яка спрямована на формування в учнів інтегрованого підходу до навчання та здатності застосовувати знання з природничих наук, технологій, інженерії й математики для вирішення практичних завдань. В Україні розвиток цього напряму закріплено на державному рівні через відповідні концептуальні документи, що визначають STEM як один із пріоритетів освітньої політики [30; 31]. Особливе значення така модель навчання має в початковій школі, адже саме на цьому етапі закладаються основи дослідницького мислення, пізнавальної активності та наукового світогляду [17; 18; 39].

Важливу роль у впровадженні STEM-підходів у межах Нової української школи відіграє інтегрований курс «Я досліджую світ», який

поєднує зміст кількох освітніх галузей в єдину систему навчання. Такий підхід відходить від традиційної предметної фрагментації та забезпечує цілісне сприйняття учнями навколишнього світу через взаємозв'язок природничих, технологічних, соціальних і здоров'язбережувальних знань [4; 5; 7; 14; 16; 21; 32]. Це створює сприятливі умови для реалізації міждисциплінарного навчання, яке є основою STEM-освіти та сприяє розвитку критичного мислення, дослідницьких умінь і практичної спрямованості навчального процесу [1; 48].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування STEM-компетентностей у початковій школі активно розробляється у вітчизняних і зарубіжних науково-методичних джерелах. У сучасних дослідженнях наголошується на інтеграційному характері STEM-освіти та її ролі у формуванні в учнів умінь застосовувати знання з різних галузей для розв'язання практичних завдань. Зокрема, у працях В. Багашової, Т. Ісак розглянуто загальні засади STEM-освіти та її трансформацію від окремих уроків до інноваційної освітньої моделі [2]. Окрему увагу дослідники приділяють досвіду впровадження STEM-підходів у різних країнах, зокрема ЄС та США, що дозволяє окреслити перспективи адаптації цих практик в українській школі [11]. Важливими є також праці, присвячені організації STEAM- та STEM-проєктів у початковій школі, де підкреслюється роль практико-орієнтованого навчання та міждисциплінарної інтеграції [1; 6].

Окремий напрям досліджень становлять методичні підходи до реалізації інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у контексті Нової української школи. У навчально-методичних посібниках та підручниках (І. Грущинська, І. Большакова, Н. Бібік, Т. Воронцова та ін.) розкриваються можливості формування дослідницьких умінь і STEM-орієнтованих компетентностей через практичну діяльність учнів [3; 5; 8]. Значну увагу приділено також нормативному забезпеченню STEM-освіти, зокрема Державному стандарту початкової освіти та типовим освітнім програмам НУШ, які визначають засади інтегрованого навчання [9; 13]. Методичні рекомендації МОН та ІМЗО конкретизують напрями впровадження STEM-підходів у шкільну практику, акцентуючи на використанні проєктної діяльності, цифрових інструментів і дослідницьких методів навчання [12]. Окремо варто відзначити програму «STEM-Старт», яка пропонує системний підхід до формування STEM-компетентностей у початковій школі через структуровані змістові лінії та проєктну діяльність [14].

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні особливостей формування STEM-компетентностей у процесі опанування курсу «Я досліджую світ».

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтегрований курс «Я досліджую світ» є одним із базових елементів освітньої реформи Нової української школи, який у початковій освіті замінив низку окремих предметів природничого та суспільствознавчого спрямування. Його

впровадження зумовлене потребою формування в молодших школярів цілісного уявлення про навколишній світ, розвитку дослідницьких умінь, спостережливості та критичного мислення, що відповідає сучасним освітнім вимогам [9, с. 8]. На відміну від традиційної предметної системи, де знання подаються розрізнено, інтегрований підхід забезпечує міждисциплінарний зв'язок і дає можливість учням усвідомлювати взаємозалежність природних, соціальних і технічних явищ [3, с. 6].

Зміст навчального курсу «Я досліджую світ» охоплює кілька взаємопов'язаних освітніх галузей: природничу, технологічну, соціальну та здоров'язбережувальну, а також громадянську й історичну складові [13, с. 12]. Така багатовимірна структура дозволяє розглядати один і той самий об'єкт або явище з різних позицій. Наприклад, під час вивчення води учні знайомляться з її фізичними властивостями, способами використання в побуті та промисловості, значенням для здоров'я людини, а також її роллю в культурних і регіональних традиціях [4, с. 34; 5, с. 28]. Подібний підхід сприяє подоланню фрагментарності знань і робить навчання більш осмисленим та наближеним до реального життя молодших школярів.

У межах курсу значна увага приділяється розвитку дослідницьких навичок молодших школярів. Учні поступово опановують уміння ставити запитання, висувати припущення, планувати прості спостереження, фіксувати отримані результати та формулювати висновки [8, с. 56]. Такі види діяльності створюють основу для розвитку елементів наукового мислення та забезпечують плавний перехід до системного вивчення природничих дисциплін у наступних класах. Навчальні завдання, наприклад спостереження за проростанням насіння або порівняння властивостей різних речовин, сприяють формуванню в учнів уміння аналізувати явища навколишнього світу та робити узагальнення на основі власного досвіду [4, с. 78].

Технологічна складова курсу реалізується через практико-орієнтовану діяльність, що передбачає конструювання, моделювання та виготовлення простих виробів. У процесі роботи учні використовують різноманітні матеріали (папір, картон, пластилін, природні об'єкти та елементи конструкторів) і засвоюють базові технологічні операції, зокрема розмічання, вирізання, згинання та з'єднання деталей [5, с. 92]. Важливим є також навчання роботи з простими схемами й інструкціями, що сприяє розвитку просторового мислення та уважності. Така діяльність формує початкові елементи інженерного мислення й технологічної грамотності, які є важливою складовою STEM-компетентностей [10, с. 20].

Важливе значення для організації навчання курсу «Я досліджую світ» мають типові освітні програми для 1–4 класів, розроблені під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна й затверджені наказом МОН № 743 від 12.08.2022 р. [13]. Вони формують загальну основу для інтегрованого навчання та створюють передумови для впровадження STEM-елементів, однак

відрізняються за рівнем методичної деталізації. Програма О. Савченко більше орієнтована на формування ключових компетентностей через інтеграцію змісту та використання дослідницьких методів, проте STEM-завдання мають переважно рекомендаційний характер і значною мірою залежать від підручників і підготовки вчителя. Натомість програма Р. Шияна є більш гнучкою, надає вчителю ширші можливості у виборі форм і методів навчання, що створює кращі умови для впровадження проєктної діяльності, міждисциплінарних завдань і цифрових інструментів [9, с. 15; 13]. Водночас обидві програми не містять системного опису STEM-реалізації, що зумовлює потребу в додаткових методичних ресурсах.

Практична реалізація STEM-підходів значною мірою забезпечується підручниками курсу «Я досліджую світ» для 1–4 класів [3; 4; 5; 8]. Їхній аналіз для 2 класу показує різні моделі інтеграції STEM-змісту: у підручнику І. Большакової та М. Пристінської дослідницькі елементи подано через окремі теми, пов’язані з експериментами та вимірюваннями [5]; у підручнику Н. Бібік та Г. Бондарчук STEM-орієнтація реалізується системно через рубрику «Проводимо дослідження» [3]. Це свідчить про різний рівень STEM-насиченості навчальних матеріалів і необхідність цілеспрямованого відбору завдань учителем.

Окремо варто відзначити програму курсу за вибором «STEM-Старт» (І. Потапенко та ін.), яка є більш системним інструментом впровадження STEM-освіти в початковій школі [14]. Вона містить чітко структуровані змістові лінії, передбачає виконання STEM-проєктів і пропонує готові методичні сценарії занять. Завдяки цьому вона може ефективно доповнювати курс «Я досліджую світ», забезпечуючи більш цілісне формування STEM-компетентностей у молодших школярів.

Автори навчально-методичного посібника «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» підкреслюють, що ефективна STEM-інтеграція передбачає зміну ролі педагога: учитель має виступати не лише джерелом знань, а й організатором і фасилітатором дослідницької діяльності учнів, допомагаючи їм встановлювати міждисциплінарні зв’язки [7, с. 67]. Практичний досвід показує, що такий підхід підвищує навчальну мотивацію молодших школярів і сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу незалежно від обраних підручників [11, с. 48].

Згідно з методичними рекомендаціями Інституту модернізації змісту освіти щодо розвитку STEM-освіти у 2025/2026 навчальному році, закладам освіти рекомендується створювати STEM-осередки, а вчителям — активно використовувати STEM-орієнтовані завдання в межах чинних програм, облаштовувати навчальні куточки досліджень, залучати LEGO-конструктори, цифрові лабораторії та онлайн-ресурси [12, с. 12–14].

В основі STEM-підходу лежить діяльнісний принцип «навчання через відкриття», за якого учні здобувають знання не в готовому вигляді, а через

експериментування, дослідження та розв'язання практичних завдань [1, с. 29]. Однією з провідних форм реалізації цього підходу в курсі «Я досліджую світ» є дослідницька діяльність, що передбачає проведення простих експериментів і встановлення зв'язків між природничими явищами, математичними вимірюваннями та технологічними процесами. Наприклад, під час вивчення теми «Ґрунт» учні виконують досліди з визначення його складу та властивостей, фіксують результати у таблицях і обговорюють їх практичне значення, що забезпечує інтеграцію природничого й математичного компонентів навчання [4, с. 56].

Важливою формою STEM-навчання є також проєктна діяльність, яка дає змогу поєднувати знання з різних освітніх галузей для розв'язання практичних завдань. Навчальні проєкти в курсі «Я досліджую світ» мають чітку структуру (планування, дослідження, робота в групах, презентація результатів і рефлексія) та спрямовані на формування дослідницьких і комунікативних умінь [2, с. 3]. Наприклад, у проєкті про Сонце учні досліджують природні явища, створюють наочні продукти, працюють з інформацією та узагальнюють дані, що забезпечує комплексну реалізацію STEM-компетентностей [2, с. 2].

Сучасна методика STEM-навчання також активно використовує модель уроку «5Е», яка передбачає поетапне залучення учнів до дослідження: від мотивації та експериментування до пояснення, застосування знань і оцінювання результатів [6, с. 18]. Такий підхід дозволяє організувати навчання навколо реальної проблеми, що стимулює пізнавальну активність і критичне мислення. У межах теми «Вода», наприклад, учні можуть моделювати способи її очищення, поєднуючи знання з природничих, математичних і технологічних дисциплін.

Ефективність STEM-освіти підсилюється також проблемно-орієнтованим навчанням, коли учням пропонується реальна життєва ситуація без готового рішення. Важливу роль відіграє й групова робота, яка у STEM-навчанні передбачає розподіл ролей і функцій між учнями, що розвиває співпрацю, відповідальність і навички командної взаємодії [2, с. 3].

Методичні рекомендації щодо впровадження STEM-освіти підкреслюють необхідність системного використання таких завдань у курсі «Я досліджую світ» та їх інтеграції як у навчальну, так і позаурочну діяльність [12, с. 12–13]. Особлива увага приділяється формуванню в учнів умінь фіксувати та аналізувати результати досліджень за допомогою таблиць, схем і діаграм, що сприяє розвитку не лише природничої, а й математичної грамотності.

Висновки. Отже, курс «Я досліджую світ» у початковій школі є базовим дидактичним інструментом формування STEM-компетентностей, оскільки його інтегрований зміст забезпечує поєднання природничої, технологічної, математичної, соціальної та громадянської освітніх галузей. Така структура створює умови для цілісного сприйняття учнями

навколишнього світу, розвитку дослідницьких умінь, критичного мислення та здатності встановлювати міждисциплінарні зв'язки. Реалізація STEM-підходу в межах курсу відбувається через дослідницьку, проєктну та проблемно-орієнтовану діяльність, що сприяє переходу від засвоєння готових знань до їх самостійного відкриття в практичній діяльності.

Водночас ефективність формування STEM-компетентностей значною мірою залежить від навчально-методичного забезпечення та професійної готовності педагога до інтегрованого навчання. Типові освітні програми та підручники забезпечують лише різний рівень STEM-інтеграції, що потребує від учителя свідомого добору завдань і форм роботи.

Перспективним напрямом є системне використання проєктних технологій, моделі «5E», проблемного навчання та спеціалізованих курсів типу «STEM-Старт», а також розвиток матеріально-технічної бази й методичної підтримки педагогів.

Література

1. Андрієвська В., Олефіренко Н. Алгоритми навколо нас. Особливості організації STEAM-проєкту. *Учитель початкової школи*. 2020. № 5/6. С. 28– 30.
2. Багашова В., Ісак Т.. STEM-освіта – від уроку до інновації. *Наукові записки Малої академії наук України: зб. наук. праць*. 2017. Вип.10. С. 183-196.
3. Бібік Н. М., Бондарчук Г. П., Корнієнко М. М. та ін. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 3 класу (у 2-х частинах). Харків : Ранок, 2020. 256 с.
4. Біда Д. Д., Коршунова О. В. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 2 класу (у 2-х частинах). Київ : ВД «Освіта», 2024. 192 с.
5. Большакова І. О., Пристінська М. С. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 2 класу (у 2-х частинах). Харків : Ранок, 2024. 240 с.
6. Бондаренко О. STEM-марафон у початковій школі. Початкова школа. 2020. № 5/6. С. 44–45.
7. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. та інші. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу». Київ. : Видавництво «Алатон», 2019. 128 с.
8. Грущинська І. В., Хитра З. М., Морзе Н. В. та ін. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 2 класу (у 2-х частинах). Київ : Оріон, 2024. 216 с.
9. Державний стандарт початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2019 № 688. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text (дата звернення: 01.04.2026).
10. Кіт І. В., Кіт О. Г. Пропедевтика вивчення робототехніки у початковій школі. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2018. № 2. С. 19–23.
11. Коваленко О., Сапрунова О. STEM-освіта : досвід упровадження в країнах ЄС та США. Рідна школа. 2016. Квітень. № 4 (1036). С. 46–50.
12. Методичні рекомендації щодо розвитку STEM-освіти в закладах загальної середньої та позашкільної освіти у 2025/2026 навчальному році. Лист ІМЗО від 18.07.2025 № 21/08-624. URL: https://imzo.gov.ua/stem-osvita/ (дата звернення: 12.03.2026).
13. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 1 - 2 клас (Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22) (https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli)

https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf (дата звернення: 01.04.2026).
14. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 1-2 клас (Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22) (https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli)
https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1 4klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Shyyan.pdf (дата звернення: 01.04.2026).
15. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 3- 4 клас (Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22) (https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli)
https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4 klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf (дата звернення: 01.04.2026).
16. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 3- 4 клас (Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22) (https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli)
https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Shyyan.pdf (дата звернення: 01.04.2026).
17. STEM-Старт: навчальна програма курсу за вибором для 1-4 класів закладів загальної середньої освіти. Авт. Потапенко І.В., Дубовик О.А., Онопрієнко О.В. Протокол № 6 від 06.06.2024. URL: https://imzo.gov.ua/ (дата звернення: 22.03.2026).

УДК 373.2.091.31:005.8

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анастасія ЦИБРИНСЬКА
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: **Оксана ШВЕЦЬ**, к. пед. н., доцент, доцент кафедри
дошкільної та початкової освіти
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Анотація. *У статті розкрито особливості та значення проєктної діяльності як інноваційної технології в закладах дошкільної освіти. Авторкою розглянуто вихвачення понять «проєкт», «проектна діяльність», «проектна діяльність у ЗДО». Розглянуто основні етапи реалізації проєкту та представлено рівні реалізації проектної діяльності в ЗДО. Окреслені види та тематика проектів у ЗДО. Описана роль вихователя в супроводі дитячих ініціатив.*

Визначено, що проєктна діяльність сприяє формуванню цілісної картини світу у дітей дошкільного віку, розвитку пізнавальної активності, критичного мислення та соціальних навичок.

Ключові слова: *проєктна діяльність, заклад дошкільної освіти, дитина дошкільного віку, вихователь, інтегроване навчання, пізнавальна активність.*

Постановка проблеми. Трансформація сучасної освіти вимагає відходу від репродуктивних методів навчання на користь тих, що стимулюють суб’єктність дитини. У контексті дошкільної освіти особливої актуальності набуває пошук форм організації освітнього процесу, які дозволяють дитині не просто отримувати знання, а самостійно «відкривати» їх через практичну діяльність. Проєктна діяльність є одним із найбільш ефективних інструментів, що забезпечує єдність виховних, освітніх і розвивальних цілей, проте її впровадження часто гальмується через недостатню методичну підготовку вихователів закладів дошкільної освіти або формальний підхід до реалізації проєктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання проєктної діяльності в освіті завжди було предметом досліджень науковців. Зокрема, теоретичні засади методу проєктів закладені в працях Н. Гавриш та С. Васильєвою [2]. Питаннями інтеграції змісту дошкільної освіти через проєкти займалися О. Кононко [4], М. Машовець та І. Стеценко [5].

Сучасні аспекти використання психологічного супроводу проектної діяльності, застосування цифрових інструментів та STEM-елементів у проєктах висвітлюються в роботах Т. Пироженко [6] та І. Стеценко та ін. [7].

Мета статті – обґрунтувати педагогічну ефективність проєктної діяльності в закладах дошкільної освіти та визначити алгоритм успішної реалізації освітніх проєктів у роботі з дітьми дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. У закладах дошкільної освіти важливо створити такий освітній простір, який дає змогу підготувати дітей до майбутнього навчання в школі з опорою на сучасні форми роботи. Сам же проєкт являє собою обмежену у часі й чітко спрямовану зміну конкретної системи, яка має відповідати встановленим вимогам щодо якості результатів, визначеним ресурсним обмеженням та специфічній організаційній структурі [2, с. 12].

У контексті освітньої діяльності проєкт розглядається як «спеціально спланована педагогом та самостійно виконана дітьми послідовність дій, що завершується створенням творчого продукту» [3, с. 99]. З огляду на вище вказане, проєктна діяльність постає як одна з форм організації освітнього середовища, що включає в себе поєднання дослідницьких, пошукових і проблемно-орієнтованих методів. Важливо, що її головне завдання полягає у сприянні самореалізації дитини, розвитку її інтелектуальних і творчих можливостей, формуванні самостійності та критичного мислення через вирішення практично значущих завдань.

На сучасному етапі актуальність впровадження проєктної діяльності в закладах дошкільної освіти (далі – ЗДО) зумовлена суттєвими змінами в освітніх підходах і викликами сьогодення. Це не просто сучасний тренд, а дієва відповідь на запити суспільства, спрямована на формування особистості, яка володіє здатністю до самонавчання та гнучкої адаптації до змінного середовища. У межах ЗДО проєктна діяльність розглядається як процес спільної взаємодії дорослих із дітьми, який передбачає чітко визначену мету, послідовне планування й обов'язкове досягнення кінцевого продукту [7, с. 112].

У цьому контексті проєктна діяльність є особливо ефективною завдяки таким своїм властивостям:

1. спрямованість на розвиток ключових компетентностей дитини замість простого накопичення знань;
2. забезпечення інтеграції різних освітніх напрямів (зокрема, соціальної адаптації дитини, природничо-пізнавального розвитку та сенсорного сприйняття) [6, с. 203].

У сучасних умовах пріоритетним стає розвиток навичок взаємодії, які часто перевищують важливість суто академічних знань. Завдяки проєктному методу діти дошкільного віку мають можливість розвивати такі ключові вміння:

– - *комунікативність і вміння співпрацювати*: спільна робота в колективі, вирішення конфліктів і розподіл відповідальності;

– - *здатність до критичного мислення*: постановка й аналіз запитань на кшталт «чому?» і «як?»;

– - *креативність*: створення унікальних творчих продуктів, таких як макети, книжки чи сценічні постановки [2, с. 13].

Традиційна педагогічна модель, яка базується на сприйнятті вихователя як єдиного джерела знань, поступово відходить на другий план. Натомість проєктна діяльність активно залучає дитину до освітнього процесу. Завдяки цьому: дитина самостійно обирає тему для роботи або підтримує запропоновану ідею, що значно підвищує її внутрішню мотивацію; змінюється роль педагога: від пасивного носія знань він трансформується у партнера й фасилітатора, який підтримує дитину у пошуку відповідей і вирішенні проблем замість надання готових рішень. Таким чином, проєктна діяльність виступає не лише інструментом формування ключових компетентностей дітей дошкільного віку, але й платформою для плекання суспільно необхідних навичок нового покоління.

Проєктна діяльність слугує важливою основою для впровадження STEM-технологій, адже завдяки проєктам діти дошкільного віку знайомляться з елементами робототехніки, конструювання та природничих експериментів. Цей підхід є надзвичайно актуальним для підготовки до навчання в Новій українській школі. Часто проєкти виходять за межі власне ЗДО, адже залучення батьків до пошуку інформації чи створення кінцевого продукту сприяє зміцненню зв'язку між закладом дошкільної освіти та сім'єю. Це допомагає створити єдиний освітній простір, де взаємодія відбувається на всіх рівнях. Опишемо основні етапи реалізації проєкту:

1. *Підготовчий (мотиваційний).* Вихователь організовує проблемну ситуацію, викликаючи у дітей інтерес і бажання досліджувати. На цьому етапі застосовується модель «трьох запитань»: «Що ми вже знаємо?», «Що хочемо дізнатися?», «Як це можна зробити?».

2. *Планування.* Учасники разом визначають джерела інформації, складають перелік необхідних матеріалів та розподіляють ролі й обов'язки.

3. *Практичний.* Передбачає виконання практичних завдань, серед яких проведення експериментів, спостережень, творчих робіт чи організація екскурсій.

4. *Презентаційний.* Демонстрація результатів роботи через виставки, вистави, створення книг чи альбомів.

5. *Рефлексивний.* Аналіз досягнутих результатів, обговорення того, що вдалося реалізувати, а також генерування нових ідей для наступних проєктів [7. с. 113].

Ефективність такого проєкту полягає у його інтегрованості. Один проєкт може одночасно охоплювати аспекти мовленнєвого, логіко-математичного, природничого та художньо-естетичного розвитку. Ключовою ж умовою успішної його реалізації є роль вихователя, адже він має бути не просто носієм знань, а партнером і фасилітатором, що допомагає дітям відкривати нове й самостійно шукати відповіді на запитання. Представимо рівні реалізації проектної діяльності в ЗДО у табл. 1.

Таблиця 1

Рівні реалізації проектної діяльності в ЗДО

[складено на основі джерел 1; 4; 6]

Рівень	Роль дитини в проєкті	Роль вихователя у проєкті
Наслідувально-виконавчий (3-4 роки)	Бере участь у запропонованих іграх та вправах.	Повністю координує процес, пропонує ідеї.
Розвивальний (4-5 років)	Виявляє самостійність у виборі засобів реалізації.	Спільно з дитиною планує етапи проєкту.
Творчий (5-6 років)	Самостійно ставить проблему, шукає методи розв’язання.	Виконує роль консультанта та натхненника.

Важливість проєктної діяльності в ЗДО полягає в її здатності зробити освітній процес динамічним, практично орієнтованим і максимально відповідним реальним потребам дитини. Це сприяє формуванню якісного зв'язку між дошкільною освітою та початковою школою. Тематика проєктів у закладах дошкільної освіти повинна бути тісно пов’язаною із життєвим досвідом дошкільника, викликати позитивний емоційний відгук і заохочувати до активної діяльності. Наведено класифікацію тем проєктів відповідно до освітніх напрямів та їхнього впливу на розвиток пізнавальної сфери дитини:

1. *Природничо-екологічні проєкти*: «Таємниці краплинки води», «Город на підвіконні: від насінини до плоду», «Чому сонечко гріє?», «Сортуємо сміття – рятуємо планету», «Пташина їдальня».

2. *Соціально-громадянські та патріотичні проєкти:* «Моє дерево роду», «Професії моїх батьків», «Скарби мого міста/села», «Українська хата гостями багата», «Хто такий захисник?».

3. *Науково-технічні (STEM) проєкти:* «Лабораторія маленького дослідника (повітря, магніти)», «Будуємо місто майбутнього з LEGO», «Як працює робот?», «Чому літає літак?», «Паперовий конструктор».

4. *Мистецько-естетичні проєкти:* «Жива казка (театралізація)», «Колір мого настрою», «Музика дощу», «Малюємо піском», «Дизайн дитячої кімнати».

У ЗДО проєктна діяльність є потужним інструментом для стимулювання пізнавального розвитку дитини, оскільки вона сприяє її переходу від пасивного слухання до активної дослідницької діяльності. У межах проєкту дитина дошкільного віку не лише спостерігає об’єкт, але й активно взаємодіє з ним. Наприклад, у рамках дослідження про воду вона не просто слухає про процеси заморожування й розморожування льоду, але виконує ці дії самостійно. Це сприяє розвитку наочно-дійового та наочно-образного мислення.

Проєктна діяльність дозволяє дитині пройти всі етапи наукового пізнання:

1. Формулювання гіпотез, як-от: «Що станеться, якщо не поливати квітку?».

2. Пошук інформації через бесіду з дорослими, перегляд відеоматеріалів.

3. Аналіз отриманих результатів і формування висновків про причини певних явищ. Коли тема проєкту викликає в дитини інтерес, у ній з'являється справжня жага до знань. Це мотивує до розвитку довільної уваги та пам'яті, адже дитина засвоює інформацію не через примус, а тому, що вона потрібна для реалізації її ідей.

Інтегрований підхід у проєктах, де одна тема охоплює різні аспекти, допомагає дитині бачити знання як цілісну систему взаємозв'язків між предметами й явищами. Робота в команді над проєктом привчає дитину дошкільного віку враховувати думки інших, ділити обов'язки, співпрацювати та радіти спільним досягненням. Це розвиває комунікативні навички, що є важливою складовою пізнавальної активності. Проєктна діяльність також створює «ситуацію успіху», де допитливість і зусилля винагороджуються позитивними емоціями від досягнутого результату. Завдяки цьому закладається важлива основа для подальшого ефективного навчання у школі, де самостійне здобуття знань стає ключовою навичкою.

Висновки. Таким чином, проєктна діяльність є потужним засобом індивідуалізації освітнього процесу в ЗДО. Вона дозволяє враховувати інтереси кожної дитини, стимулює самостійність та формує первинні навички дослідницької поведінки.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці методичного супроводу для реалізації довготривалих екологічних та STEM-проєктів у дошкіллі.

Література

1. Бєлєнька Г. В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя в умовах інновацій. *Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи*. 2023. С. 45–52.

2. Гавриш Н. В., Васильєва С. А. Проєктний підхід в освіті дошкільників: теорія і практика. *Дошкільне виховання*. 2022. № 4. С. 12–18.

3. Гавриш Н. В. Технологія освітніх проєктів. *Методичний посібник для вихователів*. Київ: Видавничий дім «Слово», 2022. 160 с.

4. Кононко О. Л. Суб'єктна позиція дитини в проєктній діяльності: методичні рекомендації. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 61. Т. 2. С. 145–151.

5. Машовець М. А., Стеценко І. Б. Інноваційні моделі організації освітнього середовища ЗДО: від ігрової до проєктної діяльності. *Педагогічний часопис Волині*. 2024. № 1 (32). С. 88–95.

6. Піроженко Т. О. Психологічний супровід проєктної діяльності як чинника соціалізації дошкільника. *Вісник психології і педагогіки*. 2025. № 28. С. 203–210.

7. Стеценко І. Б. Проєктна діяльність як засіб інтеграції змісту освіти в ЗДО. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 68. Т. 2. С. 112–117.

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У ВИКЛИКАХ СЬОГОДЕННЯ

УДК 373.2.015.31:31

АНАЛІЗ ПРОГРАМОВИХ ЗАВДАНЬ ІЗ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ЯВИЩАМИ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Мар'яна КАРПЕНКО
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: **Валентина БЕНЕРА**
д. пед. наук, професор, завідувачка кафедри дошкільної та початкової освіти
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Анотація. *У статті здійснено порівняльний аналіз програмових завдань із ознайомлення дітей дошкільного віку з явищами суспільного життя. З'ясовано, що програмові завдання спрямовані на забезпечення всебічного соціального розвитку дітей дошкільного віку, формування у них позитивного ставлення до суспільного життя, почуття відповідальності та патріотизм.*

Прогнозовано, що діяльнісний, особистісно-орієнтований підхід сприятиме формуванню у дітей дошкільного віку цілісних уявлень про суспільне життя, розвитку соціальних навичок, патріотичних почуттів, моральних цінностей та почуття відповідальності за спільноту, підготовці їх до активного і свідомого життя в українському суспільстві. Окреслено перспективи наукового дослідження.

Ключові слова: *соціалізація, суспільне життя, ідентичність, символи та традиції, національна свідомість.*

Постановка та актуальність проблеми. В умовах сучасних викликів задля перспектив розвитку дошкільної освіти виникає необхідність оновлення підходів до організації освітньої роботи, зокрема по ознайомленню дітей із явищами суспільного життя.

У дошкільному віці відбувається активне становлення світогляду дитини, формування її первинних уявлень про суспільні процеси, роль людини в них, національні цінності, а також соціальні норми та правила. Ознайомлення з явищами суспільного життя сприяє соціалізації дитини, її інтеграції у спільноту, формуванню почуття гордості за рідний край, народ і Батьківщину.

Ознайомлення дітей із явищами суспільного життя дозволяє виховати активного, відповідального та допитливого громадянина, який поважає культурну спадщину, традиції та соціальні цінності. Серед явищ суспільного життя особливе місце займають рідний край і Батьківщина, адже їхнє вивчення сприяє формуванню у дітей почуття патріотизму, любові до рідної землі та гордості за національну спадщину. Усвідомлення своєї належності

до певної культури та народу є першим кроком до гармонійної інтеграції в суспільне життя.

Аналіз останніх досліджень щодо соціалізації дітей дошкільного віку знайшло відображення у працях низки науковців (Н. Бібік, Л. Божович, А. Богуш, В. Бенера, Н. Гавриш, А. Мудрик, О. Савченко та ін.), які досліджували проблеми соціального розвитку дітей, виховання суспільної свідомості та формування ціннісних орієнтацій.

Низка сучасних вчених акцентують увагу на тому, що процес соціалізації дитини дошкільного віку є базою для її подальшого гармонійного розвитку. Що саме через взаємодію із соціальним середовищем дитина отримує первинні знання про суспільство. Це дає змогу їй поступово усвідомлювати значення соціальних норм, правил, а також важливість дотримання певних етичних стандартів. Такі уявлення стають основою для формування особистісної культури дитини. Однак питання ефективного ознайомлення дітей дошкільного віку з явищами суспільного життя потребує подальшого вивчення та систематизації. Актуальність дослідження, його значення для формування у дітей дошкільного віку соціальної свідомості, усвідомлення національної ідентичності та моральних цінностей обумовили вибір мети статті.

Мета статті: здійснити порівняльний аналіз програмових завдань із ознайомлення дітей дошкільного віку з явищами суспільного життя та окреслити перспективи наукового дослідження.

Виклад основного матеріалу. Проблема ознайомлення дітей дошкільного віку з явищами суспільного життя є однією з центральних у сучасній педагогіці. В центрі наукових досліджень науковців актуальні питання формування національної свідомості дошкільників (Н. Пушкар) [11], завдання, засоби, методи та прийоми ознайомлення дітей передшкільного віку із Батьківщиною (В. Бенера, Н. Маліновська) [2; 12], особливості виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в умовах війни (В. Матіяш, В. Богута, В. Бондаренко) [8], формування патріотизму здобувачів дошкільної освіти засобами музейної педагогіки в умовах воєнного стану (О. Марчук, Т. Пагута, М. Ковалець, І. Левченко) [7] та ін.

У сучасній науково-педагогічній літературі цьому питанню приділяється значна увага, адже формування соціальних уявлень у дітей дошкільного віку закладає основи для їхньої подальшої інтеграції у суспільство. Вчені А. Богуш, Л. Варяниця, Н. Гавриш підкреслюють важливість соціального оточення в процесі розвитку дитини, стверджуючи, що взаємодія з іншими людьми є ключовим фактором формування особистості. На їх думку, вихователі мають враховувати вікові та індивідуальні особливості дітей, оскільки рівень їхнього розуміння суспільних явищ залежить від когнітивного розвитку [2, с. 122].

Особлива увага в дослідженнях вчених Т. Пониманської, О. Савченко та ін. при ознайомленні дітей із суспільними явищами приділяється поняттю

ідентичності, яке починає формуватися у дошкільному віці. Ознайомлення із явищами суспільного життя допомагає дитині усвідомлювати себе як частину певної спільноти. Це включає розуміння своєї національної, культурної та соціальної приналежності. В. Бенера, Н. Маліновська наголошують, що саме у дошкільному віці закладаються основи соціалізації, які визначають здатність дитини до адаптації у суспільстві [1, с. 194]. Важливо зауважити, що знайомство з історією, символами та традиціями рідного краю допомагає дитині усвідомлювати себе частиною своєї країни, що сприяє формуванню національної свідомості дітей дошкільного віку.

Науковці-практики одностайно наголошують на вагомості діяльнісного підходу до реалізації програмових завдань із ознайомлення дітей дошкільного віку з явищами суспільного життя на практиці у сучасному ЗДО: О. Білан [3] у програмі розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля», В. Воронов, К. Ковальчук, Н. Піканов, О. Рейпольська, С. Сисоєва [4] у програмі освіти дітей раннього та дошкільного віку «Освіта і піклування / Education & Care», Л. Калуська [6] у комплексній програмі розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник», Т. Пироженко [9] в освітній програмі «Впевнений старт» для дітей дошкільного віку та програмі національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку «Україна – моя Батьківщина» [10].

Ознайомлення з рідним краєм і Батьківщиною є важливим етапом соціалізації дитини, який закладає основу для подальшого гармонійного розвитку, формує почуття відповідальності за довкілля та суспільство, а також забезпечує інтеграцію у національну спільноту.

Вчені зауважують, що знайомство з рідним краєм і Батьківщиною у передшкільному віці спрямоване не лише на передачу знань про природні, культурні та історичні особливості країни, але й на розвиток емоційного ставлення до неї. Цей процес є складовою загальної соціалізації, оскільки формує у дитини первинні уявлення про суспільство, взаємозв'язок між людьми, а також виховує відповідальність за довкілля, громаду та національну спадщину. Рідний край стає першим джерелом дитячого досвіду, через який вона починає пізнавати більш широке поняття Батьківщини [12, с. 204].

Отже, логіко-системний аналіз програмових завдань (на табл. 1) у варіантах чинних програм для ЗДО прогнозує формування у дітей дошкільного віку уявлень про явища суспільного життя і є фундаментальною основою їхньої соціалізації, морального та етичного розвитку. Ознайомлення з соціальними нормами, культурними традиціями, правилами поведінки та взаємодії допомагає дітям усвідомлювати себе частиною суспільства, розвиває емпатію, відповідальність та повагу до інших. Цей процес сприяє розширенню кругозору, формуванню патріотичних почуттів, соціальної свідомості та екологічної відповідальності. Тобто, формування уявлень про явища суспільного життя – це не лише важлива складова виховання, але й

інструмент, що забезпечує гармонійний розвиток особистості дитини дошкільного віку.

Таблиця 1

АНАЛІЗ ПРОГРАМОВИХ ЗАВДАНЬ ІЗ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ЯВИЩАМИ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Назва програми	Програмові завдання
Комплексна програма розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку «Соняшник» (2023 р.)	формування у дітей знань про місто (село), де вони народились і живуть, їхню Батьківщину – Україну; ознайомлення дітей із головними вулицями та визначними місцями, пам'ятками культури, мистецтва та архітектури рідного міста (села); ознайомлення дітей із звичаями, традиціями, календарно-обрядовими святами та заохочення їх до участі у таких дійствах; залучення дітей до культурної спадщини українського народу через знайомство з народною творчістю та декоративно-ужитковим мистецтвом [6, с. 72].
Програма освіти дітей раннього та дошкільного віку «Освіта і піклування / Education and care» (2021 р.)	формування знань про державні символи України – Тризуб, Прапор і Гімн, а також про традиційний національний одяг, житло, народну іграшку та предмети декоративно-ужиткового мистецтва, їхнє використання у повсякденному житті; ознайомлення із народними символами (вишиванка, вінок тощо) та з календарно-обрядовими та державними святами (День святого Миколая, Різдво, День Незалежності, Великдень, Новий рік, день народження) й традиціями, що допомагають формувати у дітей почуття національної ідентичності та поваги до культурної спадщини рідного краю та Батьківщини [4, с. 44].
Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку «Україна – моя Батьківщина» (2016 р.)	формування знань про державні символи України, а також про традиційний національний одяг, житло, календарно-обрядові та державні свята, народну іграшку та предмети декоративно-ужиткового мистецтва, їхнє використання у повсякденному житті; формування у дітей почуття національної ідентичності, любові до рідної землі, краю, поваги до культурної спадщини українського народу [10, с. 66].
Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» (2021 р.)	в освітній лінії «Дитина в соціумі» визначено завдання щодо ознайомлення дітей із рідним краєм і Батьківщиною: – розширювати обсяг знань дітей про Україну, її столицю, історію, культуру, видатних людей; – залучати дітей до української національної обрядовості, підготовки і проведення народних свят, ігор; – формувати уявлення про національне мистецтво, народні промисли, українську національну кухню; – ознайомлювати дітей із традиціями і звичаями в Україні [3, с. 122].
Програма України «Впевнений старт» (2023 р.)	формування знань про державні символи та їхнє значення, а також про народні символи, такі як вишиванка, калиновий вінок тощо; ознайомлення дітей із традиційними українськими святами, залучення до участі в святкових заходах, які сприяють усвідомленню дітьми значущості національної культури; формування уявлень про народне мистецтво, декоративно-ужиткове ремесло та творчість видатних українських митців, що сприяє розвитку у дітей любові до рідної землі, гордості за її досягнення та шанобливого ставлення до національної спадщини [9, с. 42].

Отже, програмові завдання спрямовані на забезпечення всебічного соціального розвитку дітей дошкільного віку, формування у них позитивного ставлення до суспільного життя, почуття відповідальності та патріотизм. Аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати, що основними завданнями ЗДО щодо ознайомлення дітей із явищами суспільного життя є формувати уявлення дітей про базові поняття суспільного життя, виховувати любов до рідного краю та Батьківщини, формувати морально-етичні норми поведінки, розвивати соціальну свідомість та активну громадянську позицію, розвивати толерантність та повагу до різноманітності, розвивати емпатію та соціальні почуття, розвивати уявлення про закони і правила життя у суспільстві, формувати екологічну свідомість в умовах сталого розвитку.

Діяльнісний, особистісно-орієнтований підхід сприятиме формуванню у дітей дошкільного віку цілісних уявлень про суспільне життя, розвитку соціальних навичок, патріотичних почуттів, моральних цінностей та почуття відповідальності за спільноту, підготовці їх до активного і свідомого життя в українському суспільстві.

Системний аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє зауважити, що ефективність процесу ознайомлення дітей передшкільного віку з явищами суспільного життя, залежить від ефективності вибраних вихователем засобів, технологій, методів і прийомів роботи в освітньому процесі ЗДО згідно вимог сьогодення. Вважаємо, що для реалізації програмових завдань із ознайомлення дітей дошкільного віку з явищами суспільного життя у ЗДО має створюватися *національно-патріотичний простір*, який сприятиме формуванню в дітей любові до рідної землі, мови, культури та традицій українського народу. Важливе значення має відповідне оформлення групових кімнат і приміщень закладу – використання державної символіки, народних орнаментів, зображень видатних українців, куточків народознавства, стендів, присвячених історії та культурі України.

Національно-патріотичний простір повинен підтримувати виховання у дітей почуття гордості за свою Батьківщину, почуття належності до українського народу, створювати атмосферу національної єдності та поваги до державних цінностей. Лише такий підхід дозволить формувати у дітей цілісне розуміння суспільного життя, розвивати соціальні навички, патріотичні почуття, моральні цінності та відповідальність за спільноту, готуючи їх до свідомого та активного життя в українському суспільстві.

За результатами проведеного дослідження ми дійшли висновку, що під час організації роботи з ознайомлення дітей дошкільного віку з явищами суспільного життя в умовах сьогодення вихователям слід особливо приділяти увагу вибору програми й ефективних засобів, методів та прийомів роботи з дітьми, створенню позитивного *національно-патріотичного простору* та застосування власного патріотичного прикладу поведінки.

Перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо у розробленні інструментарію експериментального дослідження зазначеної проблематики при виконанні курсової роботи.

Література

1. Бенера В. Є., Маліновська Н. В. Теорія та методика розвитку рідної мови: *навчально-методичний посібник* за кредитно-трансферною системою організації навчального процесу. Вид 3-тє, перевид. К: Видавничий Дім «Слово», 2019. 384 с.

2. Богуш А., Варяниця Л., Гавриш Н. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : *монографія*. Луганськ : Альма-матер. 2016. 368 с.

3. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль: Мандрівець, 2022. 256 с.

4. Воронов В. А., Ковальчук К. В., Піканов Н. В., Рейпольська О. Д., Сисоєва С. О. *Програма освіти дітей раннього та дошкільного віку* «Освіта і піклування / Education & Care». Київ: ФОП В.Б. Ференець, 2021. 130 с.

5. Денисенко Д. С. Патріотичне виховання дошкільнят через ігрові технології. *Інноваційний розвиток сучасної науки та освіти*. 2024. № 2. С. 81–86.

6. Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник» (вид. 3-тє, доп.). Тернопіль : Мандрівець, 2023. 210 с.

7. Марчук О. О., Пагута Т. І., Ковалець М. В., Левченко І. С. Формування патріотизму здобувачів дошкільної освіти засобами музейної педагогіки в умовах воєнного стану. The 4 th International scientific and practical conference «European congress of scientific achievements». Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2024. С. 273–277.

8. Матіяш В. В., Богута В. М., Бондаренко В. В. Особливості виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в умовах війни: морально-етичний аспект. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 13 (18). С. 334–343.

9. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей дошкільного віку : за заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ : Українська академія дитинства, 2023. 80 с.

10. Програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку «Україна – моя Батьківщина». Тернопіль : Мандрівець, 2016. 72 с.

11. Пушкар Н. Й. Формування національної свідомості дошкільників. The 12 th International scientific and practical conference «Perspectives of contemporary science: theory and practice». Львів. 2025. С. 733–738.

12. Соловей М., Бенера В. Завдання, засоби, методи та прийоми ознайомлення дітей передшкільного віку із Батьківщиною. *Електронний науково-практичний журнал* «WayScience»: матеріали 5-ї Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 13-14 листопада 2025 року. Дніпро, Україна. С. 204-206.

УДК 373.2.015.3

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Оксана КУРІШ
здобувачка другого(магістерського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: **Оксана ДОМАНЮК**
к.пед.наук, доцент, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Анотація. *У статті розглядається актуальна проблема дошкільної освіти, зокрема формування моральних цінностей у дітей старшого дошкільного віку. Охарактеризовано основні умови формування моральних цінностей у дітей старшого дошкільного віку як пріоритетних індикаторів особистісного зростання. Розкрито сутність моральних цінностей як важливого складника особистісного розвитку дитини, що визначає її поведінку, ставлення до оточення, здатність до співпереживання, взаємодопомоги та дотримання моральних норм. Визначено роль освітнього середовища закладу дошкільної освіти у процесі морального виховання, підкреслено значення прикладу дорослих, емоційно насиченої взаємодії та організації спільної діяльності дітей.*

Ключові слова: *дошкільна освіта, діти передшкільного віку, заклад дошкільної освіти, моральні цінності.*

Постановка та актуальність проблеми. У сучасній психолого-педагогічній науці та практиці відбуваються зміни у концептуальних підходах до передшкільного дитинства. Посилюється інтерес до даного вікового періоду, підкреслюється його особлива значущість для формування духовно зрілої особистості з власними ціннісними орієнтирами, що визначатимуть сенс подальшої життєдіяльності людини, сприятимуть її особистісному розвитку, забезпечуватимуть можливість гармонійної взаємодії з іншими людьми. Одним з ефективних шляхів формування такої особистості є розвиток системи моральних цінностей дошкільників. У сучасному освітньому просторі посилюється увага до проблеми духовних, ціннісних аспектів розвитку дитини передшкільного віку як важливого чинника її повноцінного особистісного становлення.

Особливої актуальності набуває формування у дітей таких моральних якостей, як доброзичливість, чесність, справедливість, відповідальність, повага до інших, здатність до співпереживання та взаємодопомоги. Саме в старшому дошкільному віці закладаються основи моральної свідомості, формуються перші уявлення про норми і правила поведінки, відбувається засвоєння соціально значущих цінностей.

Важливу роль у цьому процесі відіграє освітнє середовище закладу дошкільної освіти, а також цілеспрямована діяльність педагога, спрямована на створення умов для морального розвитку дітей. Через організацію різних видів діяльності – ігрової, пізнавальної, комунікативної — педагог має можливість формувати у дітей ціннісне ставлення до себе, інших людей і навколишнього світу.

Таким чином, проблема формування моральних цінностей у дітей старшого дошкільного віку є надзвичайно важливою і потребує комплексного підходу, що поєднує теоретичні засади та практичні методи виховного впливу, спрямовані на гармонійний розвиток особистості дитини.

Аналіз останніх досліджень з проблеми підтверджує актуальність означеної проблеми, про що свідчать дослідження вітчизняних науковців – К. Карасьова, О. Кононко, Т. Піроженко, С. Ладивір, Л. Соловйова, Л Токарєва та ін.

Метою статті є дослідити деякі теоретичні аспекти формування моральних цінностей дітей передшкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Передшкільний вік – особливий період в житті кожної дитини. В цей час виникає потреба активного спілкування з іншими людьми, формується інтерес до взаємин з однолітками та дорослими, закладаються основи соціальної поведінки та моральних уявлень.

Моральні цінності є одним з центральних особистісних новоутворень, це стандарти, які допомагають людині визначати правильне й неправильне, хороше і погане. Це розуміння необхідне для того, щоб приймати чесні і справедливі рішення в повсякденному житті. Система моральних цінностей визначає змістову сторону спрямованості особистості і складає основу її поглядів на навколишній світ, інших людей, себе саму. Це основа світогляду, ядро мотивації і «філософія життя» [5].

Варто зазначити, що моральні цінності починають формуватися вже змалку. Ще в дошкільний період дитина на елементарному рівні опановує моральні категорії «добро» і «зло», намагається оцінювати власні вчинки та поведінку інших людей. Головним засобом морального розвитку виступають емоційні взаємини між дитиною і близькими дорослими. Перебуваючи в соціальному середовищі, дитина мимоволі засвоює етичні норми поведінки, формує ставлення до них – позитивне або негативне. На думку Т. Піроженко, формування первинних етичних уявлень пов’язане із засвоєнням зразків поведінки, які отримують оцінку з боку дорослих. Дитячі роки є найбільш сприятливими для формування моральних цінностей. Вагому роль у цьому процесі відіграє сім’я, адже саме в ній встановлюються перші зв’язки дитини зі світом, формується довіра до оточення. Кожна сім’я створює власний стиль життя, систему взаємин, що безпосередньо впливає на потреби, соціальну активність і психічний стан дитини [5, с.145].

Для дітей передшкільного віку стратегія формування моральних цінностей має ґрунтуватися на гуманістичному підході, який розглядає дитину як самостійну, унікальну особистість із власними потребами, інтересами та світосприйняттям [1]. Умовами ефективного морального виховання в сім'ї, за І. Звєрєвою, є: формування ціннісного ставлення до життя та людини; розвиток здатності до розуміння іншого, поваги до його гідності; залучення дітей і дорослих до взаємин, побудованих на турботі та взаємодопомозі; накопичення досвіду гуманної поведінки в емоційно значущих ситуаціях; використання традицій національної етнопедагогіки та народної мудрості виховання [2].

Важливим чинником формування моральних цінностей є також заклад дошкільної освіти, який виступає середовищем соціалізації, виховання та самореалізації дитини. В освітньому процесі ЗДО акцент має зміщуватися з простого засвоєння знань на всебічний розвиток особистості з урахуванням її індивідуальних особливостей, що створює основу для формування моральних орієнтирів.

У цьому контексті особливого значення набуває організація життєдіяльності дітей на засадах гуманістичної педагогіки, де кожна дитина розглядається як унікальна особистість із власними потребами, емоціями та досвідом. Важливо, щоб освітній процес у ЗДО був наповнений ситуаціями морального вибору, спільної діяльності, взаємодопомоги та співпраці, які сприяють практичному засвоєнню моральних норм.

Суттєву роль відіграє також створення розвивального освітнього середовища, що стимулює прояви доброзичливості, відповідальності, ініціативності та емпатії. Через організацію ігрової, комунікативної та творчої діяльності педагог має можливість цілеспрямовано формувати у дітей уявлення про моральні якості особистості та способи їх прояву в реальних життєвих ситуаціях.

Крім того, ефективність морального виховання підвищується завдяки використанню інтерактивних методів навчання, обговоренню моральних ситуацій, аналізу вчинків персонажів художніх творів, а також залученню дітей до колективних форм діяльності. Це сприяє не лише засвоєнню моральних норм, а й формуванню здатності застосовувати їх у власній поведінці [3].

З метою розвитку моральних цінностей у дітей передшкільного віку в закладах дошкільної освіти використовуються різноманітні форми і методи роботи: спеціально організовані заняття, театралізовані ігри, ігри-драматизації, морально-ціннісні ситуації, бесіди, свята та розваги, спостереження, екскурсії, а також ознайомлення з традиціями та культурою свого народу як джерелом загальнолюдських цінностей [4, с.125].

Ефективність цього процесу значною мірою залежить від особистості вихователя, який має бути носієм високих моральних якостей, адже саме він є безпосереднім зразком для наслідування дітей. Педагог виступає не лише

організатором освітнього процесу, а й моральним орієнтиром, поведінка, мовлення та ставлення якого щоденно впливають на формування ціннісних установок дошкільників.

Важливим є також володіння вихователем сучасними педагогічними технологіями, що дозволяють ефективно організовувати виховну взаємодію, створювати ситуації морального вибору та забезпечувати активну участь дітей у засвоєнні моральних норм. Використання інтерактивних методів, ігрових технологій, проблемних ситуацій і проєктної діяльності сприяє глибшому усвідомленню дітьми моральних понять і їх практичному застосуванню.

Не менш значущою є здатність педагога до постійного професійного саморозвитку, рефлексії власної діяльності та вдосконалення педагогічної майстерності. Саме прагнення до професійного зростання дозволяє вихователю відповідати сучасним вимогам дошкільної освіти, впроваджувати інноваційні підходи та забезпечувати високий рівень морального виховання дітей.

Водночас важливо забезпечити цілісність і наступність впливів сім'ї та закладу дошкільної освіти, що сприятиме більш ефективному засвоєнню дитиною моральних норм і цінностей. Лише за умови узгодженої взаємодії всіх учасників освітнього процесу можливе формування гармонійно розвиненої, морально зрілої особистості.

Формування моральних цінностей є складним, багатоаспектним і тривалим процесом, який залежить від взаємодії соціальних, педагогічних і психологічних чинників. Його ефективність визначається не лише змістом виховної роботи, а й якістю організації освітнього середовища, системністю педагогічного впливу та узгодженістю дій усіх учасників освітнього процесу – педагогів, батьків і самої дитини. Саме комплексний підхід забезпечує поступове становлення моральних уявлень, їх перехід у переконання та відповідні форми поведінки [7].

Однією з ключових умов є створення сприятливого морально-психологічного середовища в закладі дошкільної освіти. У такому середовищі дитина має відчувати емоційну безпеку, підтримку, довіру та повагу з боку дорослих і однолітків. Атмосфера доброзичливості, прийняття та співпраці сприяє формуванню базових моральних почуттів – емпатії, чуйності, доброзичливості, здатності співпереживати та допомагати іншим. Важливо, щоб у повсякденній взаємодії домінували гуманістичні цінності, які дитина поступово інтеріоризує.

Особливо значущою умовою виступає особистісний приклад дорослих. Дошкільники значною мірою засвоюють моральні норми через наслідування, тому поведінка батьків і педагогів має вирішальний вплив на формування їхніх ціннісних орієнтацій. Культура мовлення, стиль спілкування, ставлення до дітей і колег, уміння вирішувати конфлікти конструктивно – усе це

виступає реальним зразком моральної поведінки, який дитина несвідомо переймає у щоденному житті [6].

Не менш важливою є цілеспрямована та систематична виховна робота, спрямована на формування у дітей уявлень про моральні норми та категорії. Йдеться про поступове ознайомлення з поняттями добра і зла, справедливості, чесності, відповідальності, поваги до інших. Така робота має бути інтегрована в різні види дитячої діяльності – ігрову, пізнавальну, мовленнєву, художньо-естетичну та комунікативну. Особливо ефективними є методи обговорення моральних ситуацій, аналіз поведінки персонажів казок, розігрування соціальних сюжетів [7].

Важливу роль відіграє залучення дітей до різних видів практичної діяльності, у яких вони набувають власного морального досвіду. Сюжетно-рольова гра є одним із найефективніших засобів, оскільки вона моделює реальні соціальні взаємини, навчає дітей дотримуватися правил, співпрацювати, домовлятися та конструктивно розв'язувати конфлікти. У таких умовах моральні норми не лише засвоюються теоретично, а й закріплюються через особистий досвід дитини.

Необхідною умовою є також врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей. Ефективність формування моральних цінностей значною мірою залежить від відповідності змісту, форм і методів виховання рівню розвитку дитини, її емоційним потребам, інтересам і життєвому досвіду. Індивідуалізація підходів дозволяє забезпечити особистісно орієнтований характер виховання та уникнути формального засвоєння моральних норм [5].

Важливим чинником є співпраця закладу дошкільної освіти з сім'єю. Єдність вимог, узгодженість виховних впливів і спільне дотримання моральних орієнтирів у сімейному та освітньому середовищі значно підсилюють ефективність формування моральних цінностей. Партнерська взаємодія педагогів і батьків забезпечує безперервність виховного процесу та стабільність засвоєних моральних установок.

Окреме місце посідає використання національно-культурних традицій як важливого джерела морального виховання. Ознайомлення дітей з народними звичаями, обрядами, фольклором, казками, прислів'ями та приказками сприяє формуванню уявлень про загальнолюдські цінності, розвиткові духовності та моральної свідомості, а також виховує повагу до культурної спадщини [1].

Отже, формування моральних цінностей у дітей дошкільного віку є результатом комплексної взаємодії сприятливого середовища, особистісного прикладу дорослих, активної діяльності дитини та цілеспрямованого педагогічного впливу. Лише за умови поєднання цих чинників можливе гармонійне становлення морально зрілої, соціально відповідальної та емоційно чутливої особистості.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, батьки, вихователі, всі причетні до виховання зростаючої особистості мають

враховувати позитивний досвід людства, аби не втратити власні моральні цінності. Зокрема, стимулювати в дітей власні психологічні ресурси, підвищувати їхній рівень самопізнання, самоповаги, активізувати реалізацію сутнісних сил, формування суспільних та моральних цінностей. Саме це, на нашу думку, сприятиме появі відповідальних, високоморальних громадян-патріотів, які у майбутньому відстоюватимуть національні інтереси, забезпечуватимуть продукування прогресивних ідей та їх реалізацію.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у визначенні та апробації педагогічних умов формування моральних цінностей дітей передшкільного віку.

Література

1. Богуш А. М., Варяниця Л. О., Гавриш Н. В. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: монографія. Луганськ, 2010. 320 с.

2. Звєрєва І. Д. Основи батьківської компетентності: навч. посіб. Київ: Науковий світ, 2016. 156 с.

3. Ковбасюк Т. Моральні цінності сучасного виховання. *Нова педагогічна думка.* 2019. №4 (100). С. 149–153.

4. Михальчук О. О. Теоретичні аспекти морального виховання особистості дитини дошкільного віку. *Cherkasy University Bulletin: Pedagogical Sciences.* 2019. №10–11. С. 123–131.

5. Піроженко Т. О. Дитина у сучасному соціопросторі: навч. посіб. Нац. акад. пед. наук України, Інститут психології ім. Г. С. Костюка. Київ; Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2020. 272 с.

6. Піроженко Т. О. Особистість дошкільника: перспективи розвитку : навч.-метод. посіб. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 136 с.

7. Формування ціннісно-змістовної сфери дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : матеріали обласної науково-практичної конференції 28 березня 2018 р. Дніпро. 531 с.

УДК 373.2.015.31:502/504

РОЗВИТОК ЕКОЛОГО-РОЗВИВАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ЯК УМОВА ВИХОВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тетяна СЕНДЕЦЬКА
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: **Валентина БЕНЕРА**
д. пед. наук, професор, завідувачка кафедри дошкільної та початкової освіти
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Анотація. *У статті розглянуто вимоги до компетентностей сучасного вихователя, який повинен уміти спрямовувати педагогічний процес на виховання екологічної культури на особистість вихованця, сприймати і регулювати свою професійну діяльність як цілеспрямований процес на засадах особистісно-орієнтованого підходу до виховання екологічної культури дітей дошкільного віку. Обґрунтовано необхідність інтенсифікації змісту і форм роботи педагогічного колективу щодо створення та розвитку еколого-розвивального простору в ЗДО, розвитку позитивної взаємодії учасників педагогічного процесу (вихователів, дітей та батьків). Проаналізовано та обґрунтовано актуальність розвитку еколого-розвивального простору ЗДО як необхідної умови виховання екологічної культури у дітей дошкільного віку.*

Ключові слова: *екологічна культура, передшкільний період, еколого-розвивальний простір, організаційно-педагогічні умови .*

Постановка проблеми. В наш час охорона природи є найважливішою справою держави, народу. Настав час керуватися правилами екологічного гуманізму, головна ідея якого – людина – частка планетарної родини з новою екологічною етикою, яка ґрунтується на шануванні всіх живих істот Землі. Завдання педагогів – максимально наблизити дітей дошкільного віку до безцінного джерела знань – рідної природи.

У Державному стандарті дошкільної освіти вперше визначено не лише стандартизовані вимоги до результату дошкільної освіти (тобто до рівня розвиненості та вихованості дитини), а й окреслено обов'язкові умови, які забезпечуватимуть досягнення бажаного результату. На сучасному етапі визнання вихователя ЗДО головною діючою особою інноваційних освітніх перетворень на лінії дошкільного дитинства пред'являє зростаючі вимоги до рівня його теоретичних знань і характеру практичної підготовки з екологічного виховання.

Відповідно актуалізуються вимоги до компетентностей сучасного вихователя, який повинен уміти спрямовувати педагогічний процес на виховання екологічної культури на особистість вихованця, сприймати і

регулювати свою професійну діяльність як цілеспрямований процес на засадах особистісно-орієнтованого підходу до виховання екологічної культури дітей дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У контексті нашого дослідження найбільший інтерес представляють наукові доробки вчених: А. Богуш, Н. Горопахи, О. Кононко, Н. Лисенко, З. Плохій та ін., предметом яких були проблеми екологічного виховання та організація в дошкільній установі *екологічно розвивального освітнього простору*.

Зважаючи на особливості формування цілісного світобачення дошкільників, визначені вченими у своїх наукових розвідках пропонують способи створення екологічного розвивального простору в ЗДО [2-7; 9-10; 12; 14-15]. Так, досліджуючи проблему формування у дітей дошкільного віку екологічного світобачення, З. Плохій наголошує на грамотній організації освітнього простору дитини, щоб допомогти дитині «зрозуміти життя» та «усвідомити значення світу» [14]. Авторський колектив розробили послідовність формування екологічних знань у дітей старшого дошкільного віку та форму екологічного паспорта для аналізу та оцінки еколого-розвивального середовища закладу дошкільної освіти [8, с.67-87]. Н. Горопаха, вивчаючи проблему екологізації розвивального середовища дошкільного закладу «як частину ширшої проблеми формування екологічної культури дітей дошкільного віку», розкриває можливості використання методу екологічних проектів, серед яких є проєкт «Прокладання екологічної стежки» [6].

Узагальнений та поширений досвід екологічного виховання та створення розвивального екологічного простору в освітніх закладах країн світу широко представлений у міжнародних виданнях (Табл. 1).

Таблиця 1

Медіапростір досвіду екологічного виховання та створення еколого-розвивального простору в освітніх закладах країн світу

№ з/п	Міжнародні видання
1.	«Australian Journal of Environmental Education»
2.	«Cambridge Journal of Education»
3.	«Children, Youth and Environments»
4.	«Contemporary Issues in Early Childhood»
5.	«Cultural Studies of Science Education»
6.	«Environmental Education Research. Issue 4: Childhood and environment»
7.	«International Journal of Early Childhood Environmental Education»,
8.	«The Journal of Environmental Education»

У вказаних виданнях дослідники аналізують ставлення дітей до навколишнього середовища та висвітлюються питання залучення дітей до участі в екологічній діяльності, вивчають вплив екологічного середовища в

«зелених» освітніх закладах на фізичне та психічне здоров'я дітей**,** досліджують гендерні аспекти дитячої гри в природному середовищі у шведських дошкільних установах.

Мета статті. Проаналізувати та обґрунтувати актуальність розвитку еколого-розвивального простору ЗДО як необхідної умови виховання екологічної культури у дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. У теорії та практиці дошкільної освіти накопичений досвід, що дозволяє зазначити, що процес виховання екологічної культури полягає не в нав'язуванні системи цінностей, а в створенні умов, аби норми і закони, якими керується суспільство, стали для дитини особистісно значущими (З. Плохій). Разом з тим, вважаємо, що світовий позитивний досвід екологічного виховання та створення розвивального екологічного простору необхідно вивчати та його елементи впроваджувати у вітчизняних закладах освіти.

Вчені наголошують на головних аспектах щодо створення еколого-розвивального простору в ЗДО. Наповнюючи виховний процес ціннісним змістом екологічної культури, вихователю слід пам'ятати:

– Спрямування соціального розвитку дітей мають відповідати реально існуючій у суспільстві системі цінностей екологічної культури.

– Доцільною є орієнтація на найбільш значущі цінності, які презентують узагальнені цілі соціального становлення до екологічної культури.

– Виховну функцію екологічної культури здатна виконувати лише визнана, усвідомлена й емоційно пережита дитиною цінність.

– Для успішної соціалізації особистості дошкільника важливо будувати виховний процес з метою формування екологічної культури як організацію життєдіяльності дитини.

– Створювати еколого орієнтований освітній простір в ЗДО, у якому дитина дошкільного віку могла б активно діяти, пізнавати світ, спілкуватися з дорослими й однолітками.

Вчені зауважують, що ефективність виховного процесу формування засад екологічної культури дітей дошкільного віку забезпечується реалізацією принципів особистісно-орієнтованого та діяльнісного підходів. Визначальними напрямами роботи для вихователя щодо створення *еколого-розвивального простору* в сучасному ЗДО є:

– Виховання позитивного емоційного ставлення до природи в дітей дошкільного віку.

– Формування в дітей дошкільного віку первинних уявлень про екологічні зв'язки в природі.

– Організація пошукової роботи дітей дошкільного віку у природі.

– Системне планування природопізнавальної діяльності з дітьми дошкільного віку.

– Організація пізнавальної діяльності дошкільників у природному довкіллі.

– Надання рекомендацій (пам'ятки) батькам щодо пізнавальної діяльності дітей у процесі взаємодії з об'єктами природи в домашніх умовах.

– Формування естетичної цінності природи та особливості її виховання в дітей дошкільного віку.

Вагомим підґрунтям у нашому дослідженні слугували положення особистісно орієнтованого й діяльнісного підходів для формування екологічної культури у дітей передшкільного віку, принципу індивідуалізованості в ознайомленні з об'єктами природи, що стимулює дію такого механізму у формуванні екологічної свідомості в еколого-розвивальному просторі ЗДО.

Визначаючи морально-ціннісний підхід до проблеми ставлення дітей дошкільного віку до довкілля З. Плохій рекомендує вихователям, звертати увагу на те, щоб діти сприймали об'єкти природи як суб'єкти. Для активізації цього психологічного механізму, необхідно дотримуватися відповідних організаційно-педагогічних умов [14].

По-перше, увагу дошкільнят спочатку привернемо до привабливих рослин і тварин. Наприклад, формуючи уявлення про комах, детальніше ознайомимо дітей з жуком-сонечком, метеликом, джмелем, бджолою, а вже згодом – з тлею, колорадським жуком, мухою тощо. З птахів доцільно передусім показати і розповісти про синичку, шпака, ластівку. Про ворону, шуліку тощо діти дізнаються дещо пізніше.

По-друге, ознайомлюючи з об'єктами природи, потрібно дотримуватися умови індивідуалізованості. Її суть полягає у тому, що краще формувати уявлення про конкретну рослину або тварину, а не про певний вид чи клас. Так, пташці можна дати ім'я і поговорити про її зовнішній вигляд, особливості поведінки, труднощі, з якими вона стикається.

По-третє, пізнавальний інтерес активізується завдяки проведенню в інформаціях про живі істоти паралелей з людиною. Іншими словами, розглядаючи особливості поведінки тварин, акцентуємо на тому, що вони схожі з людськими: турбота про влаштування гнізда, догляд за дитинчатами тощо. Потреба живих істот зберігати певні умови для свого життя стає дітям ближчою, коли порівнюється з потребою людини в диханні, їжі, воді, світлі, волі, безпеці.

Важливим компонентом успішного створення еколого орієнтованого освітнього простору в ЗДО є *планування навчально-виховного процесу з екологічною складовою*. Систематичне, планомірне планування екологічного виховання дітей дошкільного віку допомагає педагогові систематизувати знання про світ природи й різні способи пізнавальної діяльності, врахувати закономірності психічного розвитку дітей певної вікової категорії, передбачити психологічні стимули в засвоєнні знань і вихованні правильного ставлення дітей до навколишнього середовища.

Відомості про певні природні об’єкти і явища варто систематизувати за темами: «Сонце», «Повітря», «Вода», «Ґрунт», «Явища природи», «Рослини», «Тварини», «Я і природа». У кожній темі для кожної вікової групи слід виділити: орієнтування за зовнішніми ознаками, властивості, стани, якості (для неживих об’єктів природи), середовище існування (для рослин і тварин), значення природи для життя людей, правила дбайливого ставлення до природи. Така схематична систематизація дасть змогу дорослому зорієнтуватися, яку інформацію мають засвоїти діти з певної теми протягом дошкільного періоду.

У плануванні та проведенні фронтальних занять з метою формування екологічної культури у дітей дошкільного віку слід виходити з педагогічної доцільності і враховувати зазначені нижче *умови.*

По-перше, у дітей має бути чуттєвий досвід взаємодії з певним об’єктом чи явищем природи під час його безпосереднього сприймання. За такої умови у процесі узагальнення уявлень дітей можна спиратися на їхній досвід й організовувати на заняттях різні види діяльності.

По-друге, заняття плануються тоді, коли інформацію про явище природи діти не можуть одержати, безпосередньо взаємодіючи з ним, або одержують частково. Тут широко використовуються ілюстрації, моделі, досліди, дидактичні ігри, творчі вправи.

Екологічне виховання – процес педагогічно спрямований. Завдання вихователя – допомогти маленькому досліднику розібратись у розмаїтті об'єктів і явищ природного середовища, викликати інтерес до нього, навчитись бачити духовне благородство, милосердя і на основі цього виховувати прекрасне в собі, почуття любові до всього живого, бажання охороняти й примножувати все, чим багата рідна земля. На нашу думку, з метою підвищення екологічної освіти, вдосконалення педагогічної майстерності, творчого підходу до проблем оновлення змісту екологічної освіти доцільно включати в план роботи методичних об'єднань вихователів ЗДО питання підготовки та розробки занять та інших мандрівок із завданнями екологічного змісту, формування екологічної відповідальності дітей дошкільного віку. Наприклад, можна рекомендувати організувати засідання методичного об'єднання (клубу, групи) з проблеми «Екологічна спрямованість педагогічного процесу в сучасному ЗДО».

Рекомендовано розробити «Пам’ятку для батьків» з метою їх залучення у процес формування в дитини дошкільного віку природничо-екологічної компетентності та навичок, орієнтованих на сталий розвиток:

– формування у дитини поняття про себе як про мешканця планети Земля, від якого також залежить життя всього живого;

– виявлення власної обізнаності та в ознайомленні дитини та інших членів родини з інформацією про те, як зберігають природні ресурси та дбають про довкілля в нашій країні та інших країнах світу;

– надання дитині власного прикладу відповідальної, розумної і

виваженої поведінки, щодо збереження ресурсів у повсякденному житті родини та вирішення екологічних проблем власної громади;

– активна власна участь та участь дитини в акціях, спрямованих на благоустрій території та збереження довкілля у власній громаді чи місцевості: висаджування рослин, звільнення території від засмічення, підтримання чистоти вулиць і власного приміщення;

– формування в різний спосіб уявлень про екологічні проблеми свого міста, селища.

Отже, здійснивши теоретичний аналіз досліджуваної проблеми, проаналізувавши результати проведеної експериментальної роботи на педагогічній практиці, зауважимо про необхідність інтенсифікації змісту і форм роботи педагогічного колективу щодо створення та розвитку еколого-розвивального простору в ЗДО.

Для створення еколого-розвивального простору необхідна позитивна взаємодія учасників педагогічного процесу вихователів, дітей та батьків. Рекомендовані поради вихователям ЗДО та батькам орієнтовані на тісний зв'язок партнерської співпраці вихователів з батьками вихованців, постійне вдосконалення власного знаннєвого потенціалу екологічного змісту, знання та використання у практиці наукових досягнень у цій сфері, поповнення педагогічного інструментарію та опанування інноваційними технологіями екологічної роботи, дотримання програмових положень та окреслених освітніх завдань у взаємодії з дітьми старшого дошкільного віку.

Висновки. Отже, визначено основні напрямами роботи для вихователя щодо створення еколого орієнтованого освітнього простору в сучасному ЗДО. Сформульовано основні вимоги до вихователів щодо створення та розвитку еколого орієнтованого освітнього простору в ЗДО. Одна із них – необхідна позитивна взаємодія учасників педагогічного процесу вихователів, дітей та батьків.

Важливим компонентом успішного створення еколого орієнтованого освітнього простору в ЗДО є систематичне, планомірне планування навчально-виховного процесу виховання дітей дошкільного віку з екологічною складовою. Для практичних працівників рекомендовано розробити «Пам'ятку для батьків» з метою залучення батьків у процес формування в дитини природничо-екологічної компетентності та навичок, орієнтованих на сталий розвиток.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що в дослідженні окреслено теоретичні положення й висновки та висвітлені результати експериментального дослідження, які дають змогу глибоко осмислити ефективність особистісно орієнтованої моделі розвитку системи еколого-розвивального простору для виховання екологічної культури дітей дошкільного віку та спрогнозувати ефективні шляхи для забезпечення умов для подальшого удосконалення такої роботи в умовах сталого розвитку у сучасному ЗДО.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). 2021. 30 с. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0033729-21#n12 (дата звернення: 03.04.2026 р.)

2. Бенера В. Є., Маліновська Н. В. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей: *навч.-метод. посібник* за кредитно-модульною системою організації навчального процесу для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта». К.: Видавничий Дім «Слово», 2019. 376 с.

3. Бєлєнька Г. В. Дошкільнятам про світ природи: старший дошкільний вік : навч.-метод. посіб. 2-ге вид. Київ: Генеза, 2014. 112 с.

4. Богуш А., Гавриш Н. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. *Підручник* для ВНЗ. К.: Видавничий Дім «Слово», 2008. 408 с.

5. Гавриш Н., Пометун О. Сталий розвиток: стосується кожного. *Дошкільне виховання*. № 3, 2018. С. 2-6.

6. Горопаха Н.М. Виховання екологічної культури дітей. Рівне: Волинські обереги, 2001. 212 с.

7. Загородня Л. П. Подорожі в природу. Методичні аспекти організації роботи з дітьми. *Палітра педагога* . № 7-8, 2021. С. 3-8.

8. Кононко О.Л. Формуємо у старших дошкільників цілісне світобачення [текст]: навчально-методичний посібник / Авт. кол-в: Кононко О. Л., Луценко В. О., Нечай С. П., Плохій З. П., Сидельникова О. Д., Старченко В. А., Терещенко О. П., Шелестова Л. В., Якименко Л. Ю. К. : «Імекс-ЛТД». 2016. 260 с.

9. Кот Н. До питання про технології екологічного виховання дошкільників: загальний підхід. *Вісник Інституту розвитку дитини*. Серія: Філософія. Педагогіка. Психологія. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. Вип. 23. С. 96–100.

10. Лохвицька Л. Програма з морального виховання дітей дошкільного віку «Скарбниця моралі». Тернопіль: Мандрівець, 2014. 128 с.

11. Моніторинг основних компетенцій дітей старшого дошкільного віку / Авт.-укл. Кривоніс М. Л., Дроботій О. Л. Х.: Ранок, 2013. 96 с.

12. Ошуркевич Н. Сучасні педагогічні технології формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. *Педагогічний процес: теорія і практика* (серія: Педагогіка) № 1-2 (60–61), 2018. С. 65-72.

13. Павлюк С. Ю., Русан Л. С., Колосінська Г. І. Мандруємо екологічною стежиною: дослідницько експериментальна діяльність дітей дошкільного віку в природі. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 168 с.

14. Плохій З. Формування у дітей дошкільного віку екологічної культури (теоретичні та методичні аспекти): *монографія.* К.: ДП Вид. дім Персонал, 2010. 319 с.

15. Санковська І.М. Аналіз сектору екологічної та кліматичної освіти в Україні. Екологічна освіта для сталого розвитку з питань зміни клімату у дошкільній, середній, позашкільній та вищій освіті України. 2020. С. 5-12.

ПЕДАГОГІЧНІ СТУДІЇ

Випуск 4

Матеріали подані мовою оригіналу

За зміст і достовірність опублікованих матеріалів (підбір, точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей) відповідають автори. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються.

Комп'ютерна верстка –Юлія Ковальчук
Макет обкладинки – Оксана Харамбура

Зам. № 383. Формат 60х90/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офісний. Друк офсетний. Ум. друк. арк.14,64.

Видруковано у видавничому центрі Кременецької обласної
гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка
47003, вул. Ліцейна, 1, м. Кременець

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №6074 від 13.03.2018 р.

